

UCHWAŁA NR .....
RADY MIEJSKIEJ W MOGIELNICY

z dnia .....

**w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki Nad Zabytkami Dla Gminy
Mogielnica
na lata 2022 – 2025.**

Na podstawie art. 18, ust. 2, pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372) art. 87 ust. 1,3,4 i 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i o opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021, poz. 710, z późn. zm.) Rada Miejska w Mogielnicy uchwala, co następuje:

§ 1. Uchwala się Gminny Program Opieki Nad Zabytkami Dla Gminy Mogielnica na lata 2022 - 2025, stanowiący załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Gminy i Miasta Mogielnica.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego.

Przewodniczący Rady Miejskiej
.....

PROJEKT GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
Gminy Mogielnica
na lata 2022 – 2025.

1. Wstęp.

Dziedzictwem kulturowym nazywamy dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, a jednocześnie to dorobek naszych czasów. Najczęściej kojarzymy dziedzictwo kulturowe z architekturą i sztuką oraz archeologią. Jednak do spuścizny po przodkach należą dawne formy uprawy roli. Sposoby produkcji wyrobów charakterystycznych dla danego regionu, a także rozmaite przejawy życia i rozwoju społeczności, składające się na całość naszej kultury. Należy zatem pamiętać o bogactwie nieodnawialnych źródeł informacji o życiu i działalności przodków oraz o konieczności zachowania tych źródeł dla przyszłych pokoleń. Wzrasta świadomość potrzeby ochrony zabytków wśród mieszkańców gminy Mogielnica. Dbłość o należyty stan i atrakcyjny wygląd obiektów zabytkowych stała się obywatelskim obowiązkiem.

Rewitalizacja poszczególnych obiektów stanowi szansę ich uratowania. Stworzenie Programu Opieki nad zabytkami jest koniecznością przewidzianą ustawą oraz zapotrzebowaniem społecznym. Stanowi także istotny czynnik w upowszechnianiu wiedzy i pomocy, skierowanej do właścicieli zabytków w dbaniu o ich dobrą kondycję.

Gmina nie stanie się atrakcyjna dla turystów, jeżeli jej zabytki będą zaniedbane bądź niewłaściwie promowane czy eksponowane. Niepowtarzalny urok zadbanych domów, pałaców, dworków, parków, kapliczek, miejsc pamięci narodowej oraz walory krajobrazowe i klimatyczne tworzą osobliwy charakter miejsca.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Mogielnica na lata 2022 - 2025 jest dokumentem o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania w gminie (Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, Miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego). Wymienione dokumenty określają politykę administracyjną w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego, a także upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Program Opieki nad Zabytkami jest podstawą współpracy między samorządem gminy, właścicielami obiektów zabytkowych i Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Taka współpraca, rozwijana w kolejnych latach, powinna przynieść nie tylko lokalnej społeczności wymierne korzyści, ale przede wszystkim zachować nasze dziedzictwo kulturowe dla przyszłych pokoleń.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Gminy zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372) realizują sprawy dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w zakresie zadań własnych (art. 7 ust. 1 pkt 9). Obowiązek sporządzenia Gminnego Programu Opieki

nad Zabytkami nakłada na gminę art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o Ochronie Zabytków i Opiece nad Zabytkami (Dz.U. z 2021, poz. 710, z późn. zm.).

Ustawy regulują zasady ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, definiują pojęcie zabytku, określają formy ochrony, kompetencje organów ochrony zabytków (w tym administracji rządowej i samorządowej), formy finansowania opieki nad zabytkami i ich ewidencjonowania etc.

2.1. Cele programu w świetle ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Mogielnica na lata 2022 - 2025 zgodnie z przytoczoną powyżej ustawą ma na celu:

- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, dziejami i zabytkami gminy Mogielnica, w tym z wykazem obiektów wpisanych do Rejestru Zabytków Województwa Mazowieckiego oraz wykazem obiektów typowanych do wpisu w tym rejestrze jak również z wykazem Gminnej Ewidencji Zabytków;
- zapoznanie z uwarunkowaniami prawnymi dotyczącymi ochrony i opieki nad zabytkami;
- rozpoznanie potrzeb dotyczących podejmowania działań zmierzających do powstrzymania procesów degradacji zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania;
- podejmowanie działań w zakresie stałego podnoszenia świadomości społecznej na temat wartości duchowych i materialnych otaczających nas krajobrazów oraz konieczności większej troski każdego o ich ochronę, należyte kształtowanie i pielęgnację;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych;
- współpraca z właścicielami zabytków dla zapewnienia im właściwej opieki, wskazywanie potencjalnych źródeł pozyskiwania środków na realizację zadań renowacyjnych, remontowych oraz dotyczących rewitalizacji obiektów zabytkowych;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami.

3.1. Definicje podstawowych pojęć z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje pojęcie zabytku, wprowadza pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami.

Zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością, stanowiące świadectwo minionej epoki lub zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytki pogrupowano w trzech kategoriach jako zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne. W myśl ustawy ochronie i opiece podlegają (bez względu na stan zachowania):

- 1) Zabytki nieruchome, będące w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
  - b) układami urbanistycznymi i zespołami budowlanymi,
  - c) dziełami architektury i budownictwa,
  - d) dziełami budownictwa obronnego
  - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, elektrowniami, hutami i innymi zakładami przemysłowymi,
  - f) cmentarzami,
  - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
  - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.
- 2) Zabytki ruchome będące w szczególności:
- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
  - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
  - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
  - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznej dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
  - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o Bibliotekach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479),
  - f) instrumentami muzycznymi,
  - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
  - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.
- 3) Zabytki archeologiczne, będące w szczególności:
- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
  - b) cmentarzyskami,
  - c) kurhanami,
  - d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto „Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej (art. 6.2. ustawy).

Ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkami (art. 5 ustawy) sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

3.2. Uwarunkowania prawne.

Zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela (art. 5, art. 6 ust. 1 i art. 86 Konstytucji RP).

W myśl ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*Dz. U. z 2021, poz. 710, z późn. zm. art. 7*) formami zabytków są:

- 1) Wpis do rejestru zabytków;
  - 1a) Wpis na listę skarbów dziedzictwa;
- 2) Uznanie za pomnik historii;
- 3) Utworzenie parku kulturowego;
- 4) Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Zabytki znajdujące się na terenie województwa wpisuje do rejestru zabytków Wojewódzki Konserwator Zabytków. Wpisu do rejestru można dokonać z urzędu, bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomości lub wieczystego użytkownika gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy.

Do rejestru można również wpisać otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwę geograficzną, historyczną lub tradycyjną tego obiektu. Podobną procedurą dotyczy zabytków ruchomych, Rejestr Zabytków Ruchomych prowadzi także Wojewódzki Konserwator Zabytków. Sposób rejestracji zabytków reguluje w/w ustawa oraz **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. 2021 poz. 56).**

Pozostałe najważniejsze akty wykonawcze do ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*Dz. U. z 2021, poz. 710, z późn. zm.*) to:

- Rozporządzenie ministra kultury i dziedzictwa narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych badań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 81

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. 2017 poz. 1674)

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. 2019 poz. 1470).

- Rozporządzenie ministra kultury i dziedzictwa narodowego z dnia 25 marca 2010 r. w sprawie udzielania dotacji na badania archeologiczne (t.j. Dz.U. 2010 poz. 336).

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (t.j. Dz. U. z 2017, poz. 1674)

- Rozporządzenie ministra kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (t.j. Dz.U. 2004 nr 212 poz. 2153).

- Rozporządzenie ministra kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie "odznaki za opiekę nad zabytkami" (t.j. Dz.U. 2004 nr 124 poz. 1304).

- Rozporządzenie ministra kultury z dnia 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców ministra kultury w zakresie opieki nad zabytkami (t.j. Dz.U. 2004 nr 124 poz. 1302).

- Rozporządzenie ministra kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków (t.j. Dz.U. 2004 nr 75 poz. 706).

- Rozporządzenie ministra kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (t.j. Dz.U. 2004 nr 71 poz. 650).

- Rozporządzenie ministra kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (t.j. Dz.U. 2004 nr 30 poz. 259).

Na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, w drodze rozporządzenia może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy, przedstawiający szczególną wartość, określając jego granice. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego taki wniosek może złożyć po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków.

Rada Gminy, w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zabezpieczenia wyróżniających się krajobrazowo terenów z obiektami nieruchomymi, charakterystycznymi dla danej miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. W uchwale winny się znaleźć: nazwa parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia.

Po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, wójt, burmistrz lub prezydent miasta sporządza Plan ochrony Parku Kulturowego, a następnie ów plan zatwierdza rada gminy.

Inną formą ochrony obiektów i obszarów zabytkowych są postanowienia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, którego projekt konsultowany jest z Wojewódzkim Konserwatorem zabytków.

Realizacja zadań w dziedzinie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. Reguluje tę kwestie art. 7 ust. 1, pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o Samorządzie Gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.). Dokument określa zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad nimi”.

Kolejnymi dokumentami planistycznymi w gminie są:

- 1) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Mogielnica z fragmentami sołectw Izabelin-Górki i Miechowice w gminie Mogielnica (uchwała Nr XLII/333/2006 z dnia 21 lipca 2006r.),
- 2) Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Mogielnica na obszarach: a) przedłużenie ul. Kilińskiego do ul. Dziarnowskiej, b) obszar terenów zieleni łąkowej pomiędzy ul. Rudna Droga a rzeką Mogielanką, c) obszar obrzeża ul. Stegny i istniejącej zabudowy w jej zachodniej części (uchwała Nr XXXII/190/96 z dnia 26 kwietnia 1996r.),
- 3) Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Mogielnica na południowym fragmencie obszaru centrum miasta (uchwała Nr XXIII/365/2000r.),
- 4) Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Mogielnica na obszarze działki nr geod. 596 obejmujący kirkut wraz z drogą dojazdową (uchwała Nr XVI/160/2004r.),
- 5) Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Mogielnica w rejonach ulic: Nowomiejska – Krakowskie Przedmieście i Grójeckiej – Żabiej - Dziarnowskiej (uchwała Nr II/18/98 z dnia 25 listopada 1998r.),
- 6) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Mogielnica w obrębie działki nr geod. 1179 przy ul. Kilińskiego (uchwała Nr IX/97/2003 z dnia 27 sierpnia 2003r.)
- 7) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego sołectwa Wężowiec w gminie Mogielnica (uchwała Nr XXIV/135/95 z dnia 8 grudnia 1995)r.,
- 8) Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Mogielnica na fragmencie obszaru sołectwa Kozietyły Nowe (uchwała Nr XXXII/490/2001),

oraz

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta Mogielnica (uchwała nr XIV/191/99 RM w Mogielnicy z dnia 1.12.1999r),

które nie jest powszechnie obowiązującym przepisem gminnym (art. 6 ust. 7) a jedynie wewnętrznym zobowiązaniem władz gminy, czyli tzw. aktem kierownictwa wewnętrznego.

Zgodnie z ustawą o zagospodarowaniu przestrzennym priorytetem studium jest określenie polityki przestrzennej gminy (art. 6 ust. 1) ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań

wynikających z przepisów szczegółowych odnośnie występowania obiektów i obszarów chronionych.

Obowiązujące studium oraz miejscowe plany powinny zawierać ochronę:

- zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
- innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
- parków kulturowych.
- zabytków wpisanych na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. 2016 poz.1330, poz. 1887)

W myśl ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami gmina prowadzi Gminną Ewidencję Zabytków, która stanowi podstawę do sporządzenia programu Opieki nad Zabytkami. Ewidencja ta jest prowadzona jako zbiór kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych Wojewódzką Ewidencją Zabytków (art. 21 i 22, Dz. U. 2014 poz. 1446 ze zm) Sam wpis zabytków nieruchomych do Gminnej Ewidencji Zabytków nie przesadza o formie ich ochrony, jednak obok zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, stanowi przesłankę do objęcia tych zabytków ochroną w formie zapisu w opracowaniach planistycznych (ew. w zmianach tych opracowań). Gminna Ewidencja Zabytków w Mogielnicy stanowiła podstawę do sporządzenia niniejszego programu.

Inne bardzo istotne uregulowania prawne w kwestii ochrony zabytków znajdziemy w następujących dokumentach:

- **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1372). W art.7 ust. 1. pkt. 9 wyżej wymienionej ustawy zostały określone zadania własne gminy: "Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne gminy obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami".

Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. 2020 poz. 293), określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej. Stanowi iż w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym należy uwzględnić m.in.: walory architektoniczne i krajobrazowe, wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego.

Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1333) normalizuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych działaniach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, w tym tych o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1219), określa zasady ochrony środowiska oraz warunki korzystania z jego zasobów, z uwzględnieniem wymagań zróżnicowanego rozwoju.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz.U. 2020 poz. 55), reguluje min. kwestie wycinki i pielęgnacji drzew na obszarach objętych ochroną konserwatorską.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz.U. 2020 poz. 65), ustala postępowanie wolec nieruchomości objętych ochroną konserwatorską, stwierdza, że opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki jest celem publicznym.

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz.U. 2020 poz. 194), precyzuje działalność kulturalną, jako działalność polegającą na upowszechnianiu i ochronie kultury. Wymienia formy organizacyjne

działalności kulturalnej tj.: teatry, opery, operetki, filharmonie, orkiestry, kina, muzea, biblioteki, domy kultury, ogniska artystyczne, galerie sztuki, ośrodki badań i dokumentacji różnych dziedzin kultury. Określa, że mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działalności inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. Mecenat ten sprawują również jednostki samorządu terytorialnego. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1057), określa, że gminy mogą wspierać organizacje pozarządowe działające na rzecz ochrony zabytków.

Zasady ochrony zbiorów muzealnych, archiwalnych i bibliotecznych zostały zawarte w:

Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t.j. Dz.U. 2020 poz. 902), która określa zasady funkcjonowania muzeów, cele jakie powinny spełniać muzea tj.: chronić dobra kultury, informować o wartościach i treściach zbiorów, upowszechniać wartości historii, nauki, kultury, kształtować wrażliwość poznawczą i estetyczną. Ustawa definiuje muzeum, jako jednostkę organizacyjną nienastawioną na osiągnięcie zysków.

Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz.U. 2019 poz. 1479), która stwierdza, że zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego, zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki.

Ustawie z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwaliach (t.j. Dz.U. 2020 poz. 164), której przepisy regulują ochronę zasobów archiwalnych.

Procedury uzyskiwania pozwoleń na prace przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków:

Art. 39 Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane

1/ Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków. Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego – 12 – Poz. 6283 2/ Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków. 3/ W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. 4/ Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych;

W celu przeprowadzenia prac remontowych, wymagających pozwolenia na budowę (przebudowa dachu, rozbudowa budynku) przy zabytku znajdującym się w Gminnej Ewidencji Zabytków należy wystąpić z wnioskiem do Starostwa Powiatowego w Radomiu. Pozwolenie na budowę zostanie wydane po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. W przypadku prac nie wymagających pozwolenia na budowę właściciel zabytku gminnego zgłasza prace do starostwa powiatowego, które zostają zaopiniowane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021, poz. 710, ze zm.)

Art. 36 jakie prace wymagają pozwolenia konserwatorskiego.

Zgodnie z art. 36 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 r. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga:

- 1) prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;
- 2) wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- 3) prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- 4) prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- 5) prowadzenie badań archeologicznych;
- 6) przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- 7) trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;
- 8) dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- 9) zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
- 10) umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru: urządzeń technicznych, tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych w rozumieniu art. 2 pkt 16b i 16c ustawy z dnia 27 Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego – 42 – Poz. 6283 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2018 poz. 1945) oraz napisów, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
- 11) podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru, z wyłączeniem działań polegających na usuwaniu drzew lub krzewów z terenu nieruchomości lub jej części niebędącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem albo inną formą zaprojektowanej zieleni.
- 12) poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie wpisanym do rejestru zabytków zawsze wymaga uzyskania decyzji o pozwoleniu na budowę. Wynika to z art. 28 ust. 1 w związku z art. 29 ust. 4 pkt. 1 ustawy Prawo budowlane (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1333 z późn. zm.). Do robót budowlanych dotyczących zabytku nie stosuje się bowiem zwolnień z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę, o których mowa z art. 29 ust. 1 i ust. 2 Prawa budowlanego.

Jedynym wyjątkiem od powyższej zasady jest prowadzenie prac budowlanych na obszarze wpisanym do rejestru zabytków, jeżeli są to prace określone w art. 29 ust. 1 i ust. 2. Tego rodzaju prace wymagają bowiem uprzedniego zgłoszenia.

Każdorazowo decyzja o pozwoleniu na budowę lub dokonanie zgłoszenia muszą być poprzedzone uzyskaniem pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na prowadzenie robót. Pozwolenie może być wydane na wniosek osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do korzystania z zabytku. Tytułem prawnym jest: prawo własności, prawo użytkowania wieczystego, trwałe zarząd, ograniczone prawo rzeczowe lub stosunek zobowiązaniowy.

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad nimi.

Narodowa Strategia Kultury na lata 2004 – 2013 przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. oraz Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020 stanowi rządowy dokument tworzący ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w dziedzinie kultury, a w szczególności dla współcześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach gospodarki rynkowej, a także zbieżnej z interesami Polski i Unii Europejskiej.

Podstawowym celem strategii jest działanie na rzecz równomiernego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce. Przyjęto następujące priorytety:

- 1) Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe celem poprawy stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie zainteresowania do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja tych zadań umożliwi zwiększenie atrakcyjności regionów a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.
- 2) Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Dokumentem, który służy do wdrożenia Narodowej Strategii Rozwoju Kultury w kwestii materialnej spuścizny kulturowej Polski jest Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Program ten jest zgodny z Narodowym Planem Rozwoju (ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. Dz. U. Nr 116, poz. 1206) oraz założeniami do krajowego programu ochrony zabytków. Podstawą do realizacji Narodowego Programu Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” jest uznanie obszaru dziedzictwa jako wykładnię rozwoju i upowszechniania kultury, a także za potencjał regionów, służący wzrostowi konkurencyjności i promowania regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

W Narodowym Programie Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” wyznaczone zostały strategiczne cele polityki państwa w dziedzinie ochrony zabytków:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami,
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji o tematyce dziedzictwa kulturowego,
- poszukiwanie narzędzi wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej,
- ograniczenia w dowolnym opiniowaniu konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za postępowanie niezgodne z prawem,
- intensyfikacja ochrony i promowania dziedzictwa kulturowego, ze szczególnym uwzględnieniem kompleksowej poprawy stanu zabytków nieruchomych.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie Województwa i Powiatu.

Dziedzictwo narodowe województwa mazowieckiego cechuje bogactwo i różnorodność, czego dowodem są liczne zabytki z różnych epok. Największa ilość obiektów zabytkowych znajduje się w Warszawie, lecz na obszarze województwa znajduje się około 130 miast historycznych, obiekty sakralne, budowle obronne, przemysłowe, zespoły pałacowo-parkowe, cmentarze, ślady walk narodowo-wyzwoleńczych.

Mazowsze nie jest jednolite kulturowo. W obrębie województwa wyróżnia się główne regiony etnograficzne: kurpiowski, łowicki, podlaski, kozienicki, iłżecko-starachowicki, opoczyńsko-konecko-przysuski, sannicki i kołbielski.

Najistotniejsze problemy w zakresie dziedzictwa kulturowego występujące na Mazowszu to liczne występujące w regionie zabytki znajdujące się bardzo często w złym stanie technicznym, a także zabudowa drewniana ulegająca postępującej eliminacji z krajobrazu kulturowego. Kolejnym niepokojącym zjawiskiem jest brak promocji i niska wiedza dotycząca regionu oraz niewystarczająca identyfikacja mieszkańców ze swoim regionem.

Dokumentem, w którym znajdujemy wizję poprawy jakości życia na terenie województwa jest Strategia Rozwoju. Zaprezentowane działania mają poprawić wizerunek województwa, także z zakresu ochrony zabytków i ogólnie pojętego dziedzictwa kulturowego.

Ogólne założenia to:

- zwiększenie konkurencyjności województwa,
- współdziałanie na rzecz zrównoważonego rozwoju i promocji obszaru „Zielone Płuca Polski”,
- kreowanie wizerunku Mazowsza i jego produktów regionalnych,
- wzmocnianie więzi kulturowo-społecznych w regionie,
- wydawanie broszur i informatorów, prasy lokalnej i regionalnej, promujących walory gmin, powiatów i regionu.

Realizacja wizji rozwoju pod hasłem: „Mazowsze konkurencyjnym regionem w układzie europejskim i globalnym” w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego zawiera rozdział, który nakreśla zadania na najbliższe lata w zakresie ochrony zabytków i opieki nad nimi.

Dalsze uregulowania prawne w zakresie ochrony zabytków znajdują się w Powiatowym Programie Opieki nad Zabytkami (Uchwała Nr X/54/2015 Rady Powiatu Grójeckiego z dnia 26.06.2015 r.). Na terenie powiatu istnieją warunki dla rozwoju gospodarstw agroturystycznych. Działalność agroturystyczna zaczyna rozwijać się w gminie Nowe Miasto, która posiada ciekawe walory przyrodnicze i krajobrazowe.

4.2.1. Promocja i zwiększenie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej regionu w oparciu o walory środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego.

Celem działań promocyjnych jest budowanie trwałego i stabilnego wizerunku Mazowsza, jako obszaru o dużym potencjale rozwojowym, którego dynamiczny wzrost oparty jest na cennych walorach kulturowych, przyrodniczych oraz krajobrazowych.

Promocja regionu powinna być ekspozycją jego mocnych stron tj.: bogatego dziedzictwa kulturowego regionu (zachowaną i utrwaloną spuścizną materialną i niematerialną) oraz zróżnicowanie kulturowe i obyczajowe poszczególnych podregionów, istnienie cennych terenów dolin rzecznych, kompleksów leśnych oraz obszarów ujętych w Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000. Wymiernym efektem prowadzonej promocji będzie nie tylko aktywizacja obszarów wiejskich, dla których jedną z szans rozwoju jest rozwój agroturystyki oraz innych form turystyki.

W tym celu podjęte będą następujące działania:

- wzmocnienie dotychczasowych kierunków działań samorządu propagujących zasoby dziedzictwa kulturowego oraz rozwój kultury w regionie;
- rewitalizacja zespołów zabytkowych i wykorzystanie ich do funkcji turystycznych;
- wsparcie tworzenia lokalnych parków kulturowo-historycznych wokół istniejących zabytków architektury umożliwiających rozwój funkcji turystycznych;
- rozwój sieci szlaków turystycznych w obrębie województwa mazowieckiego, w tym sieci dróg o znaczeniu turystycznym, szlaków i ścieżek rowerowych oraz ich włączenie do sieci w sąsiednich województwach;
- wykreowanie pasm turystyczno-kulturowych na rzecz rozwoju usług turystyczno-rekreacyjnych (w tym zwłaszcza w oparciu o unikatowe walory najważniejszych ciągów ekologicznych, takich jak dolina Wisły), przy jednoczesnym upowszechnieniu wiedzy o historii regionu i jego bogactwach;
- rozbudowanie zaplecza turystycznego (m. in. hoteli, pensjonatów, schronisk młodzieżowych);
- promowanie turystyki i sportów wodnych poprzez wyznaczenie i utrzymanie szlaków wodnych, rozwój żeglugi rzecznej oraz zaplecza towarzyszącego np.: porty, przystanie, stacje, ośrodki turystyki wodnej;
- rozwijanie zintegrowanego systemu promocji i informacji turystycznej;
- utworzenie, we współpracy z samorządami lokalnymi, regionalnej sieci obsługi ruchu turystycznego, dostarczającej autoryzowanej oferty turystyczno-wypoczynkowej dla różnych segmentów rynku turystyki i wypoczynku w regionie;
- tworzenie dogodnych warunków do rozwoju kompleksów wypoczynkowych, rekreacyjnych i balneologicznych wraz z zakładami geotermalnymi oraz ich promocją;
- promocja wartości turystycznych regionu przy użyciu reklamy i upowszechnienia wiedzy we współpracy z organizatorami turystyki;
- promowanie bogactwa Kampinoskiego Parku Narodowego parków krajobrazowych, unikatowych tradycji: kurpiowskich, łowickich, podlaskich, kołbielskich oraz innych, czemu służyć będą organizowane wystawy twórczości regionalnej;
- wspieranie inicjatyw mających na celu promocję działalności sprzyjającej integracji Mazowsza, jako regionu o bogatej historii, wartościach przyrodniczych i wyrazistej tożsamości;
- wspieranie działalności Biura Przedstawicielskiego Województwa mazowieckiego w Brukseli, które umożliwi efektywną promocję Mazowsza w Unii Europejskiej;
- zorganizowanie regionalnej Organizacji Turystycznej oraz lokalnych organizacji turystycznych;
- powołanie Centrum Folklorystycznego skupiającego najciekawsze i unikatowe wytwory kultur regionalnych;

- wydawanie publikacji promocyjnych oraz kreowanie pozytywnego wizerunku regionu w mediach.

4.2.2. Kształtowanie tożsamości regionu oraz kreowanie i promocja jego produktu.

Kreowanie i promocja produktu regionalnego nie tylko przyczyni się do budowania i wzmocnienia tożsamości i atrakcyjności regionu, ale także będzie stanowić ważny element jego promocji w wymiarze krajowym i europejskim. Województwo Mazowieckie ze względu na swoje walory kulturowe, turystyczne i przyrodnicze ma ogromne możliwości promowania lokalnych, niepowtarzalnych produktów ściśle związanych ze środowiskiem geograficznym, kulturą oraz gospodarką regionu.

W związku z tym zostaną podjęte następujące działania, polegające na:

- utworzeniu instytucjonalnych ram, np. za pomocą regionalnego systemu certyfikacji, dla wspierania rozwoju marek regionalnych (np. tradycyjnych produktów żywnościowych czy produktów turystycznych);
- wspieraniu organizacji i stowarzyszeń regionalnych i lokalnych, które nie tylko kultywują wartości tradycyjne, ale również kreują aktywne postawy społeczne, lokalny patriotyzm, a także integrują społeczności lokalne w dostosowywaniu się do nowych warunków społeczno-gospodarczych;
- ochronie i promocji, którymi powinny zostać objęte zespoły urbanistyczne i dziedzictwo drewniane (w tym miejscowości o charakterystycznej unikatowej drewnianej zabudowie letniskowej, cenne krajobrazy kulturowe wsi i małych miast);
- promocji unikatowych zabytków architektury, miejsc pamięci narodowej oraz zamieszkania i pobytu wielkich twórców, identyfikujących się z regionem;
- wspieraniu rozwoju dziedzin nauki, w tym humanistycznych, mających istotny wpływ na zachowanie i popularyzację dziedzictwa kulturowo-historycznego Mazowsza;
- kreowaniu regionalnych ośrodków tożsamości kulturowej;
- pielęgnowaniu i kultywowaniu lokalnych tradycji i zwyczajów, znajomości historii regionu;
- wprowadzenie zintegrowanego systemu informacji kulturalnej, promującego dziedzictwo kulturowe i tradycję, funkcjonującego jako portal internetowy, dzięki któremu podawane będą informacje o wydarzeniach kulturalnych, wystawach, targach regionalnych i zagranicznych, promujących Mazowsze;
- promocji odrębności historyczno-kulturowej Mazowsza, nurtów kultury ludowej i wysokiej, dążąc do zahamowania pogłębiającej się dysproporcji między nimi przez aktywne wsparcie ośrodków i środowisk lokalnych, a także poprawę dostępu do kultury skupionej w Warszawie dla ludności spoza stolicy;
- organizowaniu okolicznościowych i stałych imprez lokalnych (targów, festiwali, konkursów);
- podjęciu szerszych działań promocyjnych wśród regionów polskich i europejskich;
- prezentowaniu szerokiej oferty związanej z kulturą regionu (obrzędy, rękodzieło, tradycje, kapele i zespoły folklorystyczne) oraz opracowanie katalogu ofert produktów regionalnych;

- ekspozycji regionalnych produktów ekologicznych i turystycznych, uwzględniających lokalne tradycje;
- upowszechnieniu wiedzy o regionie poprzez organizowanie seminariów, debat, dyskusji oraz imprez.

4.2.3. Współpraca międzyregionalna i międzynarodowa.

Wspólne inicjatywy między regionami przyczynią się do lepszego gospodarowania zasobami regionu oraz wspólnej realizacji przedsięwzięć, często o kluczowym charakterze, które przyczynią się do ich promocji:

- ochrona środowiska w jednorodnych obszarach o cennych walorach przyrodniczych i krajobrazowych, sztucznie rozdzielonych granicami administracyjnymi, tj. na terenie parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu i obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski”;
- wspieranie realizacji inicjatywy turystyczno-rekreacyjnej „Zielony Szlak Rowerowy Mazowsza” w ramach Europejskich szlaków rowerowych Euro Velo i Greenways;
- utworzenie miejsca promocji regionu, służącego jednocześnie różnym celom – inwestycją taką będzie centrum kongresowo-wystawiennicze skupiające wokół siebie ważne wydarzenia w regionie o znaczeniu międzynarodowym i regionalnym.

4.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie Powiatu.

4.3.1. Strategia Rozwoju Powiatu Grójeckiego 2018 – 2023.

W skład Powiatu Grójeckiego wchodzi miasta i gminy: Mogielnica, Grójec, Nowe Miasto nad Pilicą, Warka, Belsk Duży, Błędów, Chynów, Goszczyn, Jasieniec i Pniewy.

Naturalne granice administracyjne tworzą od wschodu rzeka Wisła, na południu rzeka Pilica, pozostałe granice powiatu mają charakter wytoczeń administracyjnych.

Zasadniczą sieć wodną powiatu tworzą rzeki Pilica i Jeziorka i ich dopływy.

Specyfika Powiatu Grójeckiego, czyli to, co na pierwszy rzut oka różni ten region od innych w kraju – to stosunkowo niskie bezrobocie i gospodarka oparta na sadownictwie i przetwórstwie. Region wzbogaca niezwykle atrakcyjne położenie w dorzeczu Pilicy, Jeziórki i Mogielanki oraz tradycje historyczne Powiatu Grójeckiego. W opisanu i charakterystyce przyrodniczej gminy Mogielnica wyeksponowano najcenniejsze obszary doliny Pilicy (ok. 80 km od Inowłódza do ujścia w rejonie Ostrówka – Mniszewa), a tu ze szczególną uwagą potraktowano ornitofaunę wodno-błotną doliny Pilicy jako składową o potencjalnie największym walorze promocyjnym.

Opisany odcinek doliny Pilicy w niewielkim fragmencie przekracza granice powiatu, niektóre wymienione w aneksie środowiska również leżą poza południowymi granicami powiatu, zważywszy jednak na niepodlegającą kryteriom administracyjnym łączność charakteryzowanych biotopów i ich walory rekreacyjno-turystyczne, niekonsekwencja ta wydaje się uprawniona. Z tych samych powodów w opracowaniu znalazły się również (w aneksie) przyległe do Powiatu Grójeckiego najcenniejsze przyrodniczo masywy leśne: Puszcza Kozienicka i Puszcza Pilecka. Ich bliskie sąsiedztwo oddziałuje przyrodniczo na dolinę Pilicy i stanowi z nią funkcjonalną biotycznie całość.

Należy zauważyć, że istotnym dla rozwoju Powiatu Grójeckiego dokumentem, jakim jest „Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego” odnotowano potrzebę stymulowania tworzenia pozarolniczych miejsc pracy poprzez wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw specjalizujących się w obsłudze ruchu turystycznego i agroturystyce oraz założono rozwój funkcji turystyczno-wypoczynkowych poprzez wykorzystanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych i historyczno-kulturowych, którymi dysponują gminy Powiatu Grójeckiego. Konsekwencją zalet przyrodniczych powiatu jest występowanie obszarów o wysokich walorach turystyczno-wypoczynkowych, w znacznym stopniu niezagospodarowanych.

Założenia Strategii Rozwoju Powiatu Grójeckiego na lata 2004 – 2020 w odniesieniu do spuścizny historycznej to przede wszystkim promocja powiatu i rozwój sieci szlaków turystycznych, a także bazy turystyczno-rekreacyjnej. Niestety w Strategii Rozwoju Powiatu Grójeckiego zabrakło zapisów dotyczących bezpośrednio ochrony i opieki nad obiektami zabytkowymi, miejscami pamięci narodowej itp. Zagadnienia te mają być, w rozumieniu władz powiatowych, realizowane zgodnie z wytycznymi wojewódzkimi „(...) Przy opracowywaniu strategii powiatu uwzględnione są głównie założenia zawarte w Strategii Rozwoju Województwa mazowieckiego (...)”.

W dokumencie wymieniono wiodące instytucje kulturalne działające na terenie powiatu, w tym Ogród rzeźbiarski Franciszka Strynkiewicza i Barbary Beniulis – Strynkiewicz – Pracownia rzeźby plenerowej w Mogielnicy.

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego miasta Mogielnica z fragmentami sołectw Izabelin-Górki i Miechowice (uchwała Nr XLII/333/2006 z dnia 21 lipca 2006r.) przewidziano do objęcia ochroną teren rzeźbiarskiej pracowni plenerowej jako dobro kultury współczesnej. Działka stanowi własność osób prywatnych, spadkobierców małżeństwa Strynkiewiczów. Do dzisiaj nieuregulowane sprawy spadkowe nie wyłoniły opiekuna terenu. Rzeźby przeniesiono, zabudowania uległy dewastacji, park założony przez właścicieli uległ „zdziczeniu”.

Zapis w strategii o wiodącej instytucji kulturalnej w Mogielnicy jest niezgodny ze stanem faktycznym.

Na uwagę zasługuje fakt istnienia w powiecie Społecznego Komitetu Ochrony Zabytków Gminy Belsk im. Jana Kozińskiego. Większość imprez o zasięgu ponadlokalnym, które odbywają się na terenie Powiatu Grójeckiego nawiązuje do tradycji sadownictwa (np. Ogólnopolski Konkurs Poetycki „O Laur Kwitnącej Jabłoni” organizowany corocznie przez Bibliotekę Powiatową w Grójcu, organizowana corocznie od 1978 r. impreza środowiskowa „Wiosna Mogielnicka”, która odbywa się na przełomie maja i czerwca, działalność zespołu folklorystycznego „Borowiacy”, posiadającego bogatą garderobę strojów ludowych – łowickich, krakowskich, żywieckich, rzeszowskich, do tańca towarzyskiego oraz prowadzone zajęcia rytmiczno-taneczne). W możliwościach rozwojowych Powiatu Grójeckiego dostrzeżono potencjał spoczywający w organizacjach pozarządowych o charakterze społecznym, wśród których wymieniono Stowarzyszenie „Mogielnica XXI” czy „Stowarzyszenie Kupców Mogielnickich”.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.

5.1. Strategia rozwoju Gminy i Miasta Mogielnica na lata 2015 – 2025.

5.1.1. Wypoczynek i turystyka.

O znaczących możliwościach wypoczynkowych miejscowości i gminy Mogielnica przesądzają:

- uwarunkowania przyrodnicze (położenie w dolinach Pilicy i Mogielanki),
- znaczna ilość atrakcyjnych zabytków historycznych.

5.1.2. Ocena możliwości rozwoju funkcji wypoczynkowej.

Mogielnica wraz z centralnym fermentem gminy jest wyjątkowym miejscem z uwagi na położenie w na obszarze Zespołu Przyrodniczo-Krajobrazowego „Dolina Mogielanki” a południowy fragment gminy na Obszarze chronionego Krajobrazu „Dolina rzeki Pilicy i Drzewiczki”. Obszary te charakteryzują się korzystnym mikroklimatem W gminie znajduje się 9 pomników przyrody, w tym 8 ożywionej i 1 nieożywionej. Istnieje koncepcja utworzenia Parku Krajobrazowego Doliny Pilicy.

Na terenie gminy Mogielnica można organizować rozmaite formy wypoczynku, np. rajdy piesze i rowerowe, wczasy, obozy i kolonie, hipoterapię, polowania, plenery malarskie, fotograficzne. Tereny gminy są nie tylko zasobne w walory przyrodnicze ale kryją w sobie liczne pamiątki z przeszłości, co pomnaża ich zalety turystyczne.

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Mogielnica oraz Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego gminy Mogielnica i miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego zawierają następujące zadania:

- promocja gminy w ramach programu „Region Mazowsze”,
- popieranie rozbudowy infrastruktury turystycznej obejmującej w przyszłości bazę turystyczną (motele, miejsca postojowe, parkingi, pola namiotowe),
- rozbudowa bazy sportowej,
- popieranie rozwoju indywidualnego budownictwa letniskowego,
- popieranie tworzenia gospodarstw agroturystycznych,
- popieranie wykorzystania kolei wąskotorowej do celów turystycznych.

5.1.3. Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Mogielnica. Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy.

W strategii rozwoju miasta i gminy Mogielnica na lata 2015-2024 wyznaczono 4 cele strategiczne:

- I. Aktywizacja rozwoju ekonomicznego miasta i gminy ze szczególnym uwzględnieniem rolnictwa.
- II. Ochrona środowiska i tworzenie warunków do rozwoju turystyki i agroturystyki.
- III. Poprawa jakości życia mieszkańców.
- IV. Aktywizacja działalności kulturalnej i kształtowanie wizerunku gminy.

I. W ramach programu „Aktywizacja rozwoju ekonomicznego miasta i gminy ze szczególnym uwzględnieniem rolnictwa” wyznaczono następujące projekty i zadania:

- I.1. Prowadzenie marketingu – reklama możliwości inwestowania w gminie oraz pozyskanie inwestorów.
- I.2. Prowadzenie polityki preferencji dla podmiotów rozpoczynających działalność gospodarczą lub tworzących nowe miejsca pracy.
- I.3. Udostępnienie terenów dla rozwoju działalności gospodarczej.
- I.4. Łagodzenie skutków bezrobocia w gminie – współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy.
- I.5. Podnoszenie poziomu rolnictwa.
- I.6. Utworzenie grup producenckich.
- I.7. Stymulowanie rozwoju rolnictwa ekologicznego.

II. W ramach programu „Ochrona środowiska i tworzenie warunków do rozwoju turystyki i agroturystyki” wyznaczono następujące projekty i zadania:

- II.1. Uporządkowanie gospodarki odpadami komunalnymi.
- II.2. Realizacja systemów oczyszczania ścieków na terenie gminy.
- II.3. Ochrona powietrza atmosferycznego.
- II.4. Opracowanie i wdrożenie programu zalesień na terenie gminy.
- II.5. Utworzenie ekologicznego systemu obszarów chronionych.
- II.6. Tworzenie kompleksów indywidualnej zabudowy wypoczynkowej .
- II.7. Adaptacja remiz strażackich pod bazę noclegową.
- II.8. Uatrakcyjnienie zagospodarowania terenu projektowanego parku krajobrazowego i zespołu przyrodniczo-krajobrazowego Dolina Mogielanki.
- II.9. Podjęcie działań informacyjno organizacyjnych dotyczących rozwoju agroturystyki i promocja agroturystyki jako dodatkowego źródła dochodu rolników.

III. Program „Poprawa jakości życia mieszkańców” obejmuje budowę sieci wodociągowej i gazyfikację gminy, modernizację dróg, poprawę bazy materialnej służby zdrowia, ochronę przeciwpożarową, pomoc społeczną i szkolnictwo.

IV. W ramach programu „Aktywizacja działalności kulturalnej i kształtowanie wizerunku gminy” wyznaczono następujące projekty i zadania::

- IV.1. Organizacja i wspieranie działalności kulturalnej i oświatowej.
- IV.2. Aktywizacja społeczności lokalnych do prac społecznych porządkujących zagospodarowanie wsi.
- IV.3. Urządzanie konkursów na poprawę estetyki gminy.
- IV.4. Rozwój współpracy z innymi gminami.

Przyjęte priorytety dla programu „Ochrona środowiska i tworzenie warunków do rozwoju turystyki i agroturystyki” oraz programu „Aktywizacja działalności kulturalnej i kształtowanie wizerunku gminy” od 2003 r. realizowane są poprzez zadania m.in:

- opracowanie materiałów promocyjnych na stronach internetowych miasta i gminy,
- opracowanie dokumentacji uzasadniającej utworzenie parku krajobrazowego doliny „Dolnej Pilicy”,
- uruchomienie procedury prawnej w celu ustanowienia parku krajobrazowego,
- utworzenie użytków ekologicznych i pomników przyrody zgodnie z opracowaniem „Rozpoznanie walorów przyrodniczych Gminy Mogielnica,
- opracowanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów nadpilicznych,
- adaptacja remiz OSP na miejsca noclegowe i świetlice,
- wykonanie miejsca odpoczynku wzdłuż ciągów pieszego i rowerowego,
- rewitalizacja centrum Mogielnicy,
- wykonanie ścieżek edukacyjnych,
- szkolenie dla osób zainteresowanych prowadzeniem działalności agroturystycznej oraz stworzenie grupy wsparcia dla osób rozpoczynających działalność agroturystyczną,
- zorganizowanie wyjazdów chętnych osób do wsi agroturystycznych,
- udział gminy jako promotora przedsiębiorczości na targach i wystawach,
- popularyzacja możliwości realizacji zabudowy wypoczynkowej wśród

ludności miast poprzez utworzoną stronę internetową oraz wydawnictwa.

Obszary zabudowane i wskazane do zabudowy.

W Strategii Rozwoju Miasta i Gminy nie zawarto informacji o obszarach przeznaczonych do zabudowy przez władze gminne. W dokumencie zapisano zobowiązanie do popierania prywatnych inicjatyw mających na celu rozbudowę bazy turystyczno-rekreacyjno-wypoczynkowej.

Po roku 2025 zostanie zaktualizowana Strategia Rozwoju Gminy i Miasta Mogielnica.

Nowa strategia powinna uwzględnić kierunki działań polegające na:

- otaczaniu szczególną opieką miejsc pamięci narodowej i obiektów zabytkowej architektury
- ukształtowaniu wysokiego poziomu świadomości społeczeństwa lokalnego w zakresie trwałego i zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska,
- stworzenie infrastruktury komunalnej gminy, szerokiego zakresu i wysokiego poziomu usług oraz dobrej komunikacji,
- rozwinięcie programu turystycznego jako funkcji uzupełniającej gminy,
- wykorzystanie walorów rekreacyjnych do tworzenia warunków stymulujących rozwój działalności turystycznej,
- stworzenie punktu informacji turystycznej w Mogielnicy,
- tworzenie i znakowanie nowych tras rowerowych i pieszych poprzez wykorzystanie istniejących szlaków drogowych do miejsc o bogatej przeszłości historycznej,
- stworzenie warunków do rozwoju agroturystyki i turystyki wiejskiej.

W zakresie promocji gminy niezbędne jest opracowanie i aktualizowanie na bieżąco folderów, informatorów turystycznych, lokalnych biuletynów, strony internetowej gminy.

Wszelkie dokumenty dotyczące rozwoju województwa, powiatu i gminy uwzględniają w swych celach „zachowanie dziedzictwa kulturowego poprzez tworzenie zintegrowanej sieci szlaków turystycznych, które będą obejmować obiekty zabytkowe, skanseny, ciekawe miejsca”. Takie działania spowodują szybką rewitalizację obiektów znajdujących się na szlakach.

Jest ideą, aby w najbliższym czasie gmina tworzyła odpowiednie warunki, zachęcające inwestorów do rozwijania bazy turystyczno-wypoczynkowej. Władze miasta muszą realizować w ramach zadań własnych te zadania, które bezpośrednio lub pośrednio wzmocnią jeden z ważnych sektorów gospodarki lokalnej, czyli turystykę.

Inwestycje, wynikające ze zgłaszanych przez społeczność lokalną potrzeb oraz możliwości finansowych gminy charakteryzują się ukierunkowaniem na zwiększenie atrakcyjności miasta oraz poprawę warunków dla prowadzenia działalności gospodarczej.

Ważne jest wykorzystanie potencjału, wynikającego ze struktury będących w posiadaniu miasta terenów, które w większości spełniać mogą potrzeby potencjalnych gości z zewnątrz jak i mieszkańców Mogielnicy. Gmina winna szczególnie dbać o swoje dziedzictwo kulturowe oraz przyrodnicze, dlatego też ważne są wszelkie prace na rzecz renowacji tych obiektów, które mogą wpłynąć na atrakcyjność turystyczną.

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami gminy Mogielnica na lata 2021 – 2024 w pełni pokrywa się z celami i założeniami, wynikającymi z dokumentacji na szczeblu wojewódzkim i powiatowym oraz pozwoli na uszczegółowienie zadań z zakresu opieki nad zabytkami w nowelizacji Strategii Rozwoju Gminy i Miasta Mogielnica po 2020 roku.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.

Gmina Mogielnica położona jest w dolno - zachodniej części Województwa Mazowieckiego, w powiecie grójeckim. Gmina Mogielnica graniczy od zachodu z gminą Sadkowiec w

Województwie Łódzkim, od południa – z gminami Nowe Miasto nad Pilicą i Wyśmierzyce, od wschodu z gminami Promna i Goszczyn i od północy z gminami Belsk Duży i Błędów. W skład gminy Mogielnica wchodzi miasto Mogielnica i 38 miejscowości w 37 sołectwach. Obszar gminy zajmuje 14 157 ha, z czego miasto Mogielnica 1 298 ha. Najwcześniejsza data dotycząca miasta Mogielnicy to 1249 r. kiedy była to wieś, a właściwie osada należąca pierwotnie do księcia mazowieckiego i czerskiego Ziemowita I, która drogą zamiany przeszła właśnie w tym roku na własność opactwa Cysterskiego w Sulejowie. W 1317 r. Ziemowit II, książę mazowiecki nadaje Mogielnicy prawa miejskie na wzorze niemieckim. Osada a potem miasto rozwijało się u przeprawy przez rzekę Mogielankę, którą przecinał trakt handlowy zwany krakowskim, wiodący z południa Polski przez Grójec do Czerska. Zaludnienie miasta i gminy Mogielnica wynosi niespełna 9 000 osób, w tym w mieście Mogielnica 2300.

Według podziału fizyko-geograficznego Polski – J. Kondracki, przeważająca część gminy Mogielnica leży w obrębie mezoregionu Wysoczyzny Rawskiej, południowy fragment w obrębie mezoregionu Doliny Białobrzeskiej. Wysoczyzna Rawska zbudowana jest z osadów polodowcowych zlodowacenia środkowopolskiego związanych z recesją stadiału Warty.

Dolina Białobrzeska – to szeroka asymetryczna dolina Pilicy, której północne zbocze stanowi stroma, silnie erodowana krawędź a południowe zbocze tworzą głównie plejstoceńskie łagodnie zarysowane tarasy akumulacyjne. W dolinach Pilicy i Mogielanki plejstoceńskie są one o powierzchni prawie płaskiej, wyniesione 2 – 10 m ponad tarasy zalewowe. Współczesne dna dolin budują tarasy zalewowe. Szerokość lewobrzeżnego tarasu zalewowego Pilicy dochodzi do 2 km. Szerokość tarasu zalewowego Mogielanki wynosi 100 – 750 m.

Pod względem hydrograficznym znaczna część obszaru gminy należy do zlewni Mogielanki, lewego dopływu Pilicy. Największą rzeką jest Pilica, której szerokość koryta wynosi od 100 do 200 m. Drugą co do wielkości rzeką jest Mogielanka o szerokości koryta 20 – 50 m. Przez północno-wschodnią część gminy przepływa rzeka Dylówka, w południowo-zachodniej – rzeka Gostomka – również lewe dopływy Pilicy których ujścia znajdują się poza obszarem gminy.

Przez Mogielnicę przebiega droga wojewódzka nr 728, łącząca Warszawę (przez Grójec) z miastem Końskie (przez Nowe Miasto nad Pilicą – Odrzywół). Odległość Mogielnicy od powiatowego Grójca to ok. 22 km, od Warszawy ok. 45 km. Połączenie w kierunku Łodzi i Radomia zapewnia droga nr 740 krzyżująca się w Odrzywole. Znaczenie dla celów turystycznych mają drogi biegnące wzdłuż Pilicy i Mogielanki w kierunku Białobrzegów, gdzie łączą się z drogą krajową nr 7 relacji Warszawa – Radom.

Gmina Mogielnica ma charakter rolniczy. Użytki rolne zajmują 11 208 ha (w tym sady 2 775 ha), stanowiąc ok. 79 % obszaru gminy. Na obszarze gminy Mogielnica gleby klas I – IV zajmują 5 129 ha, co stanowi 36,2 % ogólnej powierzchni gminy. Obszar najlepszych gruntów ornych w kompleksach przydatności rolniczej 2 i 4 występuje w północnej części gminy – poczynając od miasta Mogielnicy. Na południe od linii Dylówka – Mogielnica – Brzostowiec zaczyna występować mozaikowatość gleb i nieco większe zróżnicowanie ich przydatności rolniczej. W dolinie Pilicy występują lekkie i bardzo lekkie mady z użytkami ornymi klas V/VI (, użytkami zielonymi klas III/IV i V/VI, W położeniach niższych zalegają gleby mułowo-torfowe pokryte użytkami zielonymi III/IV klasy. Dolina Mogielanki niemal cała pokryta jest użytkami łąkowymi klas III/IV. W użytkowaniu gruntów ornych ogromną rolę odgrywa uprawa drzew owocowych na skalę handlową. Rejonami sadowniczymi są sołectwa w całej północnej części gminy (z wyjątkiem doliny Mogielanki) oraz obszary Tomczyc i Ślepowoli w południowej części gminy. Lasy zajmują 1 354 ha, tj. ok. 9,57 % powierzchni gminy. Rozlokowane są w przewadze w dolinie rzeki Pilicy. Z rolnictwa utrzymuje się 67 % ludności gminy i 18 % mieszkańców miasta.

Wg podziału Polski na dzielnice rolniczo-klimatyczne R. Gumińskiego gmina Mogielnica położona jest w „dzielnicy środkowej”. Dzielnica ta, wg autora, charakteryzuje się najmniejszym w Polsce opadem rocznym (poniżej 550 mm). Względnie mała jest częstość opadu gradowego, natomiast częstość silnych wiatrów zmniejsza się od zachodu ku wschodowi. Okres wegetacyjny trwa od 210 do 220 dni. Analiza warunków termicznych na obszarze gminy Mogielnica wskazuje, że jest to obszar dość ciepły, otrzymujący znaczne sumy promieniowania słonecznego, posiadający długi okres wegetacji. To znaczne uprzywilejowanie tego terenu pod względem termicznym ma zasadniczy wpływ na rozwój rolnictwa oraz sadownictwa tego rejonu Polski.

Korzystnymi warunkami klimatycznymi odznaczają się wyraźnie krawędzie dolin rzek Pilicy i Mogielanki. Nachylenie zboczy o spadkach powyżej 5 – 10 % w kierunku południowym, wschodnim i zachodnim sprzyja wzrostowi natężenia promieniowania słonecznego a tym samym oznacza ich uprzywilejowanie pod względem insolacji.

Zdecydowanie najmniej korzystnymi warunkami termicznymi cechuje się rozległa dolina Pilicy. Jest to obszar inwersyjny, kiedy to w okresie pogody bezchmurnej i bezwietrznej, wskutek nocnego wypromieniowania powietrze chłodniejsze, jako cięższe sphywa grawitacyjnie z sąsiednich terenów wyniesionych, zalegając w dolinie; skutkiem tego obserwuje się w dolinie niższe temperatury niż na terenach wyniesionych.

Z punktu widzenia warunków klimatycznych najkorzystniejsze tereny rozwojowe funkcji mieszkaniowej miasta Mogielnicy położone są na obszarze pomiędzy ulicami Krakowskie Przedmieście a Dziarnowską, a dla funkcji obsługi rekreacji – na terenach wysoczyznowych wzdłuż krawędzi doliny Pilicy.

Wiosną oraz w okresie silnych opadów Pilica często występuje z brzegów. Dolina Pilicy – niegdyś regularnie zalewana wodą zawiera w sobie specyficzny, niepowtarzalny układ mozaiki środowisk. W terasie zalewowej zachowały się zbiorowiska leśne rzadko spotykane w innych częściach Polski (fragmenty olsów, lasów łągowych). Północny brzeg porastają zbiorowiska roślinności kserotermicznej z licznymi rzadkimi gatunkami. Niżej położone tereny zajmują zbiorowiska roślinności łąkowej o różnym stopniu uwilgotnienia – często z zespołami uznawanymi w Polsce za rzadkie.

Występujące w obrębie doliny liczne starorzecza, zabagnienia, wilgotne łąki oraz fragmenty łągów i olsów stwarzają dogodne warunki do gniazdowania wielu gatunków ptaków wymagających siedlisk zbliżonych do naturalnych – w tym ginących i zagrożonych wyginięciem. Uwzględniając bogactwo awifauny łąkowej oraz występowanie gatunków rzadkich w skali europejskiej obszar ten został zaliczony do systemu ostoi ptaków o randze europejskiej.

Charakterystyczną cechą terenu gminy Mogielnica jest znaczne nagromadzenie zabytków archeologicznych, w tym unikatowych (np. sanktuarium w Otałężce, zakwalifikowane do kultury przeworskiej), zabytków nieruchomych i ruchomych.

Spuściznę kulturową gminy Mogielnica uzupełniają także wybitne osobistości, związane z miastem i gminą: Jan Leon Koziatowski (pułkownik wojsk polskich, uczestnik kampanii napoleońskich), Chaim Meir Jechiel Szapiro (cadyk chasydzki), Antoni Badowski (ostatni garncarz z Mogielnicy), Flora Biełkowska (powieściopisarka), Małgorzata Leśniewska (aktorka), Marek Drewnowski (pianista), Seweryn Kapliński (poeta), Franciszek Strynkiewicz (rzeźbiarz), Czesław Śliśławski (naukowiec), Stefan Treugutt (krytyk kultury), płk. dr hab. Ryszard Jakubczak, Adam Fredro-Boniecki (historyk, heraldyk), ks. Adam Boniecki (redaktor naczelny Tygodnika Powszechnego).

Jan Leon Hipolit Koziętulski herbu Abdank, **pułkownik**. Urodził się 4 lipca 1778 r. w Skierniewicach. Był synem Antoniego Koziętulskiego z Koziętul i Marianny Grotowskiej z Grotowic. Pułkownik wojsk polskich, dowódca 3. szwadronu 1. Pułku Lekkonnego Polskiego Gwardii Cesarskiej, dowódca 3. Pułku Eklererów Gwardii Cesarskiej, dowódca 4 Pułku Ułanów Królestwa Kongresowego. Uczestnik kampanii napoleońskich w latach 1806-1907 i 1808 w Hiszpanii. Jako dowódca 3 szwadronu szwoleżerów 30 listopada 1808 r. prowadził szarżę szwoleżerów na przełęczy Somosierra. Brał udział w kampanii austriackiej, w bitwie pod Wagram (18-9), w kampanii rosyjskiej (1812-1813) i niemieckiej (1813-1814). Uczestnik bitwy narodów pod Lipskiem. Jego czyny są opisywane w pieśni „Marsz Koziętulskiego”. W 1811 r. został baronem cesarstwa Francji, był kawalerem Legii Honorowej. Odznaczony także Orderem Virtuti Militari i rosyjskim Orderem Świętej Anny. Był członkiem loży wolnomularskiej *Zum Tempel der Wiesheit* (Świątynia Mądrości) w Warszawie i paryskiej *Saint Louis de la Martinique des Frères réunis*. Zmarł w Warszawie po długiej chorobie 3 lutego 1821 r., którą pogłębiło fałszywe podejrzenie o sprzeniewierzenie pułkowej kasy. Pochowany został w kościele parafialnym w Bielsku Dużym, w którym znajduje się tablica epitafijna.

Chaim Meir Jechiel Szapiro, cadyk chasydzkiej dynastii Koźnic. Urodził się w 1789 r. zmarł w 1849. Wnuk cadyka Isroela Hopsztajna; jego poprzednikiem był Mosze Eliokim Hopsztajn, następcą Elozor Hopsztajn. Urzędował w okresie 1828-1849.

Seweryn Kapliński, poeta. Urodził się w 1826 r. w Mogielnicy. Był synem Franciszka i Izabeli z Zagórskich. Po ukończeniu prawa na Uniwersytecie Petersburskim osiadł w Warszawie i pracował w administracji Królestwa Polskiego między innymi jako sekretarz IX Departamentu Rządzącego Senatu i podpisarz Sądu Apelacyjnego. Uczestniczył w życiu literackim początkowo Mogielnicy, a później Warszawy, które skupiało się głównie w salonach literackich. Brał udział w tego typu spotkaniach np. u ogromnie płodnej pisarki Seweryny Pruszkowej (1816-1905), u pisarzy i redaktorów Pauliny (1815-1875) i Augusta (1805-1852) Wilkońskich. Zmarł w Warszawie 5 marca 1857 r. Skromna ilościowa twórczość poetycka Kaplińskiego jest rozproszona wielu czasopismach i dotychczas nie została zebrana i opublikowana w oddzielnym tomie. Kapliński zaczął swoją działalność literacką od tłumaczenia poezji rosyjskiej. Debiutował w 1841 r. przekładem wiersza rosyjskiego poety Wojciecha Żukowskiego pt. „Śpiewak”, który opublikował mając 16 lat w „Bibliotece Warszawskiej”, „Dzienniku Warszawskim”, „Piśmie Zbiorowym”, „Dzwonie Literackim” Augusta Wilkońskiego oraz w redagowanych przez Paulinę Wilkońską poznańskich almanachach: „Wiązarka Literacka” (1853) i „Snopek Literacki” (1857). W „Dzwonie Literackim” (1853) wydrukował szkic powieściowy „Wiejska miłość” oraz wiersze: „Biały kamień”, „Do nadwiślańskiej topoli”, „Pielgrzymka do Częstochowy”, „Sam”, „Sonety”, „Spojrzenie za siebie”, „Światło spadające”, „Wyznanie”. Kapliński położył duże zasługi w udostępnieniu polskim widzom dramatów francuskich. Przełożył ponad 20 dramatów francuskich i niemieckich, głównie dla teatrów warszawskich. Do najbardziej znanych i cenionych utworów Kaplińskiego należy wiersz „Na śmierć Chopina”. Teksty przetłumaczonych dramatów nie były wydane i dotąd pozostają w rękopisach. Kapliński talentu swego nie rozwinął, żył bowiem zbyt krótko, bo zaledwie 31 lat.

Adam Józef Feliks Fredro-Boniecki, herbu Bończa, **historyk, heraldyk, prawnik**. Urodził się 19 listopada 1842 r. w Żydowie (kieleckie). Pochodził z rodziny szlacheckiej, był synem Ferdynanda i Leontyny ze Stadnickich. Wcześniej stracił rodziców. Studiował prawo na uniwersytecie w Petersburgu i w Ecole de Droit w Paryżu. W latach 1865-1872 pracował w sądownictwie w Warszawie. Po osiedleniu się w majątku Świdno zajął się badaniami heraldycznymi. W 1899 r. rozpoczął wydawanie wielotomowego dzieła „Herbarz Polski”, przy współpracy z Arturem Reiskim; do 1909 r. opracował 13 tomów. Po śmierci Bonieckiego prace nad „Herbarzem polskim” kontynuowali Reiski i Włodzimierz Dworaczek, jeden z pierwszych członków Polskiego Towarzystwa Heraldycznego. Opublikował ponadto m. in.:

„Kroniką rodziny Bonieckich” (1875) i „Poczet rodów w Wielkim Księstwie Litewskim w XV i XVI w. „ (1887).

Franciszek Strynkiewicz, rzeźbiarz, profesor. Urodził się w 1893 r. w Mogielnicy. Rodzice posiadali tu dom, ogród i kilka hektarów ziemi. W okresie szkolnym wykonał kilkadziesiąt małych (30 cm) rzeźb z drewna, które miały mu zrekompensować brak zabawek, robił też maski na świąteczne festyny. Jako uczeń ostatniej klasy miejscowej szkoły brał udział w strajku szkolnym w 1905 r. W rok później wyjechał po dalszą naukę do Warszawy. Zdał egzamin do prywatnej szkoły technicznej E. Kuhna, egzamin maturalny zdał eksternistycznie w gimnazjum przy Kadeckim Korpusie im. Suwarowa w 1910 r. uzupełniając studia pedagogiczne w Seminarium Nauczycielskim w Siennicy. W 1914/1915 r. znalazł się na wydziale humanistycznym warszawskiego Towarzystwa Kursów Naukowych, które było poprzednikiem Wolnej Wszechnicy Polskiej. Słuchał tam wykładów Stefanii Sempołowskiej, Samuela Dicksteina, Ireny Kosmowskiej, Natalii Gąsiorowskiej i innych. Referaty wygłaszał też Mieczysław Niedziałkowski. Zaangażował się w działalność konspiracyjną, podejmując w 1915 r. decyzję o wstąpieniu do Legionów. Brał udział w walkach na Wołyniu służąc w piechocie a potem w artylerii legionowej. Po kryzysie przysięgowym w 1917 r. uniknął internowania, które groziło mu jako królewiakowi. Został skierowany do pracy konspiracyjnej w okolicy Janowca, gdzie obok tego zadania udało mu się zorganizować dwie szkoły, w których pracował kilka miesięcy. Schyłek wojny zastał go w rodzinnych stronach. W 1918 r. wraz ze sformowanym przez siebie oddziałem rozbrajał Niemców w sąsiednim Goszczynie. Brał udział w akcji przedwyborczej do Sejmu Ustawodawczego, agitując jako sympatyk PSL „Wyzwolenie” za kandydatami Stanisława Thugutta, Tomasza Nocznickiego i Jerzego Lewandowskiego. W 1919 r. pracował w przyfrontowym pasie w Nowogródku na Litwie jako kierownik Urzędu do Spraw Zdobyczy Wojennej. Uczestniczył w kampanii 1920 r. a po jej zakończeniu powrócił do Warszawy, podejmując pracę w Państwowym Zakładzie Epidemiologicznym przy organizowaniu pracowni przeciw epidemii, które zakładano na Kresach Wschodnich. W drodze samokształcenia jako amator zaczął zajmować się rzeźbą. W 1923 r. złożył egzamin do Szkoły Sztuk Pięknych w Warszawie na wydział rzeźby. W tym okresie wykładali tam profesorowie: Tadeusz Breyer, Stanisław Noakowski, Józef Czajkowski, Miłosz i Mieczysław Kotarbińscy. Ponieważ nie przerwał pracy zawodowej, studia odbywał tylko w godzinach pozabiurowych. Już w okresie studiów przystąpił do konkursu publicznego, zorganizowanego w 1927 r. Za pierwszą pracę zdobył II nagrodę, a za drugą – I nagrodę. Dyplom z wyróżnieniem otrzymał w 1927 r. Do wybuchu II wojny światowej pracował jako asystent na wydziale rzeźby i wykładowca. Podróżował po Austrii, Szwecji, Francji, Włoszech, Jugosławii. Uczestniczył w wielu wystawach i konkursach krajowych i zagranicznych, uzyskując kilkanaście nagród. Sam jako komisarz zorganizował I Ogólnopolski Salon Rzeźby w 1939 r. Zrealizował kilkadziesiąt prac w materiałach trwałych (marmur, brąz, miedź, dąb czarny, terakota). Prace w gipsie i część prac wykonanych w materiałach trwałych uległa zniszczeniu podczas najazdu hitlerowskiego. We wrześniu 1939 r. po walkach w Falenicy, jako ranny cywil, został wywieziony do Prus Wschodnich, gdzie przebywał w obozach w Stablack i Królewcu. W 1940 r. zwolniony z powodu choroby, której nabawił się w czasie ciężkiej pracy w porcie. Powstanie Warszawskie przeżył z żoną na warszawskim śródmieściu, po selekcji w Pruszkowie został wywieziony w okolice Opoczna. W 1946 r. powołany został na stanowisko profesora. Z początkiem lat 50-tych na skutek ponawiającej się choroby stopniowo wyłączał się z wszelkich prac społeczno-organizacyjnych, ograniczając aktywność tylko do funkcji profesora. W tych latach rozpoczęły się letnie wyjazdy do Mogielnicy, gdzie następnie założył pracownię rzeźbiarską. W 1963 r. profesor przeszedł na emeryturę. Od tej pory cały wysiłek twórczy skoncentrował dookoła mogielniczej pracowni. Posiadanie rozległego ogrodu zainspirowało do podjęcia pionierskiej inicjatywy ekspozycji rzeźby współczesnej w plenerze. Idea rozszerzyła się w Polsce, niemniej Mogielnica pozostała zjawiskiem w Polsce unikatowym. W czerwcu 1993 r. profesor Franciszek Strynkiewicz obchodził 100 rocznicę urodzin. Zaszczepny jubileusz obchodzono przy udziale władz Gminy, przyjaciół i znajomych w ogrodzie pełnym rzeźb. Zmarł w 1996 r. w Warszawie. Do jego spuścizny należą m. in. popiersie Waleriana

Łukasińskiego (1927), Głowa Chinki (1928), popiersie Józefa Piłsudskiego (1936), cykl Oświęcim (1945-1952), Biegacz (1948), późniejsze prace o współabstrakcyjnych formach Matka i dziecko (1960), Pokolenia (1965-1967), Autoportret (1966). Wykonał także pomniki Żwirki i Wigury na cmentarzu Powązkowskim w Warszawie (1934), pomnik Mickiewicza w Gliwicach (1957). Wykształcił plejadę wybitnych rzeźbiarzy, m. in. Jana Kucza (pomnik Jana Kochanowskiego w Radomiu, 2006), Barbarę Zbrożynę, Gustawa Zemłę.

Czesław Ślisławski, pracownik naukowy. Urodził się 22 kwietnia 1904 r. w Mogielnicy w rodzinie Franciszka i Franciszki z Podgórskich. Szkołę powszechną ukończył w Mogielnicy, w 1924 r. w Warszawie Gimnazjum im. Władysława Giżyckiego. Po dwóch latach studiów na Wydziale Elektrycznym Politechniki Warszawskiej przeniósł się na Wydział Matematyczno-Przyrodniczy Uniwersytetu Warszawskiego, który ukończył w 1930 r. W latach 1930-1932 pracował jako nauczyciel fizyki i wychowawca w internacie Państwowego Seminarium Nauczycielskiego Męskiego w Płocku. W 1934 r. złożył egzamin zawodowy i otrzymał dyplom nauczyciela szkół średnich. W latach 1935-1939 uczył w Warszawie: w Gimnazjum im. Adama Mickiewicza, w Gimnazjum i Liceum im. Stefana Batorego oraz krótko w Liceum Pedagogicznym im. Elizy Orzeszkowej. W godzinach popołudniowych prowadził prace badawcze pod kierunkiem prof. Stefana Pieńkowskiego w Zakładzie Fizyki Doświadczalnej Uniwersytetu Warszawskiego. W roku szkolnym 1938/1939 był wychowawcą klasy maturalnej „pokolenia Kolumbów, rocznik 20”, którą ukończyli m. in. Jan Bytnar (PS. „Rudy”), Tadeusz Zawadzki (PS. „Zośka”), wybitni żołnierze działacze Szarych szeregów i Armii Krajowej w Warszawie. Od 1.01.1940 r. do 1. 02. 1945 r. pracował w Publicznej Szkole Powszechnej w Komorowie koło Pruszkowa i równocześnie uczył w tajnych kompletach w zakresie szkoły średniej, zorganizowanych przez nauczycieli Gimnazjum i Liceum im. Juliusza Słowackiego, Gimnazjum i Liceum im. Stefana Batorego, Gimnazjum i Liceum im. T. Czackiego. Od 1.02.1945 r. do 1.09.1947 r. uczył fizyki w Gimnazjum i Liceum im. Stefana Batorego oraz przez rok pełnił funkcję zastępcy dyrektora. Włożył dużo pracy w budowę budynku szkoły i uruchomienie nauczania. Równocześnie uczył w szkole dla pracujących przy ul. Polnej. 1.09.1947 r. podjął pracę na Politechnice Warszawskiej na stanowisku starszego asystenta, wykładając także na kursach przygotowawczych oraz kierował Sekcją Fizyki w Wojewódzkim Ośrodku Doskonalenia Kadr Oświatowych. W 1952 r. został adiunktem, w dwa lata później – zastępcą profesora na Wydziale Mechaniczno-Technologicznym. W latach 1953-1955 pracował jako starszy wykładowca w Korpusie Kadetów im. gen. Karola Świerczewskiego. W 1959 r. doktoryzował się na Wydziale Pedagogiki Uniwersytetu Warszawskiego. Do końca życia był aktywny zawodowo, pracę dydaktyczną łączył z działalnością naukowo-organizatorską. Położył duże zasługi w popularyzacji fizyki. Był autorem ponad 70 artykułów, broszur, podręczników i skryptów, głównie z zakresu fizyki, prac ręcznych oraz metodyki tych dyscyplin naukowych. Brak udział w pracach wielu komisji naukowych, od 1951 r. zorganizował 18 Olimpiad Fizyki dla młodzieży szkół średnich, w 1967 r. – pierwszą Międzynarodową Olimpiadę Fizyki w Warszawie. Samodzielnie napisał cenioną pracę „Energia zjawisk fizycznych” (1969). Przez całe życie utrzymywał żywy kontakt z rodzinnym miastem. Jako uczeń Gimnazjum im. Władysława Giżyckiego w Warszawie uczestniczył w charakterze aktora w przedstawieniach Teatru Amatorskiego w Mogielnicy. Zmarł 12 sierpnia 1971 r. w Warszawie, pochowany został na cmentarzu bródnowskim.

Flora Bieńkowska, powieściopisarka. Florentyna Bieńkowska, pseudonim „Bogusz”, była powieściopisarką, poetką, autorką sztuk scenicznych. Urodziła się 9 czerwca 1914 r. w Mogielnicy w rodzinie szewca Jana Trynkusa i Pelagii z Zaborowskich. Po ukończeniu szkoły powszechnej w Mogielnicy i Gimnazjum Królowej Jadwigi w Warszawie studiowała polonistykę na Wolnej Wszechnicy Polskiej, wykonując jednocześnie zawód nauczycielki. W 1948 r. została członkiem Związku zawodowego Literatów Polskich. Przez dwa lata pełniła funkcje sekretarza Oddziału Warszawskiego. W marcu 1965 r. na zebraniu Oddziału, należąc do grupy pisarzy „odwilżowych”, opowiedziała się za zniesieniem kary śmierci. W latach 80-tych brała udział w spotkaniach organizowanych przez Duszpasterstwo Środowisk

Twórczych, w imprezach Tygodnika Kultury Chrześcijańskiej. Debiutowała w 1938 r. opowiadaniem „Chłopska Wioska” pod pseudonimem „Zofia Bogusz”. Niektóre utwory podpisywała też Bieńkowska-Zaborowska. W 1943 r. wzięła udział w tajnym konkursie na utwór dramatyczny, ogłoszonym przez Leona Schillera i Tadeusza Byrskiego. Zgłosiła wówczas sztukę „Soneta Księżycowa” a w 1941 r. opublikowała dramat „Wiosna”, który wystawił Teatr Objazdowy Wojska Polskiego z Wybrzeża. Prezentowano go w Gdańsku, Koszalinie i Szczecinie. W 1948 r. debiutowała jako poetka wierszem „Ojcu”. W 1949 r. wydała powieść „Czyścić” i pierwszy tom trylogii „Dalekie lata”. W 1952 r. ogłosiła dramat „Rubikon”, który w tym samym roku wystawił teatr w Łodzi. Ponadto opublikowała dwa tomiki poezji: „Wyróżniony Ogród” (1971) i „Krajobraz słowa” (1982). W Dziale Rękopisów w bibliotece Narodowej oraz w archiwum rodzinnym przechowywane są m. in. niewydane dramaty: „Płonące ulice” (1943), „Sąd ludu” (1952), „Drugi brzeg” (1954), „Cyrk” (1961), „Dróżnicy” (1964). Cenzura, po lekturze szczątkowej, zatrzymała druk powieści. Kolejna próba jej wydania w 1980 r. nie powiodła się. W posiadaniu rodziny znajdują się: przygotowany do druku w końcu lat 80-tych tomik poezji „Pieśń na powtarzalność rzeczy” (97 wierszy) oraz kilkadziesiąt innych niepublikowanych tekstów poetyckich. W 1948 r. Flora Bieńkowska otrzymała nagrodę Ministerstwa Kultury i Sztuki za poemat o Trasie W-Z („Między wschodem a zachodem słońca”), w 1950 r. za dramat „Rubikon” a w 1963 r. II nagrodę za trylogię „Dalekie lata”. Do około połowy lat pięćdziesiątych pisała w konwencji realizmu socjalistycznego polegającego na zainteresowaniu politycznymi konfliktami międzywojnia i okupacji, z rozległym tłem społecznym. Wiersze z okresu socrealizmu nie zostały zebrane i wydane w osobnym tomiku, w 1956 r. przestała drukować swoje utwory do 1972 i 1982 r., kiedy powróciła na łamy prasy, w jej twórczości znajdują się także krytyczne aluzje do współczesnej rzeczywistości. Wykorzystywała także przeżycia autobiograficzne i realia z rodzinnej miejscowości. W dedykacji wiersza „Dom ten” utrwaliła pamięć doktora Orlewicza, zasłużonego dla Mogielnicy lekarza medycyny. Jego żona Helena prowadziła m. in. teatr amatorski, w którym występowała pisarka i znany później fizyk Czesław Ścisłowski. Flora Bieńkowska zmarła w Warszawie 20 września 1990 r.

Antoni Badowski, ostatni garncarz z Mogielnicy. Rozwój rzemiosła: tkactwa, krawiectwa, szewstwa, kuśnierstwa, garbarstwa i garncarstwa przez lata decydował o awansie demograficznym i ekonomicznym Mogielnicy. To ostatnie rzemiosło uprawiali mogielniczanie co najmniej od XIV wieku. Ostatnim mistrzem tego zawodu był Antoni Badowski, zmarły we wrześniu 1995 r. Wyroby zmarłego garncarza można oglądać już tylko w muzeum, po nim nikt już tego zawodu nie uprawia. Urodził się 2 maja 1920 r. w Mogielnicy, w rodzinie rolnika i garncarza Jana i Józefy Badowskich. Po ukończeniu szkoły powszechnej w rodzinnym mieście przez jakiś czas uczył się zecerstwa w Warszawskiej Szkole Zawodowej. Naukę przerwał i powróciwszy do Mogielnicy, zajął się garncarstwem. Rzemiosłem tym trudniła się cała rodzina: dziadek, stryj, bracia cioteczni. Całe życie zajmował się także uprawą 3 ha roli. Z gliny wyrabiał miski, dzbany, dwojaczki, garnki na mleko i ogórki, doniczki, skarbonki-świnki, gwizdki wodne a także przedmioty dekoracyjne. Do lat 70-tych jego wyroby nabywali okoliczni kupcy, potem odbierał Związek Przemysłu Ludowego i Artystycznego „Cepelia”. W 1947 r. wyrobami Badowskiego zainteresował się Wydział Kultury i Sztuki Wojewódzkiej Rady Narodowej, który zaprosił go do udziału w konkursie organizowanym przez Muzeum Etnograficzne w Płocku (I nagroda). Odtąd uczestniczył w wielu konkursach, wystawach amatorskiej twórczości plastycznej organizowanych np. w Domu Kultury w Grójcu, podczas grójeckich Dni Kwitnącej Jabłoni (1977/1978). Mogielnickiej Wiosny Kulturalnej (1985/1990), organizowanych przez Komitety licznych wojewódzkich i ogólnopolskich konkursów i wystaw pokonkursowych np. w Wystawie Regionalnej Sakralnej Sztuki Ludowej w Radomiu (1978, 1979, 1980). Ponadto uczestniczył w licznych plenerach twórczości ludowej organizowanych m. in. w Turnie k. Białoobrzegów (1985-1988). W uznaniu walorów artystycznych jego wyrobów przyznano mu wiele wyróżnień, m. in. nagrodę artystyczną im. Jacka Pocka dla twórców ludowych, ustanowioną przez pismo „Chłopska droga” (1987). W 1877 r. przyjęty został do Stowarzyszenia Twórców Ludowych z siedzibą w Lublinie. Jego wyroby znajdują się m. in. w Muzeum Etnograficznym w Toruniu, w Muzeum Wsi Radomskiej, w

Państwowym Muzeum Etnograficznym w Warszawie. Otrzymał wiele dyplomów uznania za wieloletnią działalność społeczną: od Centralnego Związku Spółdzielczego (1986), Rady Miejsko-Gminnej w Mogielnicy za uczestnictwo w jej pracach i za upowszechnienie sztuki ludowej w gminie (1978-1984). Lokalna społeczność ceniła go za uczciwość, pracowitość, aktywność społeczną oraz osiągnięcia artystyczne.

Stefan Treugutt, krytyk teatralny, historyk literatury romantyzmu. Urodził się 17 kwietnia 1925 t. w Mogielnicy w rodzinie nauczycielskiej. Syn Sylwesterusa i Janiny Tomassis. Naukę w szkole średniej zaczął w Drohiczyńcu nad Bugiem, potem po roku 1939 kontynuował ją w dziesięcioletniej szkole radzieckiej w Hajnówce. Po wybuchu wojny niemiecko-radzieckiej w 1941 r. pracował jako robotnik kolejowy w Hajnówce, nauczyciel szkolny we wsi Osmola i pisarz gminy w Baćkach. Po wojnie ukończył Liceum Humanistyczne w Siemiatyczach oraz studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim. W latach 1947-1951 pracował równocześnie w gabinecie Filologicznym im. Gabriela Korbuta przy Warszawskim Towarzystwie Naukowym i kierownik literacki teatru Domu Wojska Polskiego. Po odbyciu aspirantury w Instytucie Badań Literackich w Warszawie został w nim zatrudniony jako adiunkt w Dziale Literatury Polskiej Epoki Romantyzmu. Był również kierownikiem działu teatralnego w redakcji „Tygodnika Teatralnego” a także współpracownikiem Wszechnicy radiowej i Telewizji Polskiej. Doktoryzował się na podstawie pracy „Młodość pisarska Słowackiego”, habilitacja za rozprawę „Beniowski. Kryzys indywidualizmu romantycznego” (1964). W tym samym roku mianowany został docentem Instytutu Badań Literackich. Był też konsultantem i kierownikiem literackim w Teatrze Polskim. Od 1968 r. prowadził wykłady i seminaria z romantyzmu literatury współczesnej na Uniwersytecie Warszawskim. Stefan Treugutt był znakomitym krytykiem teatralnym, edytorem, historykiem literatury romantyzmu, znawcą twórczości Juliusza Słowackiego. Działalność twórczą jako publicysta rozpoczął w 1947 r., jako krytyk literacki debiutował w 1949 r. Jego prace poświęcone twórczości Słowackiego wydano też w języku angielskim, francuskim, niemieckim i włoskim. Ponadto rozprawy, artykuły, felietony, szkice, recenzje drukował prawie w stu czasopiśmie i periodykach naukowych. Był także znakomitym krytykiem teatralnym. W okresie kilkunastu lat uprawiania tej działalności opublikował kilkaset recenzji i programów teatralnych. Zmarł w 1991 r.

Małgorzata Leśniewska, aktorka. Urodzona 15 lipca 1929 r. w Mogielnicy. W 1953 r. ukończyła Państwową Wyższą Szkołę Teatralną w Warszawie. W latach 1953-1960 występowała w Teatrze Dramatycznym w Warszawie, w latach 1960-1961 w Teatrze im. Adama Mickiewicza w Częstochowie, w latach 1976-1979 w Teatrze im. Szaniawskiego w Płocku i w latach 1976-1979 w Teatrze im. Jana Kochanowskiego w Radomiu.

Ryszard Jakubczak, pułkownik dr hab. Urodził się we wsi Załuski w powiecie Grójeckim w wielodzietnej rodzinie chłopskiej. W 2 klasie szkoły podstawowej przeprowadził się z rodzicami do wsi Dylew. Szkołę podstawową w Sielcu ukończył w 1965 r. i rozpoczął naukę w Zasadniczej Szkole Zawodowej Przemysłu Papierniczego (o specjalności ślusarz maszynowy) w Jeziornie k/Warszawy. Po jej ukończeniu w 1968 r. podjął naukę w Technikum Mechanicznym w Przasnyszu. W 1971 r. po zdaniu matury zdał egzamin na Politechnikę Warszawską (maszyny robocze i pojazdy), jednak ze względu na odmowę zakwaterowania w domu akademickim (jako syna kułaka posiadającego 11 ha) podjął studia w Wyższej Oficerskiej Szkole Wojsk Zmechanizowanych we Wrocławiu, którą ukończył jako prymus w 1975 r. Służbę zawodową rozpoczął w 25 Pułku Zmechanizowanym w Opolu, gdzie w latach 1975-1980 był kolejno dowódcą plutonu rozpoznawczego, dowódcą kompanii i szefem rozpoznania pułku. W 1980 r. zakwalifikowany na studia w Akademii Wojskowej w Dreźnie, ukończył kurs języka niemieckiego w Naumburgu. Akademię ukończył w 1983 r. ze specjalnością dowódca ogólnowojskowy – oficer sztabowy i skierowany został do służby w Sztabie Generalnym WP w charakterze oficera operacyjnego i tłumacza szefa sztabu (w jęz. niemieckim). Służył tu do lutego 1992 na różnych stanowiskach, także jako redaktor w redakcji czasopisma Myśl Wojskowa i Biuletynu Informacyjnego Sztabu Generalnego. W

latach 1989-1992 był także nieetatowym kierownikiem Zespołu Badań Wojennych Sztabu Generalnego WP – komórki opracowującej wnioski z ćwiczeń sił zbrojnych szczebla operacyjnego i operacyjno-strategicznego. W 1988 r. przystąpił do obrony rozprawy doktorskiej na Wydziale Wojsk Lądowych ASG WP nt. „Organizacja i prowadzenie rozpoznania w terenie zurbanizowanym przez siły i środki dywizji”. Zwieńczeniem etapu prac badawczych było opracowanie koncepcji struktury sił zbrojnych RP na okres przejściowy i wstępowania do NATO, którą przedłożył w 1991 r. Publikował liczne artykuły a także analizy treści literatury wojskowej, w tym zachodnioniemieckiej i szwajcarskiej. W lutym 1992 r. został powołany na rzecznika prasowego MON (pierwszego cywilnego ministra obrony) a następnie na zastępcę szefa Wojskowych Służb Informacyjnych. W okresie lipiec – listopad 1992 r. znalazł się w dyspozycji szefa Sztabu Generalnego WP a następnie wyznaczono go na stanowisko zastępcy dowódcy 5. DZ ds. szkolenia w Gubinie, którą to służbę pełnił do grudnia 1993 r. W ramach służby wojskowej w Śląskim Okręgu Wojskowym odbył miesięczną praktykę na stanowisku zastępcy szefa regionalnego Sztabu Wojskowego. Swoje doświadczenia spożytkował w 139 artykułach, komunikatach naukowych, recenzjach oraz książkach. Stały się one pomocne przy budowie lub reorganizacji wojsk Obrony Terytorialnej także w Czechach, Niemczech i na Litwie. Wynikiem działalności płk Jakubczaka było powołanie w 1998 r. Zespołu do opracowania ostatecznej koncepcji zadaniowej i strukturalno-organizacyjnej systemu OT, zatwierdzonej w styczniu 1999 r. przez ministra obrony do realizacji w siłach zbrojnych. Na gruncie nauki zaowocowało to rozprawą habilitacyjną nt „Wojska Obrony Terytorialnej III Rzeczypospolitej Polskiej”, zatwierdzonej przez Centralną Komisję Kwalifikacyjną PAN w kwietniu 1999 r. Z dniem 1 lipca 1998 r. płk. Jakubczak został przeniesiony na stanowisko doradcy wiceministra obrony narodowej, gdzie powierzono mu obowiązek Dyrektora Biura Sekretarza Stanu – I zastępcy Ministra ON. Od 1 marca 2000 r. (po restrukturyzacji MON) jest radcą u sekretarza stanu – I zastępcy ministra obrony narodowej, nadal pełniąc obowiązki Dyrektora Biura. Jego działalność zauważona została przez Jerzego Giedroycia, Zbigniewa Brzezińskiego, Jana Nowaka-Jeziorańskiego, ambasadora RP w Waszyngtonie Koźmińskiego. W styczniu 2000 r. przyznano mu grant w Komitecie Badań Naukowych na prowadzenie badań w ramach systemu obrony terytorialnej Polski – państwa funkcjonującego w strukturach NATO.

Adam Edward Boniecki, ksiądz. Urodził się w 1934 r. w Warszawie. W latach II wojny światowej wraz z rodzicami i rodzeństwem zamieszkał w posiadłości stryja swego ojca w Świdnie. W 1944 r. hitlerowcy rozstrzelali ojca Adama Bonieckiego, Stanisława, którego nazwisko wymienione jest wśród innych ofiar hitlerowskich na tablicy epitafijnej, wzniesionej na rynku w Mogielnicy. W 1945 r. rodzina późniejszego księdza została wywieszona na mocy dekretu o reformie rolnej i musiała opuścić Świdno. W wieku 18 lat Adam Boniecki wstąpił do Zgromadzenia Księży Marianów. Święcenia kapłańskie otrzymał w 1960 r. W latach 1961-1964 studiował filozofię na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Studiował też w paryskim Instytucie katolickim (1973-1974). Był m. in. katechetą licealnym w Grudziądzu, współpracował z duszpasterstwem akademickim na KUL-u i w kościele św. Anny w Krakowie. Od 1964 r. związany z Tygodnikiem Powszechnym. W 1979 r. na życzenie Jana Pawła II przygotowywał polskie wydanie dziennika L'Osservatore Romano i został redaktorem naczelnym pisma (1979-1991). Po powrocie do Tygodnika Powszechnego w 1991 r. został jego asystentem kościelnym, a po śmierci Jerzego Turowicza redaktorem naczelnym pisma, którą to funkcję sprawował do 2011 r. Generał Zakonu Marianów w latach 1993-2000. Od września 2007 r. współpracuje ze stacją Religia.tv należąca do grupy ITI. Od 1999 do 2011 roku mieszkał przy Parafii św. Floriana w Krakowie. Od 14 lipca 2011 mieszka we wspólnocie Księży Marianów w dzielnicy Stegny w Warszawie. Jest autorem wielu publikacji i książek, m. in. „Rozmów niedokończonych”, „Notesu rzymskiego” i „Kalendarium życia Karola Wojtyły”. W listopadzie 2011 otrzymał od prowincjała ks. Naumowicza nakaz ograniczenia wystąpień medialnych do Tygodnika Powszechnego, co spotkało się z licznymi formami empatii dla ks. Adama Bonieckiego ze strony elit kulturalnych. Ksiądz Adam Boniecki jest laureatem nagrody im. Księdza Józefa Tischnera, nagrody im. Dariusza Fikusa

za rok 2008 w kategorii „wydawca”, otrzymał „Złoty Medal Zasłużony Kulturze Gloria Artis” (2005) oraz 4 marca 2011 Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski.

Brat ks. Adama Tadeusz Fredro-Boniecki jest dziennikarzem i publicystą.

Marek Drewnowski, pianista. Naukę gry na fortepianie rozpoczął we wczesnym dzieciństwie. Studia pianistyczne odbywał w warszawskiej Akademii Muzycznej pod kierunkiem Ryszarda Baksta i Zbigniewa Drzewieckiego. Po śmierci prof. Drzewieckiego przeniósł się do Krakowa i ukończył tamtejszą PWSM w klasie Jana Hofmana. Nagranie 12 Sonat Scarlatiego w 1975 r. przyniosło artyście znaczący sukces w kraju i za granicą, a po wysłuchaniu jego nagrania w Nowojorskim Radiu, Leonard Bernstein zaprosił Marka Drewnowskiego do występów w Tanglewood z Bostońską Orkiestrą Symfoniczną. Koncertował w największych salach koncertowych Europy, Stanów Zjednoczonych i Japonii. We wrześniu 1999 r. brał udział – obok takich sław, jak Leonard Bernstein, Barbara Hendriks, Herman Prey, Liv Ullmann – w uroczystym koncercie w Warszawie poświęconym 50 rocznicy wybuchu II wojny światowej. Koncert był transmitowany przez stacje telewizyjne niemal całego świata. Za wykonanie Koncertu Fortepianowego Stefana Kisielewskiego na „Warszawskiej Jesieni” w 1991 r. (prawykonanie) artysta otrzymał prestiżową Nagrodę Krytyków Muzycznych SPAM „Orfeusz”. W dorobku fonograficznym Marka Drewnowskiego znalazły się: Sonaty Domenica Scarlatiego, Koncerty fortepianowe Webera, seria płyt chopinowskich (TONPRESS) oraz Koncerty fortepianowe Chopina w wersji kameralnej (które również przywrócił estradom koncertowym), a także Koncert fortepianowy Tansmana i IV Symfonia Koncertująca Szymanowskiego. Dla NVC Arts w Londynie i Nowym Jorku pianista dokonał nagrań na video compact obu koncertów i 19 walców Chopina. Wystąpił też w roli Chopina w filmie Krzysztofa Zanussiego. Marek Drewnowski jest twórcą i organizatorem Festiwalu im. J. Hofmana i I.L. Paderewskiego w Nałęczowie, a także założycielem orkiestry kameralnej „The Chopin Solonist”. Jest współtwórcą filmu Izabeli Cywińskiej „Oczarowanie Fryderyka”. Obecnie jest profesorem w klasie fortepianu w Akademii Muzycznej w Łodzi. Jest jednym z założycieli (także: Krzysztof Kuciński, Maria Neugebauer, Jan Weber, Andres Borre, Klaudio Cozzani, Chrostina Orvieto) fundacji im. Józefa Hofmana, założonej w dniu 8 maja 1990 r. Celem fundacji jest działalność pedagogiczna i popularyzatorska mająca na zadanie studia nad spuścizną fonograficzną, literacką i pedagogiczną, a także wynalazczą Józefa Hofmana, wielkiego polskiego pianisty, zmarłego w 1957 r. w USA. Od niedawna własnością Marka Drewnowskiego jest zabytkowy dworek w Dylewie wraz z parkiem dworskim, przez niego odrestaurowany i rozbudowywany.

5.2.1. Zarys historii obszaru gminy.

Gmina Mogielnica położona jest w obrębie ziem Mazowsza, które do połowy XVI wieku utrzymało pewną odrębność prawną (aczkolwiek już od Piastów uznawało zwierzchność lenną Polski, a nawet tworzyło jedną z Kujawami dzielnicę, przypadłą testamentem Bolesława Krzywoustego Bolesławowi Kędzierzawemu). Jednym z głównych ośrodków Mazowsza (obok Płocka i Czerska), w rejonie których zlokalizowana jest Mogielnica, była Rawa Mazowiecka.

Mogielnica należy do najstarszych miasta Mazowsza – lokowana na prawie średzkim w 1317 r. Pierwsza wzmianka historyczna pochodzi z 1249 r. i wspomina o nadaniu wsi opactwu sulejowskiemu i otrzymaniu praw targowych. W 1313 r. osada zwolniona została od sądownictwa i ciężarów prawa książęcego, w 4 lata później otrzymując przywilej lokacyjny – jako piąte miasto na Mazowszu, po Płocku, Pułtusku, Łowiczu i Warszawie. Okres od połowy XIII do XIV wieku można scharakteryzować jako pierwszy etap przebudowy istniejącej już wsi na układ miasta średniowiecznego. Proces ten przebiega w tym okresie w sposób intensywny. Na zachowanym odcisku pieczęci rady miejskiej Mogielnicy z 1317 r. znajduje się wyobrażenie herbu Mogielnicy, które w niezmiennej postaci przetrwało do naszych czasów. W roku 1421 Siemowit III, książę Czerski zamienił rozliczne obowiązki mieszczan

mogielnickich na opłaty pieniężne, co potwierdził w roku 1450 a następnie uzupełnił nowymi nadaniami książę płocki Siemowit IV. W 1458 r. Opat Mikołaj i konwent sulejowski ustala opłaty i powinności mieszkańców Mogielnicy i sąsiednich wsi. Po wcieleniu ziemi rawskiej do Korony (1462) miasto znalazło się w nurcie życia ogólnopolskiego. Królowie często potwierdzają dawne przywileje Mogielnicy. W 1469 r. Król Kazimierz IV Jagiellończyk pozwala na samorządne zorganizowanie się w Mogielnicy 12 ówczesnych rzemioł, we wspólnej organizacji cechowej. W 1475 r. z przyzwolenia tegoż władcy powstał w mieście oddzielny cech tkaczy. W tym samym roku Marcin, opat sulejowski określił powinności miasta i przyległych włości na rzecz klasztoru oraz zatwierdza ustawy i prawa cechu tkaczy w mieście Mogielnicy. W 1528 r. król Zygmunt Stary nadał miastu prawo odbywania jednego targu tygodniowo i trzech dorocznych jarmarków. W 1530 r. potwierdził dawniejsze przywileje miasta, a w 1540 uwolnił mieszczan od dostarczania podwód dla potrzeb dworu królewskiego (co wcześniej było tylko zwyczajem), rozstrzygając spór między mieszczanami Grójca i Mogielnicy w tej sprawie. Król Zygmunt II August potwierdza dokument wydany przez Zygmunta Starożytnego, zwalniający mieszczan mogielnickich opata sulejowskiego z opłat targowych i myt oraz cel. Potwierdzając dawniejsze przywileje, dodaje prawo do urządzania czterech dalszych jarmarków rocznie (dokumenty z lat 1549, 1550, 1556, 1557, 1562, 1566). W 1564 r. w Mogielnicy jest 700 mieszkańców. Z czego 120 to rzemieślnicy. XV i XVI stulecie to pomyślny rozwój handlu i rzemiosła, a zwłaszcza tkactwa oraz innych rzemioł (krawcy, kuśnierze, kowale, szewcy, sukiennicy, garbarze i garncarze). W dokumencie z 1566 r. Król Zygmunt II August potwierdza prawo zakładania cechów. W 1576 r. król Stefan Batory zatwierdził ówczesną organizację cechów rzemieślniczych 13 wyliczonych imiennie). Król Zygmunt III Waza potwierdził wszystkie przywileje w 1593 r., powyższego dokonali potem kolejno także: w 1633 r. król Władysław IV, w 1649 król Jan Kazimierz oraz w 1750 August III Sas. Ten ostatni potwierdza założenie cechu mechaników w Mogielnicy. Podobnie czyni król Stanisław August Poniatowski (dokumenty z lat 1775, 1780, 1792). W 1796 r. dawne prawa Mogielnicy potwierdził również zaborczy rząd pruski przy sposobności trwającego procesu sądowego w ówczesnym dziedzicem – właścicielem Mogielnicy – Bazylim Walickim. Sporny problem był wcześniejszej proveniencji – przywileje nadane 31 grudnia 1249 r. przez Siemowita I honorowali cystersi sulejowscy, którym książę przekazał wioskę Mogielnicę, jednak opat Albrecht Wyganowski, aby zwiększyć dochody klasztoru, nagminnie naruszał swobody mieszkańców. Ci w 1775 r. wytoczyli cystersom proces, rozstrzygnięty w 1777 r. na ich korzyść. Nowy właściciel, Bazyl Walicki nie respektował tego wyroku, gdyż uważał, że dotyczył poprzedniego właściciela. W 1839 r. z inicjatywy Piotra Wichlińskiego, dyrektora Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu, dzięki obustronnym ustępstwom doszło do polubownej ugody z mieszczanami Mogielnicy. W jej wyniku powołana została do istnienia Wspólnota Gruntów i Lasów w Mogielnicy, która rozdzieliła przyznane grunty obywatelom mającym wówczas nieruchomości na terenie miasta. Majątkiem leśnym zarządzał wówczas czteroosobowy „Komitet Lesny” ustanowiony „z obywateli przez ogół wybranych”. Wg relacji burmistrza C. Mieszkowskiego z maja 1865 r. miasto Mogielnica posiadało 28 przywilejów nadanych przez książąt i królów polskich, które znajdowały się w skrzyni Magistratu (opis wg opracowania Grzegorza Zdziecha).

W oparciu o kolejne przywileje - XV i XVI wieku rozwija się w Mogielnicy sukiennictwo i handel tym towarem ze Śląskiem, oprócz cotygodniowych targów miasto ma przywilej 11 jarmarków rocznie; przy filialnym klasztorze cystersów utrzymywana jest szkoła, a przy kościele szpital. Po najeździe szwedzkim następuje upadek miasta, z którego podnosi się bardzo powoli. W XVIII wieku utrzymuje się raczej rolniczy charakter miasteczka, doprowadzonego do ruiny rabunkową gospodarką ówczesnego właściciela – Bazylego Walickiego. Po trzecim rozbiore Polski Mogielnica znalazła się w tzw. Prusach Południowych, a w latach 1906-1815 w Księstwie warszawskim a następnie do 1918 r. pod zaborem rosyjskim. Pod koniec XIX w. rolnicy, których była w miasteczku większość wyspecjalizowali się w sadownictwie i warzywnictwie. Osiedlenie się w XIX wieku Żydów podnosi nieco jego znaczenie w związku z rozwojem rzemiosła. Mogielnica utraciła prawa miejskie w 1869 r. i odzyskała w 1919 r. – po odrodzeniu się państwowości Polski. Były tu

wówczas dwie szkoły podstawowe, trzy biblioteki, czytelnia, świetlica a następnie Państwowe Seminarium Nauczycielskie. Po 1945 r. reaktywowano je w formie Liceum Pedagogicznego. Od 1950 roku Mogielnica wyludnia się: w 1965 r. zamieszkiwało w niej ok. 3500 mieszkańców, w 1970 – 3115 a w 1991 – 2749.

Miasto Mogielnica, jedno z najstarszych na Mazowszu, objęte zostało ochroną konserwatorską jako zespół urbanistyczno-architektoniczny. **Rynek wraz z otoczeniem tworzy układ zabytkowy, w którym określone zostały strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej, ochrony konserwatorskiej i ochrony archeologicznej.** Układ miejski rozciągnięty jest w charakterystyczny sposób równolegle do rzeki Mogielanki. Obecne rozwiązanie wjazdu na rynek od strony rzeki (ul. Grójecka w ciągu drogi wojewódzkiej nr 728), brutalnie zniekształca ten układ w jego centralnym punkcie. Na obszarze tego zespołu znajdują się następujące, wpisane do rejestru, zabytki architektoniczne:

- **Kościół parafialny pw. św. Floriana**, wybudowany w XIX w., właściciel i użytkownik: parafia rzym.-kat. w Mogielnicy, ul. Poświętne 12 – wpisany do rejestru zabytków Nr rej. 109/34/A/57 z dn. 08.11.1957r. i 90/A/81z dn. 13.03.1981 (Wa-.);
- **Ratusz w pierzei Rynku nr 1**, z końca XVIII w. wg projektu Szymona Bogumiła Zuga, właściciel i użytkownik: Urząd Gminy i Miasta w Mogielnicy – wpisany do rejestru zabytków Nr rej. 484/A/62 z dn. 23.03.1962 r. i 118/A/81z dn. 07.07.1981r.
- **Strażnica pożarowa przy placu Poświętne 11**, budynek murowany, wolnostojący o charakterystycznym ryzalitowaniu dla stylu modernistycznego – wpisany do rejestru zabytków Nr rej. 424/A/90 z dn. 14.02.1990 r. Właściciel i użytkownik: Ochotnicza Straż Pożarna w Mogielnicy;
- **Kościół drewniany pw. św. Trójcy**, wybudowany w XVII w. na cmentarzu, właściciel: parafia rzym.-kat. w Mogielnicy, ul. Poświętne 12 – wpisany do rejestru zabytków Nr 108/34/A/57 z dn. 08.11.1957 r. i 89/A/81 z dn. 15.03.1981r.
- **Cmentarz żydowski** przy ul. Polesie, powstał na przełomie XVIII/XIX w.; zdewastowany po 1939 r.; właściciel: Gmina Wyznaniowa Żydowska, ul. Batorego 5, 02-691 Warszawa – wpisany do rejestru zabytków Nr 526/A/92 z dn. 08.04.1992 r.;
- **Cmentarz ul. Zagańczyka**, część południowa dz. Nr 339 z końca XVIIIw. Decyzja MWKZ nr 168/2017 z dnia 17.02.2017 (A-1492)

Muzeum Wsi Radomskiej w Radomiu, ul. Szydłowiecka 30. Nabyło następujące obiekty zabytkowe z Mogielnicy:

- Zagroda, w skład wchodzi: dom mieszkalny, stodoła, wozownia, spichlerz z oborą, stajnia, chlewnia z suszarnią – Dec. Nr 165/A82, data wpisu 30.04.1980 r. przeniesione z ul. Krakowskie Przedmieście 18;
- Budynek drewniany z bali modrzewiowych i sosnowych, ściana węglowa, dach czterospadowy krokwiowo-jętkowy, kryty gontem; budynek dwutraktowy z dwoma „mieszkaniem” i dwoma alkierzami – Dec. Nr 166/A/82, data wpisu 30.04.1982 r. przeniesiony z ul. Wolskiej 27;

Do Muzeum Wsi Radomskiej przeniesiono kilka obiektów, m. in. **pocztę, organistówkę** – budynek drewniany z pocz. XX w. z sienią na przestrzał, parterowy, dach dwuspadowy naczółkowy (pierwotnie kryty gontem); właściciel: parafia rzym.-kat. w Mogielnicy – (Dec. Nr 421/A/90, data wpisu 14.02.1990 r.); **budynki drewniane z rynku nr 10 i 11, podcieniowe**,

Gmina Mogielnica stanowi obszar w miarę regularny, zwarty, zbliżony do okręgu. Miasto Mogielnica położone nad rzeką Mogielanką, dopływem Pilicy, usytuowane jest centralnie w obszarze gminy. Elementem aktywizującym **tereny w paśmie Pilicy** był spław tą rzeką soli i drewna oraz handel rozwijający się w oparciu o położenie na skraju dwóch rejonów gospodarczych: rolniczego Mazowsza i Puszczy Kozienickiej. Rezultatem systematycznego wylesiania terenów nadpilickich były zmiany stosunków wodnych, w wyniku których Pilica

straciła funkcję rzeki żeglownej. Pozostałością roli tego obszaru w gospodarce jest prawie ciągła sieć osiedleńcza pasma doliny Pilicy i jej dopływu - Mogielanki, z ciekawymi o dużej wartości założeniami dworsko-parkowymi i obiektami architektonicznymi.

Na obszarze gminy Mogielnica do rejestru zabytków wpisane są następujące obiekty:

- **Jastrzębia Stara – dwór murowany z I poł. XIX w. wraz z parkiem** – Dec. Nr 60/A/80, data wpisu 19. 11.1980 r.
- **Michałowice – kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych z przełomu XVIII/XIX w. wraz z terenem cmentarza kościelnego** – Dec. nr 88/A/81, data wpisu 15.03.1981 r.;
- **Świdno – zespół pałacowo-parkowy**, w skład wchodzi: pałac, d. stróżówka, spichlerz oraz park; obiekt XIX wieczny; – Dec. Nr 157/A/82, data wpisu 16.03.1982 r. (Wa-486/A/62 z 23.02.1962 r.);
- **Tomczyce – zespół pałacowy wraz z parkiem krajobrazowym założony w I poł. XIX w.** Dec. Nr 355/A/86, data wpisu 04.11.1986 r.;
- **Ślepowola – zespół dworsko-parkowy, wybudowany ok. poł. XVIII w.** - Dec. Nr 219/A/83, data wpisu 06.07.1983 r.;
- **Wodziczna – dwór murowany z II poł. XIX w.**, klasycystyczny. – Dec. Nr 326/A/85, data wpisu 07.11.1985 r.;
- **Dylew – dwór murowany, przykład architektury dworskiej z przełomu XIX/XX w.** - Dec. Nr 49/A/80, data wpisu 07.05.1980 r. (Wa-1123/A/75 z 22.05.1975 r.);
- **Dylew – park XIX wieczny**, – Dec. Nr 412/A/89, data wpisu 21.09.1989 r.
- **Zespół pałacowo-parkowy w Koziętulach** z II poł. XIX w. Dec. Nr 548/A/97, data wpisu 17.01.1997 r.;
- **Michałowice – cmentarz z I poł XIXw.** Decyzja MWKZ nr 1657/2016 z dnia 14.12.2016 (A-1363)
- Na terenie gminy funkcjonowała **kolej wąskotorowa**, biegnąca z Warszawy-Wilanowa przez Piaseczno i Grójec do Nowego Miasta nad Pilicą. W gminie Mogielnica znajdował się odcinek o długości ok. 22 km. Na obszarze gmin Mogielnica funkcjonowały przystanki: Kozietyły Nowe, Mogielnica, Jastrzębia, Stryków-Świdno, Ślepowola i Brzostowiec. Kolej **wpisano w 1994 r. do rejestru zabytków województw warszawskiego i radomskiego, a obecnie mazowieckiego.**

Teren gminy rozpoznany jest archeologicznie w zadowalającym stopniu – opracowano 118 stanowisk (Borowe, Brzostowiec, Dziarnów, Główniczyn-Towarzystwo, Główniczyn, Kaplin, Kozietyły Nowe, Ługowice, Michałowie, Miechowice, Mogielnica, Nowy Dylew, Otałążka, Pączew, Popowice, Stamirowice, Świdno, Wodziczna).

Ciekawym znaleziskiem **kultury łужицьkiej okresu halsztackiego jest skarb** składający się z brązowych ozdób, znalezionych **w Mogielnicy**: bransolety i nagolenniki ze sztaby zdobione ornamentem rytym – nagolenniki pochodzą z ośrodka metalurgicznego na Kujawach.

Jednym z najciekawszych stanowisk kulturowych w Polsce jest ośrodek w Otałążce. W starożytności ogromne znaczenie w wierzeniach miał kult wód, z którym jest związane **sanktuarium nad Mogielanką.**

Pełen wykaz zabytków historycznych gminy Mogielnica znajduje się w dalszej części niniejszego opracowania.

5.2.2. Krajobraz kulturowy.

Gmina Mogielnica znajduje się na skraju kurpiowskiego i opoczyńsko-konecko-przysuskiego regionu etnograficznego. Widoczne są tutaj także wpływy etnograficzne regionu rawskiego. Klimat jest umiarkowany, złagodzony dużą ilością drzewostanu, głównie w paśmie doliny Pilicy. Efektem dominujących skłonów południowych wyżynnych połaci gminy, a w szczególności wyniosłości stromej skarpy nadpilickiej, jest największe na Mazowszu nasłonecznienie. Sprzyja to zarówno bogactwu szaty roślinnej (w tym pojawieniu się roślinności kserotermicznej) jak i rozwojowi funkcji rekreacyjnych. Dobre przez wieki warunki klimatyczne i fizjograficzne wykorzystane zostały dla potrzeb osadnictwa, które dokumentują przedhistoryczne stanowiska archeologiczne i dobrze rozwinięta sieć osiedli wiejskich, założenia dworskie oraz ukształtowany już w średniowieczu ośrodek miejski Mogielnicy – z licznymi obiektami zabytkowymi lub o znacznych walorach estetycznych, zarówno budowlanymi jak i krajobrazowymi (założenia parkowe i tereny zielone).

Południowa część gminy, od drogi Dębnowola – Borowe - Świdno – Tomczyce – w kierunku Gostonii położona jest w zasięgu **obszaru chronionego krajobrazu „Dolina Pilicy i Drzewiczki”**, utworzonego Uchwałą Nr XV/69/83 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Radomiu z dnia 28 czerwca 1983 r. (Dz. U. WR Nr 9, poz. 51), aktualnie obowiązującą w powiązaniu z Rozporządzeniem Nr 13/90 Wojewody Radomskiego z dnia 18 grudnia 1990 r. w sprawie ustalenia wykazu aktów prawa miejscowego.

Obszar ten obejmujący wycinek doliny Pilicy, wyróżnia się dużymi walorami przyrodniczo-krajobrazowymi, wynikającymi ze znacznego zróżnicowania cech geomorfologicznych i krajobrazowych terenu:

- część północna – obramowana wysokim brzegiem doliny ze skarpgą o dużym spadku, miejscami silnie erodowaną, z licznymi wąwozami i jarami, porośnięta gdzieniegdzie lasami, zadrzewieniami i zakrzewieniami rozproszonymi w obrębie rozległych połaci łąkowych, szuwarowych i bagiennych stanowi wyjątkowo malowniczy element krajobrazu;
- część południowa – w zasadzie równinna, pokryta jest rozległymi połaciami cennych biocenotycznie łąk, szuwarów i bagien z rozproszonymi zadrzewieniami i zakrzewieniami.

Urozmaicenie krajobrazowe całego obszaru dopełniają bardzo liczne oczka i ciek wodne. **Dolina Pilicy** – niegdyś regularnie zalewana wodą zawiera w sobie specyficzny, niepowtarzalny układ mozaiki środowisk. W terasie zalewowej zachowały się zbiorowiska leśne rzadko spotykane w innych częściach Polski (fragmenty olsów, lasów łągowych). Północny brzeg porastają zbiorowiska roślinności kserotermicznej z licznymi rzadkimi gatunkami. Niżej położone tereny zajmują zbiorowiska roślinności łąkowej o różnym stopniu uwilgotnienia – często z zespołami uznawanymi w Polsce za rzadkie.

Występujące w obrębie doliny liczne starorzecza, zabagnienia, wilgotne łąki oraz fragmenty łągów i olsów stwarzają dogodne warunki do gniazdowania wielu gatunków ptaków wymagających siedlisk zbliżonych do naturalnych – w tym ginących i zagrożonych wyginięciem. Uwzględniając bogactwo awifauny łąkowej oraz występowanie gatunków rzadkich w skali europejskiej obszar ten został zaliczony do **systemu ostoi ptaków o randze europejskiej**. Wysokie walory przyrodnicze doliny Pilicy zgodnie z konwencją „Ramsar” o obszarach wodno-błotnych predysponują ją do ochrony o znaczeniu międzynarodowym. W obrębie znajduje się częściowy **rezerwat przyrody „Tomczyce”** o charakterze krajobrazowo – leśnym, ustanowiony Zarządzeniem nr 183 Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 4 listopada 1968 r. (Dz. U. Nr 25, poz. 180). Rezerwat

usytuowany jest na gruntach Nadleśnictwa Grójec – w obrębie kompleksu leśnego o tej samej nazwie, rozciągającego się wzdłuż rzeki Pilicy, zajmując powierzchnię 57,99 ha. Rezerwat reprezentuje charakterystyczny krajobraz stromej północnej skarpy nadpilickiej – z malowniczymi, zarazem głębokimi jarami, porośnięty naturalnym lasem sosnowym z drzewostanami sosnowymi od południa również z domieszka dębu, wierzby, brzozy, modrzewia, jesionu, olszy – pozostałość dawnych zadrzewień nadpilickich; walory krajobrazowe tego obiektu podkreślone są przez osobliwy pokrój drzew (silnie ugałęzione, czasami z kilkoma wierzchołkami) rosnących na ostrych zboczach wąwozów.

Przez obszar gminy przewija się malowniczym pasmem dolina Mogielanki o dużych walorach przyrodniczych i krajobrazowych. Najbardziej malowniczy fragment doliny zlokalizowany pomiędzy miejscowościami Dziarnów - Główczyn Towarzystwo objęty jest ochroną prawną w formie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego „Dolina rzeki Mogielanki”(Rozporządzenie Nr 36 Wojewody Mazowieckiego z dnia 13 lipca 2007r. w sprawie Zespołu przyrodniczo – krajobrazowego „Dolina Rzeki Mogielanki”).

O szczególnych wartościach tego terenu stanowią: cenne biocenotycznie kompleksy leśne z dobrze zachowanymi fragmentami łągu olszowego, zbiorowiska łąkowe i łąkowo-pastwiskowe pokryte w znacznym stopniu roślinnością szuwarowo-torfowiskową, swobodnie rozproszone, zarazem układające się pasmowo wzdłuż koryta rzeki zadrzewienia, liczne ciekły oraz niewielkie zbiorniki wodne z rozwiniętą w ich obrębie fauną, zróżnicowana rzeźba terenu. Na obszarze tym występują rzadkie gatunki roślin. Z awifauny łąkowej zarejestrowano około 70 gatunków, wśród nich liczne rzadkie chronione. Ponadto w rejonie tym znajdują się ślady dawnego wydobycia torfu, koło Otałążki ślady bagiennego ośrodka pogańskiego z pierwszego tysiąclecia.

Według opracowań R. Olaczka¹ tym elementom przyrodniczym przypisuje się dwie potencjalne funkcje:

- biocenotyczne – jako lokalne banki genów dzikich gatunków roślin i zwierząt, ostoje dzikiej zwierzyny oraz dzikich gatunków roślin;
- fizjocenotyczne – jako „wyspy” ekologiczne w lasach gospodarczych i agrosystemach, a także korytarze ekologiczne i szlaki wędrówek zwierząt.

W obrębie doliny Mogielanki objętej ochroną w formie **zespołu przyrodniczo-krajobrazowego** znajdują się obiekty o charakterze użytków ekologicznych:

- „**Dziarnów**” – zagłębienie terenu po częściowo wyeksploatowanym torfie z fragmentem łągu olszowego oraz trzcinowiskami w Dziarnowie. Teren ten stanowi usytuowaną wśród pól enklawę środowiska wodno-błotnego. Z rzadkich roślin spotkać można goździk pyszny. Ponadto gniazdują tu rzadkie gatunki ptaków (remiz – jedyne stanowisko w dolinie Mogielanki, wodnik, słowik rdzawy). Zbiornik wodny wraz z okolicznymi szuwarami są miejscem pierzenia się krzyżówki i cyranki oraz matecznikiem dla saren.
- „**Bagno**” – bagno zalane wodą, porośnięte miejscami olsza i roślinnością o charakterze torfowiskowym – usytuowane na terenie leśnym, Nadleśnictwo Grójec, obręb Grójec, oddz. 316.

Omawiane obiekty przyrodnicze tworzą cenne ogniwa w ochronie bioróżnorodności przyrodniczej gminy. Jednocześnie poprzez występowanie zróżnicowanego lokalnego mikroklimatu wpływają one w istotny sposób na prawidłowy rozwój ekosystemu leśnego, podnosząc jego odporność biologiczną.

W zachodniej części obszaru miasta Mogielnicy znajduje się użytek ekologiczny

- „**Stegny**” – polodowcowa dolina wód roztopowych o kilku widocznie zaznaczonych rozgałęzieniach. Strome zbocze – częściowo odkryte porasta roślinność suchoroślowa (wilczomlecze, przytulica, pięciornik, rozchodniki, goździk, mikołajek), pozostała część zarośnięta jest bujną roślinnością krzewiastą, tworząc trudne do przebycia zarośla (bez

---

¹ R. Olaczek. Siedliska marginalne w systemie klasyfikacji gruntów i problem użytków ekologicznych [w] Użytki ekologiczne w krajobrazie rolniczym, CPBP, 1990.

czarny, głóg, kruszyna, tarnina, leszczyna, czeremcha), Nasłonecznione zbocza są miejscem żerowania wielu gatunków motyli (paź królowej, zmrocznik przytuliak, pazik brzoziowiec, ogończyk tarnowiec, czerwonończyk, fioletek, modraszek karydan i in.). Ponadto spotyka się tu m.in. następujące ssaki: lisa, łasicę, królika a z ptaków słowika rdzawego. Nazwa nawiązuje do szlaku przepędu bydła w kierunku znajdujących się u krańca wąwozu pastwisk. Dodatkowym elementem, wartym pamięci jest fakt istnienia na tym obszarze zespołu stodoł, należących do mieszczan-rolników, których skąpe działki zagrodowe w mieście nie pozwalały na lokalizację tych obiektów.

Najpoważniejszym problemem jest utrzymanie zabytkowego układu miejskiego miasta Mogielnicy. Zakładając, że zabytkowym jest układ urbanistyczny oraz skala i klimat małego miasteczka, zabudowa zaś mieszkaniowa (szczególnie drewniana) musi być cyklicznie wymieniana - współczesnym wyrazem architektury powinno być utrzymywanie tych właśnie, niepowtarzalnych wartości. Tymczasem zespoły zabudowy, tworzące wyjątkowy klimat Mogielnicy jak: ciąg ulicy Wolskiej, ulicy Dziarnowskiej, organizujące przestrzenie placów, czy rozwinięcia widokowe od strony Mogielanki – zabudowywane są kubaturami dysharmonizującymi, z cofnięciami linii pierzei ulicznych, z płaskimi kopertowymi dachami, o przeskalowanych wielkościach; zabudowa tego typu znalazła się także w obrębie przestrzeni Rynku (pawilon handlowy w rejonie ratusza) i placu Dół (pawilon restauracji, zabudowa działki przy ul. Grójeckiej 18).

Istotnym problemem jest zły stan zabytkowych obiektów architektonicznych – w tym w szczególności dworu w Ślepowoli. Najstarszy z tego typu obiektów w gminie Mogielnica – mimo postępującego procesu prywatyzacji – ma małe szanse na restaurację z uwagi na potrzebę oferowania mieszkań zastępczych jego zubożałym lokatorom jak też ogrom dokonanych zniszczeń.

Gmina Mogielnica wymaga objęcia systematycznymi badaniami archeologicznymi – zarówno z uwagi na nikły stan rozpoznania jak i świadomość wyodrębniającego się w dolinie Pilicy i Mogielanki potencjalnego występowania znalezisk.

5.2.3. Zabytki nieruchome.

Podstawowym zagrożeniem dla utrzymania wielu wartościowych obiektów zabytkowych gminy Mogielnica jest ich zły stan techniczny. Przyczyniło się to do rozbiórki wielu obiektów nieruchomości, także tych, wpisanych do rejestru zabytków. Dotyczy to przede wszystkim miasta Mogielnica i drewnianych domów z początku XX wieku. Pozytywną rolę odgrywa w procesie wymiany zabudowy Muzeum Wsi Radomskiej, gdzie kilka charakterystycznych obiektów przeniesiono lub odtworzono. Wynikiem przeprowadzonej w okresie od lipca do października 2011 wizji terenu jest weryfikacja ewidencji zabytków z 406 pozycji do 311.

Zaniedbania są najgroźniejsze w zabudowie mieszkaniowej i gospodarczej, szczególnie wykonanej z drewna. Potrzeba uzyskania współczesnych standardów technicznych i funkcjonalnych, a także popularnie pojmowanych standardów estetycznych, jest podstawowym zagrożeniem dla tradycyjnego krajobrazu oraz utrzymania lokalnego charakteru miejscowej architektury i budownictwa. Źle pojmowana modernizacja prowadzi do likwidacji detali architektonicznych, wymiany oryginalnej stolarki, wymiany ogrodzeń, wycinki drzew. Wiele zabytkowych obiektów jest niewłaściwie użytkowanych, nadbudowywanych i rozbudowywanych, co powoduje zniekształcenie form architektonicznych. Powszechna i trudna do opanowania dewastacja krajobrazu kulturowego dotyczy także niskonakładowych inwestycji, których nieodwracalne skutki wynikają z chęci poprawy warunków zamieszkania. Wiąże się to z powiększaniem otworów okiennych i drzwiowych, wymianą stolarki z naruszeniem zasad kompozycji, ocieplaniem budynków i likwidacją wystroju oryginalnego, zagospodarowywaniem poddaszy i zakłócaniem geometrii dachów, adaptacjami zabudowy bez opracowań projektowych, montażem anten satelitarnych i reklam na fasadach, likwidacją

oryginalnych ogrodzeń i płotów na rzecz betonowych prefabrykatów czy systemowych rozwiązań metalowych. W zakresie zachowania walorów urbanistycznych – z wymiana zabudowy wiąże się łamanie ciągłości linii zabudowy i jej rozrywanie (wycofywanie nowej zabudowy w stosunku do historycznej linii zabudowy i nie przestrzeganie zasady zwartości historycznych pierzei – np. w ul. Wolskiej). W bardzo dobrym stanie znajduje się większość budynków i obiektów sakralnych i kościelnych – kościoły, kaplice, cmentarze a także parafialne obiekty mieszkalne (plebanie, organistówki). Można wysnuć wniosek, że (w szczególności) parafie rzymsko-katolickie wywiązują się prawidłowo z obowiązku dbania o spuściznę historyczno-kulturową regionu. Szczególnym rodzajem obiektów mieszkalnych są także dwory i pałace – reprezentowane dość licznie na całym obszarze gminy. Są wśród nich odrestaurowane i dobrze utrzymane – jak pałac w Świdnie, Tomczycach, Dylewie, dwory w Wodzicznym i Jastrzębi – i zaniedbane w Koziętulach, a nawet w stanie zagrażającym istnieniu (w Ślepowoli).

Do zachowania w gminie Mogielnica wyróżniamy: miejski układ urbanistyczny Mogielnicy, ratusz, domy, kościoły, zespoły dworsko-parkowe i pałacowo-parkowe, cmentarze, kaplice, pomniki, mogiły, miejsca pamięci narodowej. Poniżej – pełen wykaz zabytków nieruchomych, znajdujących się na terenie gminy Mogielnica.

Zabytki w najgorszym stanie zachowania to:

1. Zespół pałacowo-parkowy w Ślepowoli
2. Zespół pałacowo-parkowy w Świdnie.

Gmina i miasto wykaz zabytków nieruchomych

Lp.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ULICA	NR	DATOWANIE	MATERIAŁ	REJESTR ZABYTEKÓW
1	Borowe	budynek mieszkalny		42	ok 1935	drewniane	
2	Borowe	budynek mieszkalny		76	1 połowa XIX wieku	drewniane	
3	Borowe	park dworski			XIX wiek	nie dotyczy	
4	Borowe	remiza straży pożarnej			początek XX w.	ceglane	
5	Borowe	kapliczka przydrożna			XIX wiek	ceglane	
6	Borowe	kapliczka przydrożna			XIX wiek	ceglane	
7	Borowe	stajnia murowana			1854 r.	ceglane	
8	Borowe	kapliczka przydrożna			XIX wiek	nie dotyczy	
9	Brzostowiec	budynek mieszkalny		22	lata trzydzieste XX wieku	drewniane	
10	Brzostowiec	pałac			druga połowa XIX wieku	ceglane	
11	Brzostowiec	figura Matki Boskiej			pierwsza połowa XX wieku	nie dotyczy	
12	Cegielnia	kapliczka przydrożna			XIX wiek	ceglane	
13	Dębnowola	budynek mieszkalny		1	I ćwierć XX wieku	drewniane	
14	Dębnowola	budynek mieszkalny		9	początek XX wieku	drewniane	
15	Dębnowola	budynek mieszkalny		37	około 1880 r.	drewniane	
16	Dębnowola	budynek mieszkalny		43	początek XX wieku	drewniane	
17	Dębnowola	budynek mieszkalny		47	połowa XIX wieku	drewniane	
18	Dębnowola	budynek mieszkalny		54	połowa XIX wieku	drewniane	
19	Dębnowola	budynek mieszkalny		57	połowa XIX wieku	drewniane	
20	Dębnowola	budynek mieszkalny		58	IV ćwierć XIX wieku	drewniane	
21	Dębnowola	budynek mieszkalny		60	połowa XIX wieku	drewniane	
22	Dębnowola	budynek mieszkalny		61	połowa XIX wieku	drewniane	
23	Dębnowola	budynek mieszkalny		63	koniec XIX wieku	drewniane	
24	Dębnowola	budynek mieszkalny		67	I ćwierć XX wieku	drewniane	
25	Dębnowola	dawna karczma		77	I połowa XIX wieku	ceglane	
26	Dębnowola	budynek mieszkalny		82	koniec XIX wieku	drewniane	
27	Dębnowola	kapliczka murowana			koniec XIX wieku	ceglane	

28	Dylew	budynek mieszkalny		21	1 Ćwierć XX wieku	drewniane	
29	Dylew	dwór			przełom XIX i XX wieku	ceglane	1123/A/75 oraz 49/A z d. 07.05.1980 r.
30	Dylew	park krajobrazowy			XIX wiek	nie dotyczy	412/A z d. 21.09.1989 r.
31	Dylew	kapliczka			początek XX wieku	ceglane	
32	Dziarnów	budynek mieszkalny		4	1924r	drewniane	
33	Dziarnów	budynek mieszkalny		6	początek XX wieku	drewniane	
34	Dziarnów	budynek mieszkalny		30	1919r	drewniane	
35	Dziarnów	budynek mieszkalny		47	początek XX wieku	drewniane	
36	Dziarnów	kapliczka			1 połowa XIX wieku	ceglane	
37	Dziunin	budynek mieszkalny		8	pierwsza ćwierć XX wieku	drewniane	
38	Dziunin	budynek mieszkalny		18	pierwsza ćwierć XX wieku	drewniane	
39	Główczyn Tow.	młyn wodny			koniec XIX wieku	ceglane	
40	Gracjanów	budynek mieszkalny		3	pierwsza ćwierć XX wieku	drewniane	
41	Jastrzębia Stara	dwór			pierwsza połowa XIX wieku	ceglane	60/A z d. 15. 11. 1980 r.
42	Jastrzębia Stara	stajnie z wozownią			pierwsza połowa XIX wieku	ceglane	60/A z d. 15. 11. 1980 r.
43	Jastrzębia Stara	spichlerz			pierwsza połowa XIX wieku	ceglane	60/A z d. 15. 11. 1980 r.
44	Jastrzębia Stara	park dworski			XIX wiek	nie dotyczy	697 z d. 19. 12. 1957 r.
45	Jastrzębia Stara	Część parki dworskiego			XIX wiek	Nie dotyczy	Dec. Nr 730/2016 z 24.05.2016
46	Kaplin	budynek mieszkalny		13	druga ćwierć XX wieku	drewniane	
47	Kozietuły	budynek mieszkalny		19	około 1918 r.	drewniane	
48	Kozietuły	budynek mieszkalny		29	około 1920 r.	drewniane	
49	Kozietuły	budynek mieszkalny		31	pierwsza ćwierć XX wieku	drewniane	
50	Kozietuły	budynek mieszkalny		36	około 1924 r.	drewniane	
51	Kozietuły	budynek			około 1952 r.	ceglane	
52	Kozietuły Nowe	pałac			druga połowa XIX wieku	ceglane	548/A/97 z d. 17. 01. 1997 r.
53	Kozietuły Nowe	spichlerz			czwarta ćwierć XIX wieku	ceglane	548/A/97 z d. 17. 01. 1997 r.
54	Kozietuły Nowe	chlewnie			około 1935 r.	ceglane	548/A/97 z d 17. 01. 1997 r.
55	Kozietuły Nowe	gorzelnia			około 1916 roku	ceglane	548/A/97 z d 17. 01. 1997 r.
56	Kozietuły Nowe	park			druga połowa XIX wieku	nie dotyczy	548/A/97 z d. 17. 01. 1997 r.
57	Kozietuły	kapliczka drewniana			lata trzydzieste XX wieku	drewniane	
58	Marysin	budynek mieszkalny		6	początek XX wieku	drewniane	

59	Michałowice	remiza strażacka			pierwsza połowa XX wieku	ceglane	
60	Michałowice	kościół parafialny p.w.			około 1752-1754	ceglane	483 z 23.03.1962 r. 88/A z 15.03.1981
61	Michałowice	plebania			pierwsza połowa XX wieku	ceglane	
62	Michałowice	kaplica grobowa			druga połowa XIX wieku	kamienne	
		Bonieckich					
63	Michałowice	grobowiec Hieronima			około 1862 r.	kamienne	
		Gostomskiego					
64	Michałowice	grób Apolonii			około 1882 r.	kamienne	
		Kowalewskiej					
65	Michałowice	grobowiec Lucjana			około 1905 r.	kamienne	
		Leszczyńskiego					
66	Michałowice	grób Józefy			około 1922 r.	kamienne	
		Leszczyńskiej					
67	Michałowice	grób Marianny			około 1893 r.	kamienne	
		Morodzińskiej					
68	Michałowice	grobowiec Stanisława			około 1863 r.	kamienne	
		Rogójskiego					
69	Michałowice	grobowiec Azylii			około 1854 r.	kamienne	
		Słupeckiej					
70	Michałowice	figura Matki Boskiej			1854-1904 r.	kamienne	
71	Miechowice	budynek mieszkalny	13		pierwsza ćwierć XX wieku	drewniane	
72	Miechowice	budynek mieszkalny	53		pierwsza ćwierć XX wieku	drewniane	
73	Miechowice	młyn wodny			około 1909 r.	ceglane	
74	Otałuż	kapliczka murowana			XIX wiek	ceglane	
75	Otałużka	kapliczka murowana			pierwsza połowa XIX wieku	ceglane	
76	Otałużka	kapliczka murowana			początek XX wieku	ceglane	
77	Popowice	budynek mieszkalny	6		około 1920 r.	drewniane	
78	Popowice	kapliczka murowana			XIX wiek.	ceglane	
79	Ślepowola	dwór murowany			połowa XVIII wieku	ceglane	1173/A/75 219/A/ z 06.07.1983 r.
80	Ślepowola	park dworski			XIX wiek	nie dotyczy	1173/A/75 219/A/ z 06.07.1983 r.
81	Świdno	pałac murowany			druga ćwierć XVIII wieku	ceglane	480/A/62 157/A z 16.03.1982 r.

82	Świdno	dom administratora w			pierwsza połowa XIX wieku	ceglane	480/A/62	157/A z 16.03.1982 r.
83	Świdno	stróżówka w zespole			druga ćwierć XIX wieku	ceglane	480/A/62	157/A z 16.03.1982 r.
84	Świdno	spichlerz w zespole			około 1844 r.	ceglane	480/A/62	157/A z 16.03.1982 r.
85	Świdno	park w zespole			XIX wiek	nie dotyczy	480/A/62	157/A z 16.03.1982 r.
86	Tomczyce	budynek mieszkalny		11	pierwsza ćwierć XX wieku	drewniane		
87	Tomczyce	budynek mieszkalny		13	pierwsza ćwierć XX wieku	drewniane		
88	Tomczyce	budynek mieszkalny		21	pierwsza ćwierć XX wieku	drewniane		
89	Tomczyce	budynek mieszkalny		59	druga połowa XIX wieku	drewniane		
90	Tomczyce	pałac murowany			pierwsza połowa XIX wieku	ceglane	480/62 z dnia 23. 03. 1962 r.	
91	Tomczyce	spichlerz murowany			połowa XIX wieku	ceglane	480/62 z dnia 23. 03. 1962 r.	
92	Tomczyce	brama wejściowa			około połowy XIX wieku	ceglane	480/62 z dnia 23. 03. 1962 r.	
93	Tomczyce	park krajobrazowy			XIX wiek	nie dotyczy	355/86 z dnia 07. 03. 1985 r.	
94	Wężowiec	krzyż przydrożny			XIX wiek	nie dotyczy		
95	Wodziczna	dwór murowany			druga połowa XIX wieku	ceglane	326/A z dnia 07. 11. 1985 r.	
96	Wodziczna	park dworski			XIX wiek	nie dotyczy		
97	Wodziczna	kapliczka przydrożna			początek XX wieku	ceglane		
98	Wólka Gostomska	kapliczka przydrożna			początek XX wieku	ceglane		
99	Mogielnica	budynek mieszkalny	Dziarnowska	1	pierwsza połowa XIX wieku	drewniane		
100	Mogielnica	budynek mieszkalny	Dziarnowska	2	pierwsza połowa XIX wieku	drewniane		
101	Mogielnica	budynek mieszkalny	Dziarnowska	4	pierwsza połowa XIX wieku	drewniane		
102	Mogielnica	budynek mieszkalny	Dziarnowska	5	pierwsza połowa XIX wieku	drewniane		
103	Mogielnica	budynek mieszkalny	Dziarnowska	6	pierwsza połowa XIX wieku	drewniane		
104	Mogielnica	budynek mieszkalny	Dziarnowska	7	pierwsza połowa XIX wieku	drewniane		
105	Mogielnica	budynek mieszkalny	Dziarnowska	8	druga połowa XIX wieku	drewniane		
106	Mogielnica	budynek mieszkalny	Dziarnowska	9	druga połowa XIX wieku	drewniane		
107	Mogielnica	budynek mieszkalny	Dziarnowska	16	około 1920 r.	ceglane		
108	Mogielnica	budynek mieszkalny	Dziarnowska	21	około 1925 r.	ceglane		
109	Mogielnica	budynek mieszkalny	Dziarnowska	26	lata dwudzieste XX wieku	drewniane		
110	Mogielnica	budynek mieszkalny	Dziarnowska	30	początek XX wieku	drewniane		
111	Mogielnica	budynek mieszkalny	Dziarnowska	33	początek XX wieku	mieszane		
112	Mogielnica	budynek mieszkalny	Dziarnowska	34	druga połowa XIX wieku	drewniane		

113	Mogielnica	budynek mieszkalny	Dziarnowska	36	początek XX wieku	drewniane	
114	Mogielnica	budynek mieszkalny	Dziarnowska	49	pierwsza połowa XIX wieku	ceglane	
115	Mogielnica	budynek mieszkalny	Dziarnowska	51	druga połowa XIX wieku	drewniane	
116	Mogielnica	budynek mieszkalny	Dziarnowska	61	druga połowa XIX wieku	drewniane	
117	Mogielnica	kapliczka przydrożna	Grójecka		pierwsza połowa XIX wieku	ceglane	
118	Mogielnica	budynek mieszkalny	Kilińskiego	1	początek XX wieku	drewniane	
119	Mogielnica	budynek mieszkalny	Kilińskiego	7	początek XX wieku	drewniane	
120	Mogielnica	budynek mieszkalny	Kilińskiego	15	lata trzydzieste XX wieku	ceglane	
121	Mogielnica	budynek mieszkalny	Kilińskiego	21	około 1930 r.	ceglane	
122	Mogielnica	budynek mieszkalny	Kościelna	1	początek XX wieku	ceglane	
123	Mogielnica	budynek mieszkalny	Krakowskie P.	1	około 1930 r.	ceglane	
124	Mogielnica	budynek mieszkalny	Krakowskie P.	1A	około 1930 r.	ceglane	
125	Mogielnica	budynek mieszkalny	Krakowskie P.	2	około 1925 r.	ceglane	
126	Mogielnica	budynek mieszkalny	Krakowskie P.	3	około 1930 r.	ceglane	
127	Mogielnica	budynek mieszkalny	Krakowskie P.	4	około 1920 r.	ceglane	
128	Mogielnica	budynek mieszkalny	Krakowskie P.	6	około 1925 r.	drewniane	
129	Mogielnica	budynek mieszkalny	Krakowskie P.	8	około 1917 r.	ceglane	
130	Mogielnica	budynek mieszkalny	Krakowskie P.	21	koniec XIX wieku	drewniane	
131	Mogielnica	budynek mieszkalny	Krakowskie P.	23	początek XX wieku	drewniane	
132	Mogielnica	budynek mieszkalny	Krakowskie P.	25	początek XX wieku	ceglane	
133	Mogielnica	budynek mieszkalny	Krakowskie P.	27	lata trzydzieste XX wieku	ceglane	
134	Mogielnica	budynek mieszkalny	Krakowskie P.	29	początek XX wieku	drewniane	
135	Mogielnica	budynek mieszkalny	Krzyżowa	1	lata trzydzieste XX wieku	drewniane	
136	Mogielnica	budynek mieszkalny	Krzyżowa	2	początek XX wieku	drewniane	
137	Mogielnica	budynek mieszkalny	Krzyżowa	5	lata trzydzieste XX wieku	drewniane	
138	Mogielnica	budynek mieszkalny	Krzyżowa	6	lata trzydzieste XX wieku	drewniane	
139	Mogielnica	budynek mieszkalny	Krzyżowa	8	około 1910 r.	ceglane	
140	Mogielnica	budynek mieszkalny	Krzyżowa	11	przełom XIX i XX wieku	drewniane	
141	Mogielnica	budynek mieszkalny	Krzyżowa	14	lata trzydzieste XX wieku	drewniane	
142	Mogielnica	budynek mieszkalny	Krzyżowa	16	około 1904 roku	ceglane	
143	Mogielnica	budynek mieszkalny	Krzyżowa	17	początek XX wieku	drewniane	

144	Mogielnica	budynek mieszkalny	Krzyżowa	18	początek XX wieku	drewniane	
145	Mogielnica	budynek mieszkalny	Mostowa	5	początek XX wieku	drewniane	
146	Mogielnica	budynek mieszkalny	Mostowa	7	początek XX wieku	drewniane	
147	Mogielnica	budynek mieszkalny	Mostowa	23	około 1925 r.	ceglane	
148	Mogielnica	sąd	Nowomiejska	1	1929 r.	ceglane	
149	Mogielnica	figura Chrystusa	Nowomiejska		druga połowa XX wieku	nie dotyczy	
150	Mogielnica	budynek mieszkalny	Ogrodowa	2	około 1930 r	drewniane	
151	Mogielnica	budynek mieszkalny	Ogrodowa	6	około 1930 r.	drewniane	
152	Mogielnica	budynek mieszkalny	Ogrodowa	7	początek XX wieku	drewniane	
153	Mogielnica	budynek mieszkalny	Plac Dół	3	koniec XIX wieku	drewniane	
154	Mogielnica	budynek mieszkalny	Plac Dół	7	około 1924 r.	ceglane	
155	Mogielnica	budynek mieszkalny	Plac Dół	8	początek XX wieku	drewniane	
156	Mogielnica	budynek mieszkalny	Plac Dół	14	koniec XIX wieku	drewniane	
157	Mogielnica	budynek mieszkalny	Plac Dół	22	około 1930 r.	ceglane	
158	Mogielnica	budynek mieszkalny	Plac Poświętne	1	lata czterdzieste XX wieku	ceglane	
159	Mogielnica	budynek mieszkalny	Plac Poświętne	3	trzecia ćwierć XIX wieku	drewniane	
160	Mogielnica	budynek mieszkalny	Plac Poświętne	4	początek XX wieku	drewniane	
161	Mogielnica	kościół parafialny	Plac Poświętne	12	1892-1895 r.	ceglane	90/A z dnia 13. 03. 1981 r.
162	Mogielnica	plebania	Plac Poświętne	12	1892 -1895 r.	ceglane	
163	Mogielnica	budynek gospodarczy	Plac Poświętne	12	lata dwudzieste XX wieku	ceglane	
164	Mogielnica	strażnica OSP	Plac Poświętne	11	1925 r.	ceglane	424/A z dnia 14. 02. 1990 r.
165	Mogielnica	budynek mieszkalny	Przy Kościółku	5	początek XX wieku.	drewniane	
166	Mogielnica	budynek mieszkalny	Przy Kościółku	10	druga ćwierć XX wieku	ceglane	
167	Mogielnica	ratusz	Rynek	1	1823 - 1827	ceglane	118/A z 07.07.1981r. 484/A/62
168	Mogielnica	budynek mieszkalny	Rynek	2	pierwsza połowa XIX wieku	drewniane	
169	Mogielnica	budynek mieszkalny	Rynek	3	pierwsza połowa XIX wieku	drewniane	
170	Mogielnica	budynek mieszkalny	Rynek	6	początek XX wieku	drewniane	
171	Mogielnica	budynek mieszkalny	Rynek	7	pierwsza połowa XIX wieku	drewniane	
172	Mogielnica	budynek mieszkalny	Rynek	8	początek XX wieku	drewniane	
173	Mogielnica	budynek mieszkalny	Rynek	11	pierwsza połowa XIX wieku	drewniane	
174	Mogielnica	budynek mieszkalny	Rynek	14	połowa XVIII wieku	drewniane	

175	Mogielnica	budynek mieszkalny	Rynek	15	pierwsza połowa XX wieku	ceglane	
176	Mogielnica	budynek mieszkalny	Rynek	16	początek XX wieku	drewniane	
177	Mogielnica	budynek mieszkalny	Rynek	17	początek XX wieku	drewniane	
178	Mogielnica	budynek mieszkalny	Rynek	18	początek XX wieku	drewniane	
179	Mogielnica	budynek mieszkalny	Rynek	19	1947 r.	ceglane	
180	Mogielnica	budynek mieszkalny	Sienkiewicza	1	przełom XIX i XX wieku	ceglane	
181	Mogielnica	budynek mieszkalny	Sienkiewicza	2	około 1925 r.	ceglane	
182	Mogielnica	budynek mieszkalny	Sienkiewicza	7	około 1925 r.	ceglane	
183	Mogielnica	budynek mieszkalny	Stegny	8	około 1945 r.	drewniane	
184	Mogielnica	budynek mieszkalny	Warszawska	1	początek XX wieku	ceglane	
185	Mogielnica	budynek mieszkalny	Warszawska	3	początek XX wieku	drewniane	
186	Mogielnica	budynek mieszkalny	Warszawska	10	początek XX wieku	ceglane	
187	Mogielnica	budynek mieszkalny	Wolska	3	początek XX wieku	drewniane	
188	Mogielnica	budynek mieszkalny	Wolska	4	koniec XIX wieku	drewniane	
189	Mogielnica	budynek mieszkalny	Wolska	11	lata trzydzieste XX wieku	ceglane	
190	Mogielnica	budynek mieszkalny	Wolska	12	początek XX wieku	drewniane	
191	Mogielnica	budynek mieszkalny	Wolska	15	druga połowa XIX wieku	drewniane	
192	Mogielnica	budynek mieszkalny	Wolska	17	druga połowa XIX wieku	drewniane	
193	Mogielnica	budynek mieszkalny	Wolska	21	druga połowa XIX wieku	drewniane	
194	Mogielnica	budynek mieszkalny	Wolska	25	1925 r.	ceglane	
195	Mogielnica	budynek mieszkalny	Wolska	26	druga połowa XIX wieku	drewniane	
196	Mogielnica	budynek mieszkalny	Wolska	28	1920 r.	ceglane	
197	Mogielnica	budynek mieszkalny	Wolska	29	koniec XIX wieku	drewniane	
198	Mogielnica	budynek mieszkalny	Wolska	31	czwarta ćwierć XIX wieku	drewniane	
199	Mogielnica	budynek mieszkalny	Wolska	36	lata dwudzieste XX wieku	ceglane	
200	Mogielnica	budynek mieszkalny	Wolska	38	lata trzydzieste XX wieku	ceglane	
201	Mogielnica	budynek mieszkalny	Wolska	42	1946 r.	ceglane	
202	Mogielnica	budynek mieszkalny	Wolska	44	lata trzydzieste XX wieku	drewniane	
203	Mogielnica	budynek mieszkalny	Wolska	51	druga ćwierć XX wieku	drewniane	

204	Mogielnica	budynek mieszkalny	Wolska	54	druga ćwierć XX wieku	drewniane	
205	Mogielnica	budynek mieszkalny	ks. Zagańczyka	3	około 1925 r.	drewniane	
206	Mogielnica	budynek mieszkalny	ks. Zagańczyka	7	czwarta ćwierć XIX wieku	ceglane	
207	Mogielnica	budynek mieszkalny	ks. Zagańczyka	9	czwarta ćwierć XIX wieku	drewniane	
208	Mogielnica	budynek mieszkalny	Żabia	4	lata czterdzieste XX wieku	drewniane	
209	Mogielnica	kościół p.w. św. Trójcy	cmentarz		XVIII wiek	drewniane	89/A z dnia 15. 03. 1981 r.
210	Mogielnica	grób Benigny Celińskiej	cmentarz		ok. 1848 r.	nie dotyczy	
211	Mogielnica	grobowiec Tomasza Jackowskiego	cmentarz		około 1866 r.	nie dotyczy	
212	Mogielnica	grobowiec Anny Szczucińskiej i Marcina Kaliszewskiego	cmentarz		około 1924 r.	nie dotyczy	
213	Mogielnica	grobowiec Orzechowskich	cmentarz		przełom XIX i XX wieku	nie dotyczy	
214	Mogielnica	grób Mieczysława Sepczyńskiego	cmentarz		około 1924 r.	nie dotyczy	
212	Mogielnica	grób Ludwiki Wańkiewicz	cmentarz		około 1877 r.	nie dotyczy	
213	Mogielnica	kirkut			przełom XVIII i XIX wieku	nie dotyczy	526/A/92 z dnia 08. 04. 1992 r.
214	Mogielnica	cmentarz	Wolska		XVIII wiek	nie dotyczy	
215	Michałowice	cmentarz			I poł XIX w.	nie dotyczy	Decyzja MWKZ nr 1657/2016 z dnia 14.12.2016
216	Mogielnica	cmentarz część południowa dz. Nr 339	Zagańczyka		Koniec XVIII w.	Nie dotyczy	Decyzja MWKZ nr 168/2017 z dnia 17.02.2017

LISTA AKTUALNA NA luty 2021 R.

5.2.4. ZABYTKI RUCHOME

Zgodnie z decyzją zawartą w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – zabytek ruchomy – to „(...) rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością i stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”. Do zabytków ruchomych podlegających ochronie i opiece zaliczono dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, prezentujące minione kierunki artystyczne. Zaliczają się do nich również inne obiekty, niebędące w pełni dziełami sztuki. Są nimi przedmioty posiadające wysoką wartość historyczną i naukową, będące świadectwem poziomu kultury materialnej, np. wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne przedmioty etnograficzne, instrumenty muzyczne, przedmioty zgromadzone w kolekcjach, numizmaty, pieczęcie, medale i ordery, militaria, pamiątki historyczne czy przedmioty związane z wybitnymi osobistościami lub instytucjami. Ponadto – oprócz obiektów wchodzących w skład wyposażenia budowli – także wystrój architektoniczny zaliczany do zabytku ruchomego. Należą do niego elementy stałej dekoracji budynków (zewnątrznej i wewnętrznej) oraz obiektu tzw. małej architektury, ale pod warunkiem, że mają cechy indywidualnych, niepowtarzalnych wytworów artystycznych. Są to m. in. rzeźby, płaskorzeźby, malowidła ścienne, mozaiki, sztukaterie i detal architektoniczny (np. gzymsy, obramowania otworów okiennych i drzwiowych), ale także rzeźby ogrodowe, fontanny, kapliczki i krzyże przydrożne, drogowskazy kamienne, nagrobki i tp. Rejestr Zabytków Ruchomych prowadzony jest podobnie, jak Rejestr Zabytków Nieruchomych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na wniosek właściciela zabytku. Wojewódzki Konserwator Zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie do zabytku ruchomego w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

Kapliczki, figury i krzyże przydrożne są zabytkami ruchomymi licznie występującymi w gminie Mogielnica. Za cenzus wieku kwalifikujący do wpisu do Gminnego Rejestru Zabytków dla tych obiektów przyjęto rok 1950. Stan zachowania kapliczek i krzyży przydrożnych jest w większości dobry, wymaga jednak zabiegów konserwatorskich. Wiele z poniższych obiektów zostało odremontowanych staraniem i środkami samych mieszkańców gminy, niestety, bez nadzoru wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Opracowanie kompleksowego programu renowacji wraz z ich pełną inwentaryzacją jest pilną potrzebą gminy Mogielnica.

Zabytki ruchome objęte ochroną konserwatorską:

- a) zabytki ruchome stanowiące wystrój i wyposażenie **kościół w Michałowicach** - (15 poz.) - nr rej. **140/B/96** z dnia 29.04.1996 oraz (25 poz.) - nr **146/B/96** z dnia 17.05.1996.
- b) kościół sw. Floriana w Mogielnicy element wyposażenia kościoła - 1/ organy, z pocz. XX w. (poz. 1) - nr rej. **158/B/97** z dnia 12.02.1997 r., zabytki ruchome stanowiące wystrój i wyposażenia kościoła **p.w. św. Floriana** (4 poz.) - nr rej. 148/B/96 z dnia 30.05.1996
- c) zabytki ruchome stanowiące wyposażenie **kościół p.w. Św. Trójcy** (11 poz.) - nr rej. **147/B/96** z dnia 30.05.1996

Krzyże, figury, kapliczki, tablice epitafijne - wykaz.

Lp.	miejsowość	obiekt	ulica	datowanie
1	Borowe	kapliczka przydrożna		XIX wiek
2	Borowe	kapliczka przydrożna		XIX wiek
3	Borowe	kapliczka przydrożna		XIX wiek
4	Brzostowiec	figura Matki Boskiej		pierwsza połowa XX wieku
5	Cegielnia	kapliczka przydrożna		XIX wiek
6	Dębnowola	kapliczka murowana		koniec XIX wieku
7	Dylew	kapliczka		początek XX wieku
8	Dziarnów	kapliczka		1 połowa XIX wieku
9	Kozietuły	kapliczka drewniana		lata trzydzieste XX wieku
10	Michałowice	figura Matki Boskiej		1854-1904 r.
11	Otałaż	kapliczka murowana		XIX wiek
12	Otałażka	kapliczka murowana		pierwsza połowa XIX wieku
13	Otałażka	kapliczka murowana		początek XX wieku
14	Popowice	kapliczka murowana		XIX wiek.
15	Wężowiec	krzyż przydrożny stalowy		XIX wiek
16	Wodziczna	kapliczka przydrożna murowana		początek XX wieku
17	Wólka Gostomska	kapliczka przydrożna murowana		początek XX wieku
18	Mogielnica	kapliczka przydrożna	Grójecka	pierwsza połowa XIX wieku
19	Mogielnica	figura Chrystusa	Nowomiejska	druga połowa XX wieku
20	Mogielnica	tablica upamiętniająca poległych i zamordowanych w latach 1939-1945 mieszkańców gminy Mogielnica.	Rynek	druga połowa XX wieku
21	Mogielnica	tablica upamiętniająca poległych i zamordowanych w latach 1939-1945 żołnierzy Armii Krajowej	Rynek	druga połowa XX wieku

Cmentarze w Mogielnicy i Michałowicach zostały umieszczone w Gminnej Ewidencji Zabytków. Nagrobki zlokalizowane na obu cmentarzach są zabytkami ruchomymi posiadającymi dużą wartość historyczną. Za cenzus wieku kwalifikujący do wpisu do Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla tych obiektów przyjęto rok 1939. Stan nagrobków jest ogólnie dobry, jednak najstarsze wymagają zabiegów konserwatorskich. Opracowanie pełnego wykazu nagrobków dwóch nekropoli wraz z ich dokładnym opisem i kompleksowym programem renowacji winien być pilną potrzebą Gminy Mogielnica.

W poniższej tabeli umieszczono przykłady najstarszych i najciekawszych nagrobków zlokalizowanych na cmentarzach w Michałowicach i Mogielnicy.

Lp.	miejsowość	obiekt	datowanie	materiał
1	Michałowice	kaplica grobowa Bonieckich na cmentarzu rzymsko-katolickim Bonieckich	druga połowa XIX wieku	kamień
2	Michałowice	grobowiec Hieronima Gostomskiego na cmentarzu rzymsko-katolickim Gostomskiego	około 1862 r.	kamień

3	Michałowice	grób Apolonii Kowalewskiej na cmentarzu rzymsko-katolickim Kowalewskiej	około 1882 r.	kamień
4	Michałowice	grobowiec Lucjana Leszczyńskiego na cmentarzu rzymsko-katolickim Leszczyńskiego	około 1905 r.	kamień
5	Michałowice	grób Józefy Leszczyńskiej na cmentarzu rzymsko-katolickim Leszczyńskiej	około 1922 r.	kamień
6	Michałowice	grób Marianny Mordzińskiej na cmentarzu rzymsko-katolickim Mordzińskiej	około 1893 r.	kamień
7	Michałowice	grobowiec Stanisława Rogójskiego na cmentarzu rzymsko-katolickim Rogójskiego	około 1863 r.	kamień
8	Michałowice	Grobowiec Azylii Słupeckiej	około 1854r.	kamień
9	Mogielnica	grób Benigny Celińskiej	ok. 1848 r.	kamień
10	Mogielnica	grobowiec Tomasza Jackowskiego	około 1866 r.	kamień
11	Mogielnica	grobowiec Anny Szczucińskiej i Marcina Kaliszewskiego	około 1924 r.	kamień
12	Mogielnica	grobowiec Orzechowskich	przełom XIX i XX wieku	kamień
13	Mogielnica	grób Mieczysława Sepczyńskiego	około 1924 r.	kamień
14	Mogielnica	grób Ludwiki Waśkiewicz	około 1877 r.	kamień

5.2.5. Zabytki archeologiczne.

Na gruntach administracyjnych gminy Mogielnica przeprowadzono Archeologiczne badania ewidencyjne. Badania przeprowadzono w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). Karty ewidencyjne stanowisk archeologicznych znajdują się w archiwum WOZU w Warszawie Delegatura w Radomiu. Materiał zabytkowy pochodzący z badań archeologicznych przechowywany jest w Muzeum Okręgowym im. Jacka Malczewskiego w Radomiu oraz w państwowym Muzeum Archeologicznym w Warszawie.

Teren gminy Mogielnica rozkłada się na powierzchni 5 obszarów AZP:67-63, 67-64, 68-63, 68-64 i 69-64.

Ogółem na terenie gminy Mogielnica zarejestrowanych jest 113 stanowisk (Borowe, Brzostowiec, Dziarnów, Głowczyn-Towarzystwo, Głowczynek, Kaplin, Kozietyły Nowe, Ługowice, Michałowice, Miechowice, Mogielnica, Nowy Dylew, Otałążka, Pączew, Popowice, Stamirowice, Świdno, Wodziczna). Odnotowano 75 śladów osadnictwa, 30 wsi, osad, folwarków i zagród, 3 obozowiska, 3 cmentarzyska, 1 kopiec, 1 skarb, 1 ośrodek obrzędowo-kulturowy i 4 znaleziska luźne. Spis stanowisk archeologicznych znajduje się w tabeli. Zaewidencjonowane stanowiska tworzą swoistą enklawę osadniczą zarówno pod względem kulturowym jak i funkcjonalnym.

Z informacji zawartych w dokumentacji kart ewidencyjnych powyższych stanowisk wynika, że materiał zabytkowy pochodzący z tych stanowisk stanowiący podstawę ich chronologicznej, funkcjonalnej i kulturowej klasyfikacji jest niezbyt liczny. Zwraca uwagę fakt, iż materiał zabytkowy świadczy nie tyle o istnieniu w miejscu jego znalezienia obozowiska lub osady, ile o zasięgu osadnictwa, rolniczej lub produkcyjnej eksploatacji terenu w określonym okresie np. w okresie średniowiecza lub w czasach nowożytnych.

W celu uściślenia chronologii, rodzaju stanowisk oraz ich dokładnego zasięgu, zalecane byłoby przeprowadzenie szczegółowej inwentaryzacji oraz rozważenie możliwości ich rozpoznania poprzez założenie wykopów sondażowych. Na podstawie uzyskanych wyników najcenniejsze stanowiska należy objąć prawną ochroną konserwatorską poprzez wpisanie ich do rejestru zabytków archeologicznych województwa mazowieckiego.

Zaewidencjonowane stanowiska obecnie nie są zagrożone. Należy jednak mieć na uwadze, iż w przypadku realizacji w ich rejonie różnego rodzaju inwestycji, np. budowy dróg, regulacji koryt rzek i cieków wodnych, układania instalacji wodno-kanalizacyjnej, gazowej, kabli telefonicznych, energetycznych oraz rozwoju mieszkalnictwa, funkcji przemysłowych i gospodarczych, eksploatacji surowców budowlanych sytuacja może ulec zmianie. Wobec powyższego wszelkie prace ziemne powinny być objęte nadzorem archeologicznym.

Gminną ewidencję zabytków archeologicznych opracował zespół archeologów pod kierunkiem mgr Andrzeja Jaskuły (Pracownia Archeologiczno – Konserwatorska „NATFARRI” Andrzej Jaskuła, ul. Polna 3/12, 97-200 Tomaszów Mazowiecki).

Do rejestru zabytków wpisane są następujące stanowiska archeologiczne:

1. **Dziarnów**, gm. Mogielnica, st. nr 2 - **osada** (pow. 6,00 ha) nr rej. 989/A/73 z dnia 10.10.1973 r.
2. **Stamirowice**, gm. Mogielnica - **kopiec ziemny zw. „Popkową Górka”** (0,10 ha) - nr rej. 807/A z dnia 16.12.1968 r. (dawniej Michałowice - nr rej. 670/807/A/68 z dnia 16.12.1968 r.)
3. Michałowice, **gm. Mogielnica, st. 2 - osada (0,30 ha) - nr rej. 923/A/71 z dnia 20.10.1971 r.**
4. **Otałążka**, gm. Mogielnica, st. 1 - **osada** (1,20 ha) - nr rej. 766/A/67 z dnia 23.05.1967 r.
5. **Stamirowice**, gm. Mogielnica, st. 1 – **osada starożytna** (3,20 ha) - nr rej. 918/A/71 z dnia 09.10.1971 r.

6. **Świdno**, gm. Mogielnica, st. 1 – **osada starożytna** (6,00 ha) - nr rej. 914/A/71 z dnia 06.10.1971 r.
7. Tomczyce, **gm. Mogielnica, st. 1 – osada starożytna (3,10 ha) - nr rej. 942/A/71 z dnia 05.11.1971 r**

**WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH W GMINIE MOGIELNICA
stan na sierpień 2021**

Układ wg alfabetycznego spisu miejscowości
(precyzyjna lokalizacja dostępna w archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków
Warszawie Delegatura w Radomiu)

Obszar AZP	Nr stan.	Miejscowość	Funkcja	Kultura	Chronologia
1	2	3	4	5	6
69-64 1	1	Borowe	Ślad osadn.	Łużycka	V okres epoki brązu
69-64 1	1	Borowe	Ślad osadn.	Wczesne średniow.	
69-64 1	1	Borowe	Ślad osadn.		Nieokreślona
69-64 1	1	Borowe	Ślad osadn.	Łużycka ?	V okres epoki brązu
69-64 1	1	Borowe	Ślad osadn.		Nieokreślona
69-64 1	1	Borowe	Ślad osadn.		Nieokreślona
69-64 2	2	Borowe	Cmentarzysko		Epoka Brązu –Ep. Żelaza
69-64 14	3	Borowe	Ślad osadn.		O. wcz.-lateński-wcz. średniow.
69-64 14	3	Borowe	Ślad osadn.	Późne średniow.	
69-64 15	4	Borowe	Ślad osadn.	Wczesne średniow.	XIII – XIV wiek
69-64 15	4	Borowe	Ślad osadn.		Epoka brązu
69-64 21	5	Borowe	Osada ?		Nieokreślona
69-64 22	6	Borowe	Cmentarzysko	Łużycka	E. brązu – wcz. ep. żel.
69-64 23	7	Borowe	Ślady osad. ?		Nieokreślona
69-63 6	1	Brzostowiec	Ślad osadn.	Łużycka ?	Starożytność
69-64 9	1	Dziarnów	Osada	Przeworska	Mł. okres rzymski
69-64 9	1	Dziarnów	Osada	Łużycka	III=IV O.E. brązu
69-64 9	1	Dziarnów	Osada ?	Okres nowożytny	XVIII wiek ?
69-64 20	2	Dziarnów	Osada	Przeworska	Okres rzymski
69-64 10	3	Dziarnów	Osada	Późne średniow.	XIV wiek
69-64 10	3	Dziarnów	Osada	Wczesne średniow.	XI-XII wiek
69-64 10	3	Dziarnów	Znal. luźne		Nieokreślona
69-64 10	3	Dziarnów	Osada	Przeworska	Okres rzymski
69-64 24	4	Dziarnów	Ślad osadn.	Wczesne średniow.	
67-63 5	1	Główczyn- Towarzystwo	Ślad osadn.	Wczesne średniow.	XII – XIII wiek
67-63 5	1	Główczyn- Towarzystwo	Wieś	Póź.śr. – O. nowoż.	XV – XVI wiek
67-63 5	2	Główczyn- Towarzystwo	Ślad osadn.	Nieokreś- lona	Epoka brązu
68-63 5	1	Główczynek	Ślad osadn.	Wczesne średniow.	XII – XIII wiek

68-63 5	1	Główczynek	Osada jednodw. ?	Okres nowożytny	XVI – XVII wiek
68-63 5	1	Główczynek	Ślady osadn.	Nieokreślona	Starożytność
67-63 1	2	Główczynek	Osada	Okres nowożytny	XVI – XVII wiek
67-63 1	2	Główczynek	Ślady osadn.	Nieokreśl.	Starożytność
67-63 1	2	Główczynek	Obozowisko	Nieokreśl.	Mezolit
67-63 2	3	Główczynek	Obozowisko.	Nieokreśl.	Mezolit
67-63 3	4	Główczynek	Obozowisko	Nieokreśl.	Mezolit
67-63 4	5	Główczynek	Ślad osadn.	Późne średniow.	XIV ? – XV wiek
67-63 4	5	Główczynek	Folwark	Okres nowożytny	XVI – XVII wiek
68-64 17	1	Kaplin	Ślad osadn.	Okres nowożytny	XV – XVI wiek ?
67-64 9	1	Kozietuły Nowe	Ślad osadn.		Epoka brązu
67-64 9	1	Kozietuły Nowe	Ślad osadn.	Wczesne średniow. ?	
67-64 9	1	Kozietuły Nowe	Ślad osadn.	Okres nowożytny	XVI wiek ?
67-64 10	2	Kozietuły Nowe	Ślady osadn.	Okres nowożytny	XVI – XVII wiek
67-64 10	2	Kozietuły Nowe	Ślad osadn.		Epoka brązu ?
69-63 8	1	Ługowice	Ślad osadn.	Łuż? Pom? GR. Kl.	Wcz. ep. żelaza
69-63 9	2	Ługowice	Ślad osadn.	Wczesne średniow.	XIII – XIV wiek
69-63 9	2	Ługowice	Ślad osadn.	Przeworska	Okres rzymski
69-63 9	2	Ługowice	Ślad osadn.	Przeworska	Mł. okres rzymski
69-63 10	3	Ługowice	Osada ?	Przeworska	Mł. okres rzymski
69-64 7	7	Michałowice	Osada	Przeworska	Mł. okres rzymski
69-63 1	1	Michałowice	Ślad osadn.		Epoka brązu ?
69-63 1	1	Michałowice	Kopiec	Okres nowożytny	
69-64 11	11	Michałowice	Osada ?	Przeworska	Mł. okres rzymski
69-64 11	11	Michałowice	Ślad osadn.	Póź.śr. – O. nowoż.	
69-64 11	11	Michałowice	Ślad osadn.		Neolit ?
69-64 12	12	Michałowice	Ślad osadn.	Póź.śr. – O. nowoż.	XV – XVI wiek
69-64 12	12	Michałowice	Ślad osadn.	Późne średniow	XIV – XV wiek
69-64 12	12	Michałowice	Osada ?	Łużycka	Późna epoka brązu – okres halsztacki
68-63 8	1	Miechowice	Wieś	Póź.śr. – O. nowoż.	XV – XVI wiek
68-63 8	1	Miechowice	Ślad osadn.	Wczesne średniow.	XII – XIII wiek
68-63 9	2	Miechowice	Ślad osadn.	Nieokreśl.	Epoka kamienna
68-63 1	1	Mogielnica	Skarb ?	Łużycka ?	III-IV okr. E. brązu
68-63 2	2	Mogielnica	Ślady osadn.	Nieokreśl.	Staroż? Wcz. średniow?
68-63 3	3	Mogielnica	Znal. luźne	Ceram. sznurowej	Wczesna epoka brązu
68-63 3	3	Mogielnica	Znal. luźne	Nieokreśl.	Neolit

68-63 4	4	Mogielnica	Znal. luźne	Przewors.. ?	Okres rzymski ?
68-64 4	5	Mogielnica	Ślad osadn.	Okres nowożytny	XVII - XVIII wiek
68-64 4	5	Mogielnica	Ślad osadn.	Wczesne średniow.	
68-64 12	6	Mogielnica	Ślad osadn.		Ep. Kam. – Ep. brązu
68-64 13	7	Mogielnica	Ślad osadn.		Epoka kamienia
68-64 14	8	Mogielnica	Ślad osadn.		Paleolit późny?
68-64 15	9	Mogielnica	Ślad osadn.		Nieokreślona
68-64 16	10	Mogielnica	Ślad osadn.	Wczesne średniow. ?	
68-64 16	10	Mogielnica	Osada ?	Okres nowożytny	XVII wiek
68-63 6	11	Mogielnica	Ślady osadn.	Okres nowożytny	XVI wiek
68-63 7	12	Mogielnica	Ślad osadn.	Wczesne średniow.	XII – XIII wiek
68-63 7	12	Mogielnica	Ślad osadn.	Nieokreśl.	Epoka kamienna
68-63 7	12	Mogielnica	Ślady osadn.	Okres nowożytny	XV? –XVI wiek
67-64 3	1	Nowy Dylew	Osada ?	Wczesne średniow.	XII – XIII wiek ?
67-64 3	1	Nowy Dylew	Wieś/folwark	Okres nowożytny	XVI – XIX wiek
67-64 4	2	Nowy Dylew	Wieś/folwark	Okres nowożytny	XVIII – XIX wiek
67-64 5	3	Nowy Dylew	Ślad osadn.	Okres nowożytny	XVII – XVIII wiek
67-64 6	4	Nowy Dylew	Osada	Późne średniow.	XV – XVIII wiek
68-64 1	1	Otałażka	Ośrodek obrzędowo-kultowy	Przeworska	Mł. okres rzymski
68-64 1	1	Otałażka	Ślady osadn.	Póź.śr. – O. nowoż.	
68-64 2	2	Otałażka	Ślady osadn.		Neolit -O. nowożytny ?
68-64 5	3	Otałażka	Cmentarzysko?		Nieokreślona
68-64 6	4	Otałażka	Ślad osadn.		Okres rzymski
68-64 6	4	Otałażka	Osada (wieś)	Okres nowożytny	XVII – XIX wiek
68-64 7	5	Otałażka	Osada (wieś)	Okres nowożytny	XVI – XVIII wiek
68-64 7	5	Otałażka	Ślad osadn.	Wczesne średniow.?	
68-64 8	6	Otałażka	Ślad osadn.		Starożytność
68-64 8	6	Otałażka	Ślady osadn.	Okres nowożytny	XVI – XVIII wiek
68-64 9	7	Otałażka	Ślad osadn.		Ep. kam. – Ep. żelaza
68-64 9	7	Otałażka	Ślad osadn.	Wczesne średniow.?	
68-64 10	8	Otałażka	Ślad osadn.		Nieokreślona
68-64 10	8	Otałażka	Ślad osadn.		Paleolit późny
68-64 10	8	Otałażka	Ślad osadn.	Okres nowożytny	XVIII wiek
68-64 10	8	Otałażka	Ślad osadn.	Łużycka ?	Ep. brązu - wcz. Ep. żelaza
68-64 11	9	Otałażka	Ślady osadn.	Łużycka ?	Ep. brązu- wcz. Ep. żel.

68-64 11	9	Otałużka	Osada ?	Okres nowożytny	XVII – XVIII wiek
69-63 11	1	Stamirowice	Ślad osadn.	Wczesne średniow.	XIII – XIV wiek
69-63 11	1	Stamirowice	Ślad osadn.	Wczesne średniow.	XII wiek
69-64 8	1	Świdno	Ślad osadn.		Nieokreślona
69-64 8	1	Świdno	Ślad osadn.		Nieokreślona
69-64 8	1	Świdno	Ślad osadn.	Późne średniow.	
69-64 8	1	Świdno	Osada	Przeworska	Okres rzymski
69-64 8	1	Świdno	Osada	Przeworska	Mł. okres przedrzymski
69-64 8	1	Świdno	Ślad osadn.		Wcz. epoka brązu
69-64 13	2	Świdno	Ślad osadn.	Wczesne średniow – póź. średn.	XIII – XIV wiek
69-64 13	2	Świdno	Ślad osadn.	Wczesne średniow.	XII – XIII wiek
67-64 7	1	Wodziczna	Osada	Póź. średn. /o. owożytny	XV – XVIII wiek
67-64 8	2	Wodziczna	Osada ?		
67-64 8	2	Wodziczna	Ślady osadn.		XVII – XVIII wiek

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Scharakteryzowanie zasobu zabytków ma na celu określenie, co – przede wszystkim – należy chronić i czym należy się opiekować, a tym samym ma pomóc we właściwym rozłożeniu najważniejszych akcentów w przedłożonym opracowaniu. Opiece nad zabytkami w mieście i gminie Mogielnica podlegają:

a) obiekty wpisane do rejestru zabytków.

Zabytki nieruchome.

Wojewódzki Konserwator zabytków prowadzi rejestr zabytków wpisanych i wytypowanych do wpisu. Do rejestru zabytków wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora zabytków z urzędu lub na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. W trybie określonym w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami do rejestru może być wpisane również otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wudania decyzji o wpisie do rejestru zabytków nieruchomych wchodzących w skład tych układów lub zespołów. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. W odniesieniu do tego typu obiektu ochronie podlega jego forma architektoniczna we wszystkich jej elementach, w tym: wysokość, forma dachu, kompozycja elewacji wraz z detalem architektonicznym i stolarką, materiał budowlany. Ochronie podlega również funkcja obiektu, której ewentualna zmiana wymaga zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Warunkami ochrony są:

- trwałe zachowanie formy architektonicznej i substancji budowlanej obiektu wpisanego do rejestru zabytków;

- utrzymanie otoczenia obiektu zabytkowego zgodnie z historycznym zagospodarowaniem, np., cmentarza w otoczeniu kościoła;
- wszelkie zmiany – wewnątrz i na zewnątrz – dotyczące obiektu zabytkowego wymagają zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Na terenie miejscowości i gminy Mogielnica do rejestru zabytków zostały wpisane następujące obiekty:

1	Miasto Mogielnica, Nr rej. 860 z 06.07.1970 r. W ramach wpisu do rejestru zabytków określono: a) strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej, b) strefę ingerencji konserwatorskiej, c) strefę ochrony archeologicznej.
2	Kościół parafialny pw. św. Floriana w Mogielnicy, Nr rej. 109/34/A/57 z dn. 08.11.1957r i 90/A/81 z dn. 13.03.1981
3	Ratusz w Mogielnicy, Nr rej. 484/A/62 z dn. 23.03.1962 r. i Nr rej. 118/A z dn. 07.07.1981
4	Strażnica pożarowa w Mogielnicy, Nr rej. 424/A/90 z dn. 14.02.1990 r.
5	Kościół pw. Trójcy Świętej w Mogielnicy, Nr rej. 108/34/A/57 z 08.11.1957 r. i 89/A/81 z dn. 15.03.1981r.
6	Cmentarz Żydowski w Mogielnicy przy ul. Polesie, Nr rej. 526/A/92 z dn.08.04.1992 r.
7	Dwór wraz z parkiem w Jastrzębi Starej, Nr rej. 60/A/80 z dn. 19. 11.1980 r. Decyzja nr 730/2016 z dnia 24.05.2016
8	Kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych w Michałowicach, Nr rej. 483 z dn. 23.03.1962 r. i Nr rej. 88/A/81z dn. 15.03.1981 r.
9	Zespół pałacowo-parkowy w Świdnie, w skład którego wchodzi pałac, stróżówka, spichlerz oraz park, Nr rej. 86/A/62 z 23.02.1962 r. i Nr rej. 157/A/82 z dn. 16.03.1982 r.
10	Zespół pałacowo-parkowy w Tomczycach, w skład którego wchodzi pałac, stajnia, park, Nr rej. Nr rej. 480/62 z dn. 23.03.1962 r oraz 355/A/86 z dn. 04.11.1986 r. (park).
11	Zespół dworsko-parkowy w Ślepowoli, Nr rej. 1173/A/75 z dn. 22.05.1975 r. i 219/A/83 z dn. 06.07.1983 r.,
12	Zespół dworsko-parkowy w Dylewie, Nr rej. 1123/A/75 z dn. 22.05.1975 r. i 412/A z dn. 21.09.1989 r. (park),
13	Dwór w Wodzicznej, Nr rej. 326/A/85 z dn. 07.11.1985 r
14	Zespół pałacowo-parkowy w Koziętulach Nowych, Nr rej. 548/A/97 z dn. 17.01. 1997 r.
15.	Cmentarz ul. Zagańczyka, część południowa dz. Nr 339 z końca XVIIIw. Decyzja MWKZ nr 168/2017 z dnia 17.02.2017
16.	Michałowice – cmentarz z I poł XIXw. Decyzja MWKZ nr 1657/2016 z dnia 14.12.2016

Zabytki ruchome.

Do rejestru zabytków zabytek ruchomy wpisuje się na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. W przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia za granicę Wojewódzki Konserwator Zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytki ruchomego do rejestru. Do rejestru zabytków nie wpisuje się zabytku wpisanego do muzealnej księgi inwentarzowej lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego. Najważniejszą formą organizacyjną opieki nad zabytkami ruchomymi stanowi

muzeum. Jest to instytucja kultury, która gromadzi, rejestruje, konserwuje i przechowuje oraz udostępnia publiczności w formie wystaw dobra i wytwory kultury w zakresie sztuki, wiedzy i przyrody oraz prowadzi działalność naukową, oświatową i popularyzatorską.

Na terenie miejscowości i gminy Mogielnica nie występują placówki muzealne i inne, posiadające zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków.

Zabytki archeologiczne.

Teren gminy Mogielnica został przebadany powierzchniowo w ramach programu Archeologiczne Zdjęcia Polski (AZP). Archeologiczne Zdjęcia Polski to nazwa realizowanego na terenie całej Polski od 1978 r. przedsięwzięcia poszukiwania, rejestrowania i nanoszenia na mapy stanowisk archeologicznych. Celem przedsięwzięcia jest uzyskanie informacji potrzebnych do celów naukowych i konserwatorskich (związanych z ochroną zabytków). Przedsięwzięcie jest koordynowane przez poszczególnych wojewódzkich konserwatorów zabytków, a centralna baza danych jest przechowywana w krajowym Ośrodku Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie. Poszukiwania stanowisk archeologicznych prowadzone są głównie metodą tzw. badań powierzchniowych, czyli obserwacji powierzchni zaoranych pól wiosną i jesienią. Dodatkowo wykorzystuje się informacje ze źródeł archiwalnych oraz wywiady z mieszkańcami danej miejscowości. W ostatnich latach prowadzone są próby uzupełnienia badań powierzchniowych metodami archeologii lotniczej i zdjęć satelitarnych. Informacje o odkrytych stanowiskach archeologicznych nanoszone są na mapy w skali 1:25 000 i 1:10 000 oraz specjalne ujednolicone w całym kraju karty (Karta Ewidencji Stanowiska Archeologicznego). W ostatnich latach czynione są starania o wprowadzenie wszystkich stanowisk archeologicznych do komputerowej bazy danych i udostępnienia map występowania stanowisk archeologicznych w ramach Geograficznego Systemu Informacyjnego (GIS). Dostępność takich map pozwoli na wykorzystanie zebranych informacji do celów naukowych, jak również do celów planowania przestrzennego. Dzięki wprowadzeniu danych z AZP do systemu informacji przestrzennej GIS będą one mogły być dostępne także w nawigacji GIS. Do chwili obecnej, wg danych Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków, zarejestrowano 435 000 stanowisk archeologicznych na terenie Polski.

W rejestrze zabytków znajduje się 113 obiektów archeologicznych zlokalizowanych na terenie gminy Mogielnica.

b) ochrona ustalona w planach zagospodarowania przestrzennego

Na obszarze gminy Mogielnica obowiązują następujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, uchwalone uchwałami Rady Gminy i Miasta w Mogielnicy:

1) Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Mogielnica na obszarze działki nr geod. **596 obejmujący kirkut** wraz z drogą dojazdową (uchwała Nr XVI/160/2004r z dnia 24 kwietnia 2004r.),

2) Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Mogielnica w rejonach ulic: **Nowomiejska – Krakowskie Przedmieście i Grójeckiej – Żabiej - Dziarnowskiej** (uchwała Nr II/18/98 z dnia 25 listopada 1998r.),

3) Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Mogielnica na południowym fragmencie obszaru centrum miasta (uchwała Nr XXIII/365/2000r z dnia 28 listopada 2000r.),

4) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego na terenie **osiedla „Belweder 1”** (uchwała Nr XXIII/365/2000 z dnia 28 listopada 2000 r; (Dz. U. WM Nr 150, poz. 1428),

- 5) Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Mogielnica na fragmencie obszaru **sołectwa Kozietyły Nowe** (uchwała Nr XXXII/490/2001),
- 6) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Mogielnica w obrębie działki nr geod. **1179 przy ul. Kilińskiego** (uchwała Nr IX/97/2003 z dnia 27 sierpnia 2003r.)
- 7) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego **miasta Mogielnica z fragmentami sołectw Izabelin-Górki i Miechowice** w gminie Mogielnica (uchwała Nr XLII/333/2006 z dnia 21 lipca 2006r.),
- 8) Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Mogielnica na obszarach: a) przedłużenie **ul. Kilińskiego do ul. Dziarnowskiej**, b) obszar terenów zieleni łąkowej pomiędzy **ul. Rudna Droga a rzeką Mogielanką**, c) obszar obrzeża **ul. Stegny** i istniejącej zabudowy w jej zachodniej części (uchwała Nr XXXII/190/96 z dnia 26 kwietnia 1996r.),
- 9) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego **sołectwa Wężowiec** w gminie Mogielnica (uchwała Nr XXIV/135/95 z dnia 8 grudnia 1995)r.,

Ustalenia poszczególnych dokumentów planistycznych.

1) Uchwała Nr XVI/160/2004r z dnia 24 kwietnia 2004r

W wyniku starań Fundacji Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego w Warszawie **cmentarz żydowski w Mogielnicy** przy ul. Polesie został wpisany do rejestru zabytków Nr rej . 526/A/92 z dn. 08.04.1992 r. W 2002 r. obszar cmentarza objęty został planem wymienionym pod lit. d. Przedmiotem planu było określenie warunków odtworzenia zdewastowanego w latach 1939-1945 cmentarza żydowskiego – jako miejsca pamięci (bez dokonywania nowych pochówków). Obszar objęty planem obejmuje działkę o nr geod. 596 oraz teren pod drogę dojazdową od ul. Polesie. Plan ustala następujące działania: uregulowanie stanu prawnego, oczyszczenie terenu z samosiewów, zagospodarowanie terenu, w tym: wykonanie ogrodzenia w formie niskiego murku z bramką wejściową, wykonanie tablicy informacyjnej, ew. lapidarium z odnalezionych elementów macew, wykonanie ohela, dopuszczając realizację towarzyszących obiektów technicznych i sanitarnych (droga dojazdowa z parkingiem, sanitariaty z miejscem do zbierania odpadów stałych). W oparciu o plan teren cmentarza jest porządkowany.

2) Uchwała Nr II/18/98 z dnia 25 listopada 1998r.

Przedmiotem uchwały Rady Miejskiej w Mogielnicy / Gminy i Miasta w Mogielnicy w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania **miasta Mogielnica** są następujące fragmenty obszaru miasta:

1/ **w rejonie ulic Nowomiejskiej i Krakowskie Przedmieście** o powierzchni około 4,00 ha o funkcjach mieszkaniowo – usługowych (przy ul. Nowomiejskiej nr geod. 858 i 860/1 oraz przy ul. Krakowskie Przedmieście nr geod. 858 i 859);

2/ **w rejonie ulic Grójeckiej, Żabiej i Dziarnowskiej** o powierzchni ok. 22,00 ha o funkcjach mieszanych: mieszkaniowo - usługowych i produkcyjno-składowych (przy ul. Grójeckiej – Plac Dół nr geod. 1587, przy ul. Dziarnowskiej nr geod. 1588, 1589, 1592, 1593, 1594, 1595, 1614, 1615, 1616, 1617, 1618, 1619, 1620, 1621, 1622, 1623, 1624, 1625, 1626, 1627, 1628, 1629, 1630, 1631, 1632, 1633, 1634, 1636, 1637, 1638, 1639, 1640, 1641, 1642, 1643, 1644, 1645, 1646, 1647, 1648, 1649, 1649/3, 1649/4, 1649/5, 1649/6, 1649/7, 1650/2, 1651, 1652, 1653, 1654, 1655, 1656, 1657, 1658 i 2012; przy ul. Żabiej nr geod. 1590, 1591, 1593, 1596, 1597, 1598, 1599, 1600, 1601, 1602, 1603/1, 1603/2, 1603/3, 1603/4, 1604, 1605, 1606, 1607, 1608, 1609, 1610, 1611, 1612, 1613, 1720, 1977 i 1978 oraz fragmenty działek wzdłuż rzeki Mogielanki nr geod. 1721, 1722,

1724, 1725, 1727, 1728, 1729, 1730, 1731, 1732, 1733, 1734, 1735, 1736, 1738, 1739, 1740, 1741, 1742, 1743, 1744, 1745, 1746, 1747, 1748, 1749, 1750.

Obszary objęte planem zostały określone graficznie na rysunku planu:

1/ literami ABCDA,

2/ literami EFGHIJKLE.

Celem działań, określonych w planie jest poprawa funkcjonowania organizmu miejskiego, uzyskanie współczesnych standardów cywilizacyjnych, uporządkowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej miasta z uwzględnieniem dziedzictwa materialnego i uzyskanie harmonijnej fizjonomii objętych planem obszarów miasta.

W obrębie obszaru objętego planem znajdują się tereny objęte strefami ścisłej ochrony lub ingerencji konserwatorskiej. W planie ustalono następujące zasady działań na tych obszarach (i zalecane w ich sąsiedztwie):

- prowadzenie prac remontowych i modernizacyjnych obiektów w w/w strefach winno być poprzedzone sporządzeniem odpowiedniej dokumentacji technicznej i jej uzgodnieniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- rozbiórka obiektów zużytych technicznie wymaga: na terenie wpisanym do rejestru zabytków – skreślenia z rejestru, na co wyraża zgodę Minister Kultury i Sztuki, a w jego imieniu Generalny Konserwator Zabytków w Warszawie; warunkiem ubiegania się o uzyskanie w/w zgody jest wykonanie: inwentaryzacji architektoniczno-konserwatorskiej wraz z oceną techniczną stanu istniejącego oraz z serwisem fotograficznym – stosowny wniosek wraz z w/w dokumentacją składa się do Generalnego Konserwatora Zabytków za pośrednictwem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków; na obszarze objętym ochroną konserwatorską rozbiórka obiektów budowlanych wymaga zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. W celu jej uzyskania należy przedstawić skróconą inwentaryzację architektoniczno-konserwatorską wraz z opisem technicznym oraz z serwisem fotograficznym; zaleca się przeniesienie zdekapitalizowanej zabudowy drewnianej, na której rozbiórkę wydana została odpowiednia zgoda, do Muzeum Wsi Radomskiej lub innego skansenu;
- nowe obiekty w pierzejach o walorach zabytkowych winny nawiązywać skalą, gabarytem, charakterem form i detali architektonicznych do charakterystycznych, wartościowych cech istniejącej w tych pierzejach zabudowy;
- na etapie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu terenu należy wystąpić każdorazowo do wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wytyczne konserwatorskie do projektu nowego lub rozbudowywanego obiektu w pierzei o walorach zabytkowych.
- w nowej zabudowie należy w szczególności uwzględnić wykonanie okapów, okien o układzie wertykalnym z drobnym podziałem przeszkleń i ewentualnie okiennic, dachów dwuspadowych o nachyleniu 30-45 ° z nadwieszeniem dookoła ścian budynku, bez uskoku w linii kalenicy, z kalenicą równoległą do ulicy, elementów z drewna (obramowań okiennych bram, wiatrownic, słupów, okien mansardowych i tp.);
- rewaloryzacja i remonty współczesnych dysharmonizujących budynków w pierzejach o walorach zabytkowych winny być dokonane pod kątem harmonizacji ich cech fizjonomicznych z zabudową o walorach zabytkowych;
- zaleca się stosowanie w/w zasad także na pozostałych terenach oznaczonych tym samym symbolem jednostkowym, co fragmenty objęte strefami ochrony konserwatorskiej, a w szczególności kształtowanie według tych zasad nowej zabudowy w polu ekspozycji widokowej od strony rzeki Mogielanki;
- o wszelkich znaleziskach archeologicznych dokonanych w toku prowadzenia prac ziemnych na obszarze objętym planem należy zgłaszać do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, niezwłocznie przerywając te prace.

3) uchwała Nr XXIII/365/2000r z dnia 28 listopada 2000r.

Przedmiotem uchwały Rady Miejskiej w Mogielnicy w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania miasta Mogielnica jest **południowy fragment obszaru centrum miasta Mogielnica** ograniczony od wschodu ul. **Dziarnowską** od nr 18 (nr geod. 1067) do nr 36 (nr geod. 1219), od południa południową granicą działek nr geod. 1219 i 1228/1, od zachodu – ul. **Sienkiewicza**, północną granicą działki nr geod. 1189 i ul. 3-go Maja i od północy – ul. Kilińskiego, o łącznej powierzchni ok. 3,50 ha o dominującej funkcji mieszkalno-usługowej. Obszar objęty planem oznaczony jest na rysunku planu literami od **a** do **k** i obejmuje powierzchnię ok. 3,5 ha, położoną w obrębie ścisłej strefy ochrony konserwatorskiej. Ustalenia planu są takie same, jak dla planu wymienionego w pkt 2.

4) Uchwała Nr XXIII/365/2000 z dnia 28 listopada 2000 r.

Przedmiotem zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu obszaru miasta Mogielnica jest teren zespołu zabudowy „**Belweder 1**” w **Mogielnicy** o powierzchni ok. 3.73.ha, położony poza obszarem stref, objętych ochroną konserwatorską. W ustaleniach planu uwzględniono wymaganie zgłaszania Wojewódzkiemu Konserwatorowi zabytków przypadki znalezisk archeologicznych w toku dokonywania prac ziemnych z obowiązkiem niezwłocznego przerwania tych prac,

5) Uchwała Nr XXXII/490/2001

Przedmiotem ustaleń planu jest fragment obszaru sołectwa **Kozietuły Nowe** w gminie Mogielnica o powierzchni ok. 24,0 ha o podstawowej funkcji zakładów przetwórstwa owoców i warzyw oraz uzupełniającej funkcji zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej. Obszar objęty planem został określony na rysunku planu literami ABCDA, położony poza obszarami objętymi strefami ochrony konserwatorskiej. W obowiązujących ustaleniach planu sformułowano wymóg: O wszelkich znaleziskach archeologicznych, dokonywanych w toku prowadzenia prac ziemnych i budowlanych na obszarze objętym planem należy zgłaszać Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków, niezwłocznie przerywając te prace.

6) Uchwała Nr IX/97/2003 z dnia 27 sierpnia 2003r.

Przedmiotem ustaleń planu jest nieruchomości nr geod. 1179 o powierzchni 1635 m² położona w **centrum miasta Mogielnica przy ul. Kilińskiego – 1-go Maja**, na obszarze objętym strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej. W ustaleniach planu zapisano wymóg: wszelkie zamierzenia inwestycyjne podlegają uzgodnieniu ze służbami konserwatorskimi. Szczegółowe warunki i zasady realizacji zabudowy określono następująco: funkcją dominująca – zabudowa mieszkaniowa, funkcja uzupełniająca – nieuciążliwe usługi wbudowane w kubaturę mieszkaniową. Ustalenia dotyczące zasad kształtowania zabudowy:

- planowana zabudowa winna nawiązywać formą do zabytkowego charakteru istniejącej w sąsiedztwie wartościowej zabudowy,
- maksymalne gabaryty budynków ustala się na 1 kondygnację z poddaszem mieszkalnym lub użytkowym,
- dachy dwuspadowe równoramienne o nachyleniu ok. 45° z kalenicą równoległą do osi jezdni, bez uskoku w linii kalenicy, z nadwieszeniem dookoła ścian budynku,
- preferowane pokrycie dachu dachówką ceramiczną lub cementową,
- wykończenie elewacji w tynku,
- okna z drobnym podziałem, zalecany kolor naturalnego drewna,
- realizacja budynków z podpiwniczeniem, garaże w podpiwniczeniu lub przybudowane do budynków mieszkalno-usługowych, rzędna parteru na wysokości ok. 90 cm nad poziomem terenu,
- nie przewiduje się zabudowy gospodarczej w odrębnych kubaturach,
- powierzchnia zabudowana działki nie może przekraczać 40 %,
- ogrodzenie działki ażurowe o maksymalnej wysokości 1,80 m,
- dokumentacja techniczna zamierzeń inwestycyjnych podlega uzgodnieniu ze służbami konserwatorskimi;

Dopuszcza się dokonanie wtórnego podziału nieruchomości na dwie odrębne działki wg zasad określonych na rysunku planu; w miejsce drugiego budynku mieszkalno-usługowego

może być zrealizowana kubatura o funkcji wyłącznie mieszkaniowej lub wyłącznie usługowej z uwzględnieniem zasad kształtowania form architektonicznych określonych powyżej.

7) uchwała Nr XLII/333/2006 z dnia 21 lipca 2006r.

Na obszarze **miasta Mogielnica**, objętym planem występują tereny i obiekty objęte prawną ochroną dziedzictwa kulturowego:

- a) strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej;
- b) strefa ingerencji konserwatorskiej;
- c) strefa ochrony archeologicznej;
- d) obiekty wpisane do rejestru zabytków.

Na obszarach położonych na terenach objętych strefami ścisłej ochrony konserwatorskiej, ingerencji konserwatorskiej oraz ochrony archeologicznej plan ustala ogólne zasady zagospodarowania:

Prowadzenie prac remontowych i modernizacyjnych obiektów w w/w strefach winno być poprzedzone sporządzeniem odpowiedniej dokumentacji technicznej i jej uzgodnieniem z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;

Rozbiórka obiektów zużytych technicznie wymaga:

Na terenie wpisanym do rejestru zabytków – skreślenia z rejestru, na co wyraża zgodę Minister Kultury i Sztuki, a w jego imieniu Generalny Konserwator Zabytków w Warszawie;

Na obszarze objętym ochroną konserwatorską rozbiórka obiektów budowlanych wymaga zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;

Zaleca się przeniesienie zdekapitalizowanej zabudowy drewnianej, na której rozbiórkę wydana została odpowiednia zgoda, do Muzeum Wsi Radomskiej lub innego skansenu.

Plan wskazuje zasady ochrony urbanistycznego układu przestrzennego miasta Mogielnicy poprzez:

nakaz lokalizowania nowej zabudowy (uzupełnień) w obowiązujących liniach zabudowy wyznaczonych na rysunku planu;

zalecenie uzupełnienia pierzei ulic i placów na działkach z nową zabudową, cofniętą w stosunku do wyznaczonych obowiązujących linii zabudowy, poprzez lokalizowanie pełnych ogrodzeń z bramami przejazdowymi w w/w liniach;

dopuszczenie lokalizacji budynków mieszkalnych w ostrych granicach działek, łączonych bramami przejazdowymi, zgodnie z rysunkiem planu;

ustalenie gabarytów nowej zabudowy, kierunków kalenic w ustaleniach szczegółowych niniejszej uchwały i w rysunku planu;

zakaz realizacji nowych budynków gospodarczych, obiektów tymczasowych według ustaleń szczegółowych niniejszej uchwały;

zalecenie stopniowej likwidacji substandardów technicznych, użytkowych i estetycznych, według ustaleń szczegółowych niniejszej uchwały.

Warunki realizacji ogrodzeń położonych w strefach ochrony konserwatorskiej (ścisłej strefie ochrony konserwatorskiej, strefie ingerencji konserwatorskiej, strefie ochrony archeologicznej ora na terenach wskazanych w rysunku planu) zostały określone następująco (§ 15, pkt.2) ; lokalizacja ogrodzeń zgodna z obowiązującymi liniami zabudowy i liniami lokalizacji ogrodzeń wyznaczonymi w rysunku planu;

- plan dopuszcza ogrodzenia do wysokości gzymsu, attyki lub dolnej połaci dachu sąsiednich, parterowych budynków lub pierwszej kondygnacji sąsiednich budynków dwukondygnacyjnych;
- plan dopuszcza ogrodzenia pełne, murowane, tynkowane z zadaszeniem pod warunkiem wykonania bramy spełniającej wymogi przepisów odrębnych, w szczególności przepisów w sprawie bezpieczeństwa pożarowego.

Zasady rozwiązań detalu architektonicznego dla nowej zabudowy mieszkaniowej, położonej w strefie ochrony konserwatorskiej (w strefie ochrony konserwatorskiej i strefie ingerencji konserwatorskiej) zostały określone (§ 14, pkt.1) poprzez zalecaną realizację:

- okapów,
- okien o układzie wertykalnym z drobnym podziałem przeszkleń z zalecaną realizacją okiennic;
- dachów dwuspadowych lub dwuspadowych z naczółkami, o kącie nachylenia połaci w zakresie: 30⁰ - 45⁰, z nadwieszeniem połaci dachowych, bez uskołu w linii kalenicy;
- elementów drewnianych: obramowań okiennych, bram, wiatrownic, słupów, podcieni, ganków, okien mansardowych, itp.
- Zaleca się stosowanie powyższych zasad kształtowania detalu architektonicznego także na pozostałym obszarze określonym tym samym symbolem jednostkowym, a w szczególności obszaru centrum miasta i nowych osiedli zabudowy jednorodzinnej.

Plan określa zasady lokalizowania urządzeń reklamowych, takich jak reklamy, znaki informacyjno-plastyczne oraz nośniki reklamowe na obszarze objętym ochroną konserwatorską: zakazuje umieszczania reklam w sposób powodujący uniemożliwienie odczytania kompozycji przestrzennej układów urbanistycznych (placę, aleje, ciągi uliczne) i widoków na obiekty zabytkowe, poprzez przesłonięcie powiązań widokowych; dopuszcza umieszczanie reklam do wysokości pierwszej kondygnacji w pierzejach zabytkowych, w formie ozdobnych szyldów ; zaleca stworzenie jednolitego, indywidualnego systemu informacji miejskiej, turystycznej i reklamowej dla miasta.

Dla obszarów położonych na terenach objętych strefami ścisłej ochrony konserwatorskiej, ingerencji konserwatorskiej oraz ochrony archeologicznej, zgodnie z rysunkiem planu, obowiązują przepisy szczególne (odrębne)

W ustaleniach planu wymieniono ponadto potrzebę wyznaczenia obszaru dóbr kultury współczesnej (plenerowa pracownia rzeźbiarska państwa Strynkiewiczów), dla którego zaproponowano zasady zagospodarowania, w rozdziale 3, § 29 ust. 6.

W ustaleniach planu sformułowano zapis, iż na terenach położonych w obrębie strefy ochrony archeologicznej, wszelkie prace ziemne winny być uzgodnione z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

8) Uchwała Nr XXXII/190/96 z dnia 26 kwietnia 1996r.

Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Mogielnica obejmuje trzy obszary

- a) przedłużenie **ul. Kilińskiego do ul. Dziarnowskiej**,
- b) obszar terenów zieleni łąkowej pomiędzy **ul. Rudna Droga a rzeką Mogielanką**,
- c) obszar obrzeża **ul. Stegny** i istniejącej zabudowy w jej zachodniej części

Obszar a (oznaczony symbolem 129 MN) objęty planem, położony jest w strefie ścisłej ochrony konserwatorskiej.

Tekst planu dla tego obszaru ogranicza się do zapisu:

„Teren mieszkalnictwa niskiej intensywności. Usytuowanie budynków, wielkość wpisać w istniejącą strukturę miasta. Architekturę budynków dostosować do budynków leżących w północno – wschodniej pierzei ul. Kilińskiego.”

9) Uchwała Nr XXIV/135/95 z dnia 8 grudnia 1995r.

Przedmiotem planu jest zmiana funkcji terenów rolnych na cele budownictwa zagrodowego i gminnego i gminnego składowiska odpadów stałych na terenie **sołectwa Wężowiec** w gminie Mogielnica. W planie brak zapisów o strefach i zasadach opieki konserwatorskiej.

c) park wiejski

Na obszarze gminy Mogielnica znajduje się 8 parków wiejskich (podworskich), w tym dwa nie wpisane do rejestru zabytków. Są to parki w Borowem i w Wodzicznej.

- **Park w Borowem** (nr ew. 00ZK 7185) to dworski z 2-poł. XIX w. o pow. 2,7 ha. Dwór został rozebrany w latach pięćdziesiątych – z pozostawieniem jedynie ruin piwnicy. W porównaniu do okresu międzywojennego powierzchnia parku uległa zmniejszeniu. Nie zachowały się też dawne elementy parkowe. W drzewostanie parkowym zarejestrowano 25 gatunków drzew i krzewów (klony, kasztanowce, brzozy, buki, modrzewie, jabłonie, sosny, grusze polne, grochodrzewy, lipy, wiązy, dęby, głogi, leszczyny, jaśminowce, bzy, śliwy tarniny, jesiony zwisające). Na skraju parku murowana kapliczka w stylu neogotyckim.
- **Park w Wodzicznej** – park dworski z XIX w. o pow. 4,0 ha. W parku znajduje się dwór odbudowany z zachowaniem pierwotnego stylu. Drzewostan uległ przebudowie. Brak w nim pomnikowych drzew.

d) park kulturowy

Park kulturowy to nowa forma ochrony zabytków wprowadzona na mocy cytowanej ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Park kulturowy powołuje mocą ustawy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, rada gminy (lub rady gmin, jeśli obszar parku znajduje się na terenie kilku gmin). Utworzenie parku kulturowego ma na celu ochronę krajobrazu kulturowego oraz zachowanie wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Do chwili obecnej na terenie miejscowości i gminy Mogielnica nie został utworzony żaden park kulturowy.

e) pomnik historii

Uznanie zabytku za pomnik historii jest szczególną formą nobilitacji. Do tego trudnego uprzywilejowania można zgłaszać zabytki nieruchome o znaczeniu ponadregionalnym o dużych wartościach historycznych, naukowych i artystycznych, mający znaczenie dla polskiego dziedzictwa kulturowego, utrwalone w świadomości społecznej i stanowiący źródło inspiracji dla kolejnych pokoleń. Do chwili obecnej na terenie miejscowości i gminy Mogielnica nie ma obiektu uznanego za pomnik historii.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.

Na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami każda gmina prowadzi Gminną Ewidencję Zabytków, która stanowi podstawę do sporządzenia programu Opieki nad Zabytkami, Ewidencja ta jest prowadzona w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych Wojewódzką Ewidencją Zabytków (art. 21 i 22, Dz.U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.).

Wpis zabytków nieruchomych do Gminnej Ewidencji Zabytków sam w sobie nie stanowi formy ich ochrony, jednakże – obok zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia oraz parków kulturowych – stanowi podstawę do objęcia tych zabytków ochroną w formie zapisu w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Wszystkie zabytki nieruchome wymienione w niniejszym opracowaniu znajdują się na liście Gminnej Ewidencji Zabytków.

Według art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Na uwagę konserwatorską zasługują wszystkie obiekty z terenu miejscowości i gminy Mogielnica uwzględnione w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Prospekcja terenowa przeprowadzona od lipca do października 2016 roku zweryfikowała dotychczasową ewidencję. Po weryfikacji wpisanych obiektów i ustaleniu adresów zaktualizowana Gminna Ewidencja Zabytków Mogielnicy zawiera **218** pozycji. Gminna Ewidencja Zabytków została uzupełniona wpisem obiektów znajdujących się w rejestrze zabytków. Nie wszystkie obiekty zabytkowe są modernizowane w zadawalający sposób – wiele z nich podczas prac remontowych traci unikatowe walory.

Gminna Ewidencja Zabytków nie jest dokumentem zamkniętym. Powinna być uzupełniana i weryfikowana. Jej zmiany nie powodują nieważności ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz gminnego programu opieki nad zabytkami. Ponadto winna podlegać okresowej aktualizacji, polegającej m. in. na prospekcji terenowej, na wykreśleniu obiektów nieistniejących lub gruntownie przebudowanych (np. zmiana bryły budynku; dobudówki, nadbudówki, zmiana układu i wielkości otworów okiennych. Likwidacji detali architektonicznych, otynkowanie ceglanych lub drewnianych elewacji). Uzupełnienia wymagają także zmiany stanu prawnego: dokonanie wpisu do rejestru zabytków czy ustanowienie parku kulturowego. Należy podkreślić, że te obiekty zabytkowe, które są uwzględnione w Gminnej Ewidencji Zabytków, a nie figurują w rejestrze zabytków (np. parki wiejskie), są prawnie chronione (art. 3 ustawy z dnia 18 marca 2010 r., Dz. U. Nr 75, poz. 474). Uwzględnienie ich w ewidencji ma także charakter informacyjny, pomocny przy określaniu i ocenianiu zasobów zabytkowych na określonym terenie oraz przy opracowywaniu programów opieki nad zabytkami.

5.5. Zabytki o największym znaczeniu dla gminy

Do zabytków o największym znaczeniu dla gminy Mogielnica należą:

1. Układ urbanistyczny miasta Mogielnica z wysokiej klasy zabytkami architektury oraz zachowaną charakterystyczną zabudową pierzei rynku i przyrynkowych ulic.

Miasto Mogielnica należy do najstarszych miast Mazowsza. Najwcześniejsza data dotycząca miasta Mogielnicy to 1249 r. kiedy była to wieś, a właściwie osada należąca pierwotnie do księcia mazowieckiego i czerskiego Ziemowita I, która drogą zamiany przeszła właśnie w tym roku na własność opactwa Cysterskiego w Sulejowie. W 1317 r. Ziemowit II, książę mazowiecki nadaje Mogielnicy prawa miejskie na wzorce niemieckim (prawie średzkim). Osada a potem miasto rozwijało się u przeprawy przez rzekę Mogielankę, którą przecinał trakt handlowy zwany krakowskim, wiodący z południa Polski przez Grójec do Czerska. W układzie urbanistycznym przetrwał do dziś zarys średniowiecznego założenia z rynkiem, z którego wychodzi sieć ulic w większości z ukierunkowaniem równoległym do doliny rzeki Mogielanki i widocznym starym traktem przeprawy przez rzekę w kierunku północnym (w śladzie ul. Warszawskiej.). Układ ten w XIX w. został zakłócony budową nowej przeprawy – ul. Grójeckiej, wytrasowanej w odległości kilkudziesięciu metrów na wschód. Charakterystyczny równoleżnikowy układ miasta oprócz doliny rzeki Mogielanki wzbogaca zalesione tło wzgórza wznoszącego się wzdłuż jej północnej krawędzi, tworząc malowniczy zespół krajobrazowy. Wartość tę zauważono ustanawiając ochronę prawną pasma doliny pod nazwą zespołu przyrodniczo-krajobrazowego „Dolina Mogielanki”, ciągnącego się pomiędzy miejscowościami Dziarnów i Główczyń Towarzystwo. Miasto Mogielnica położone jest w środkowym fragmencie zespołu. O szczególnych wartościach tego terenu stanowią cenne biocenotyczne kompleksy leśne, zbiorowiska łąkowe, szuwarowo-torfowiskowe, niewielkie zbiorniki wodne, zadrzewienia; zbiorowiska te obfitują w liczne gatunki chronionych roślin, ptaków i zwierząt. Nad Mogielanką widnieją ruiny starych młynów (w Mogielnicy, Miechowicach, Dziarnowie i Główczyń), w Otałężce unikatowe stanowisko archeologiczne (pogański ośrodek sanktuaryjny z pierwszego tysiąclecia). W obrębie miasta Mogielnica znajduje się ponadto użytek ekologiczny „Stegny” – polodowcowa dolina wód roztopowych o stromych zboczach porośniętych suchoroszlami i bujną roślinnością krzewiastą. Fragment doliny do niedawna był zabudowany rzędem drewnianych stodół, należących do mogielnickich rolników – tego typu struktury spotykane były w wielu miasteczkach, w których ludność zajmowała się zarówno rzemiosłem jak i uprawą roli (np. także w Skaryszewie) a rolnicy zajmowali niewielkie działki o charakterze miejskim.

Układ urbanistyczny wpisany do rejestru zabytków Nr rej. 860 z dn. 06.07.1970 r. (z wyodrębnionymi strefami: ścisłej ochrony konserwatorskiej, ingerencji konserwatorskiej i ochrony archeologicznej). W obrębie układu urbanistycznego miasta Mogielnica znajdują się wpisane do rejestru zabytkowe obiekty architektoniczne: ratusz, kościół parafialny pw. św. Floriana, strażnica pożarowa (na obszarze ścisłej ochrony konserwatorskiej) oraz kościół pw. św. Trójcy na cmentarzu przy ul. Wolskiej, pozostałości zagrody przy ul. Krakowskie Przedmieście oraz cmentarz żydowski przy ul. Polesie w obrębie pasma leśnego północnej krawędzi doliny Mogielanki. Niepowtarzalnym elementem wzbogacającym wartości kulturowe i krajobrazowo-estetyczne mógłby być obiekt dawnej posiadłości Franciszka Strynkiewicza zrekonstruowany jako plenerowe muzeum rzeźby. Wymienione składowe tworzą niezwykłą całość o cechach parku kulturowego.

2. Kościół parafialny pw. św. Floriana przy ul. Poświętne 12

Kościół zbudowany niedaleko rynku przy ul. Poświętne 12 w latach 1892-1895 wg. projektu arch. Władysława Marconiego. Obiekt murowany z cegły, styl architektoniczny neogotycki. W neogotyckim ołtarzu znajduje się obraz matki Bożej z Dzieciątkiem Jezus z VII w. Obok

ołtarza głównego, patron parafii św. Floriana znajduje się ołtarz św. Józefa, dar Tomasza Jana Jackowskiego, dziedzica majątku Wodziczna, pochodzący z pierwszej połowy XIX w. W r. 1926 ówczesny proboszcz ks. Wacław Wolski ufundował ołtarz św. Teresy. Na uwagę zasługują również” zakrystia z neogotyckim sklepieniem, witraż św. Apostołów Piotra i Pawła, fresk św. Wacława, galeria mogielnickich proboszczów, ołtarze św. Antoniego i Serca Jezusowego. Jest wyróżnikiem w sylwecie miasta widzianej zarówno w perspektywie ulicy Nowomiejskiej, jak i z Rynku a także dominantą miasta w widoku z doliny Mogielani. Wpisany do rejestru zabytków Nr rej. 109/34/A/57 z dn. 08.11.1957r. i 90/A/81 z dn.13.03.1981 r.

Stan zachowania obiektu jest bardzo dobry.

3. Ratusz w pierzei Rynku

Wybudowany w końcu XVIII w. (w latach 1823-1827) wg projektu arch. Szymona Bogumiła Zuga, z fundacji Klementyny z Kozietulskich Halickiej. Obiekt murowany z cegły, otynkowany, w stylu neoklasycystycznym; piętrowy, na rzucie kwadratu, trójtraktowy, z klatką schodową w środkowym trakcie; przebudowany Dach namiotowy kryty blachą, zwieńczony czteroboczną murowaną wieżyczką z półkolistymi oknami. Nadal pełni funkcję „ratusza” – służąc Urzędowi Gminy i Miasta w Mogielnicy jako budynek biurowy. Wpisany do rejestru zabytków Nr rej. 484/A/62 z dn. 23.03.1962 r. i 118/A z dn. 07.07.1981

Stan zachowania obiektu jest dostateczny, wymaga działań renowacyjnych.

4. Strażnica pożarowa przy ul. Poświętne 11

Wybudowana w 1925r. jako obiekt użyteczności publicznej do dziś pełniący tę samą funkcję. Budynek murowany, wolnostojący o charakterystycznym ryzalitowaniu dla stylu modernistycznego. Piętrowy, na piętrze znajduje się (wielofunkcyjna) sala widowiskowa z zapleczem. Zlokalizowany na placu otoczonym zabudową pierzejową. Wpisany do rejestru zabytków Nr rej. 424/A/90, data wpisu 14.02.1990 r.

Stan zachowania obiektu jest dobry.

5. Kościół pw. św. Trójcy, drewniany, na cmentarzu rzym.-kat. w Mogielnicy przy ul. Wolskiej

Pierwsza wzmianka o istnieniu kościoła pochodzi z 1535 r. Obecnie istniejący obiekt drewniany o konstrukcji zrębowej, wzmocnionej listwami, oszalowany. W ołtarzu głównym obraz Najświętszej Trójcy, W nawie po prawej stronie znajdują się obrazy Świętej Rodziny i św. Franciszka w nawie po lewej stronie jest obraz Opatrzności Bożej i Św. Tadeusza Judy. Usytuowany na cmentarzu rzymsko-katolickim przy ul. Wolskiej tworzy interesujące zamknięcie widokowe tej ulicy. Jest też wyróżnikiem w sylwecie miasta od strony doliny Mogielanki.

- Wpisany do rejestru zabytków Nr rej. 108/34/A/57 z dn. 08.11.1957 r. i 89/A/81 z dn. 15.03.1981r.

Stan obiektu dobry.

6. Obiekt: cmentarz żydowski w Mogielnicy przy ul. Polesie.

Cmentarz żydowski w Mogielnicy powstał pod koniec XVIII w. W 1860 r. został powiększony. Zniszczony w czasie II wojny światowej – nagrobków z cmentarza użyto do brukowania ulic i na cele budowlane. Zachowały się fragmenty macew. W dniu 10 maja 2010 r. dzięki inicjatywie Fundacji Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego zabezpieczono np. 60 nagrobków, którymi w czasie wojny wybrukowano podwórze miejscowego więzienia gestapo. Macewy są wykorzystywane do restauracji nekropolii. Uporządkowano i odmalowano ohele, wzniesione w ostatnich latach.

Obiekt jest w trakcie porządkowania.

Na obszarze gminy Mogielnica do zabytków o najwyższym znaczeniu zaliczają się:

7. Dwór wraz z parkiem w Jastrzębi Starej

Dwór.

Wzniesiony w I połowie XIX w. dla rodziny Chłudzińskich. Murowany, otynkowany, parterowy. Od frontu budowlę charakteryzuje piętrowy ryzalit zaznaczony czterema kolumnami i zwieńczony tympanonem.

Stan obiektu jest dobry.

W zespole dworskim znajdują się ponadto: murowana stajnia z wozownią, drewniana kuźnia i chlewnia – wszystkie obiekty z I połowy XIX w.

Park.

Park Nr rej. 60/A/80, nr Ew. 00ZK 7192 z początku XIX w., przebudowany na przełomie XIX/XX w, o pow. 4,5 ha. W parku ostał się dwór (obecnie w remoncie), odbudowano też budynek gospodarczy (dawne stajnie). Drzewostan parkowy jest silnie przekształcony – z nielicznym starodrzewem, w którym wyróżniają się 2 pomnikowe drzewa (jesion, topola). Ogółem na terenie parku zarejestrowano 23 gatunki drzew i krzewów (jodły, klony, kasztanowce, olsze, jesiony, graby, jabłonie, sosny wejmutki, topole, robinie grochodrzewy, wiązy, lipy, wiśnie, śnieguliczki, bzy czarne). Układ przestrzenny ze stawem (mało czytelny). W obrębie parku rosną pomnikowe drzewa z obwodami: 2 jesiony 347 cm, topola 400 cm.

Zespół dworsko-parkowy wpisany do rejestru zabytków: Nr rej. 60/A/80 z dn. 19. 11.1980 r.
Obiekt wymaga prac rewitalizacyjnych.

8. Kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych w Michałowicach wraz z terenem cmentarza.

Wybudowany na przełomie XVIII/XIX w. Fundatorem kościoła był dziedzic Świdna Stanisław Świdziński. Budowla murowana otynkowana, jednonawowa z dwoma wieżami. W ołtarzu głównym umieszczony jest obraz Wszystkich Świętych, przypisywany Baciarellemu. W ołtarzach bocznych umieszczonych w narożnikach znajduje się z prawej strony barokowy krucyfik, z lewej obraz Matki Boskiej Michałowskiej. Zabytkowa ambona chrzcielna i organy. Nad chórem widnieje herb „Półkozic” i portret fundatora.

Otoczony murowanym parkanem z bramką z I połowy XVIII w. Na cmentarzu rzymskokatolickim (poza wsią) - kaplica grobowa Bonieckich z II połowy XIX w.

Plac przykościelny „zewnątrzny” typu „nawsie” (rodzaj wiejskiego rynku). Na wewnętrznym placu przykościelnym rośnie jesion wyniosły w wieku 250 lat, o obwodzie pnia na wysokości 130 m – 360 cm i wysokości 19 m, uznany za pomnik przyrody.

Wpisany do rejestru zabytków Nr rej. 483 z dn. 23.03.1962 r. i 88/A/81z dn. 15.03.1981 r.

Stan obiektu jest dobry.

9. Zespół pałacowo-parkowy w Świdnie, w skład którego wchodzi pałac, stróżówka, spichlerz oraz park.

Pałac

Pałac wybudowany dla Stanisława Antoniego Świdzińskiego w II ćwierci XVIII w. (1684-1761) dla wojewody rawskiego i jego żony Marianny Dziuli (1702-1737), a dokończony na początku XIX w. staraniem wnuka Stanisława, Antoniego Świdzińskiego, Łowczego rawskiego, który zamieszkiwał w nim z żoną Urszulą Leszczyńską. Następnie własność hr. Michała Stadnickiego, ożenionego z po raz pierwszy z Heleną Świdzińską, po raz drugi z Marianną Chelmicką. Od drugiej połowy XIX w. do 1945 r. należał do Bonieckich (w 1930 r. w posiadaniu Michała Bonieckiego). Restaurowany w 1937 r. po 1945 r. dewastowany, w latach 70-tych XX w. gruntownie restaurowany na potrzeby Instytutu Chemii Fizycznej PAN. Barokowo-klasycystyczny, murowany z cegły, otynkowany. Założony na planie prostokąta, z dwoma ryzalitami na osi, zamkniętymi trójbocznie (we wnętrzu koszowo). Głęboko podpiwniczony, od frontu dwu- od ogrodu trzykondygnacyjny, stoi bowiem na skarpie.

Elewacje dłuższe dziewięćoosiowe, boczne czteroosiowe. Układ wnętrz dwutraktowy (w częściach skrajnych klatki schodowe między traktami). Na pierwszym piętrze między traktami korytarz. Na parterze osi sień, za nią w trakcie ogrodowym sala balowana planie zbliżonym do owalu, z wyjściem na taras wsparty na arkadach w formie serliany. Dach czterospadowy, nad ryzalitami wielopołaciowy, kryty blachą.

Stan obiektu jest bardzo dobry.

Stróżówka

Stróżówka murowana z drugiej ćwierci XIX w., neogotycka.

Stan obiektu jest dobry.

Spichlerz

Spichlerz zbudowany w 1844 r., klasycystyczny.

Stan obiektu jest dobry

W zespole pałacowym znajduje się ponadto murowany dom administratora z I połowy XIX w.

Park

Park krajobrazowy założony w drugiej ćwierci XIX w. dla Michała i Marianny Stadnickich. Bardzo dobrze zachowany drzewostan parkowy z pomnikowymi okazami drzew.

Park Nr rej. 157/A/83, ew. 00ZK 7212 założony w XIX w., o powierzchni 9,25 ha. Dobrze zachowany drzewostan parkowy z licznymi pomnikowymi drzewami (lipy, klony, klony, jesiony, modrzew, buk). W parku znajduje się gniazdo bociana białego. Park założony jest na opadającej tarasowo skarpie, skąd roztacza się malowniczy widok na dolinę Pilicy. Urozmaiceniem jest staw. W obrębie parku rosną pomnikowe drzewa z obwodami: klony 300, 290, 240 cm; jesiony 340, 280, 250 cm; modrzew 250 cm, buk 230 cm

Stan obiektu jest dobry.

Zespół pałacowo-parkowy wpisany do rejestru zabytków Nr 86/A/62 z dn. 23.02.1962 r. i 157/A/82z dn. 16.03.1982 r.

10. Zespół pałacowo-parkowy w Tomczycach, w skład którego wchodzi: pałac, stajnia, spichlerz, park.

Pałac

Pałac wzniesiony w I połowie XIX w. prawdopodobnie dla Franciszka Rogojskiego (dobra w pierwszej połowie XIX w, stanowiły własność Szamerskich, ostatnim posiadaczem majątku z tej rodziny był Franciszek, syn Ignacego i Marianny z Rogojskich; w 1845 r. po jego śmierci własność Franciszka i Mateusza Rogojskich a w 1873 r. przejściowo w posiadaniu baronowej Idy z Saffów Karolowej Wedell, potem znowu Rogojskich. W posiadaniu tej rodziny dobra pozostawały do 1873 r., kiedy nabył je Michał Boniecki. Należały później do Stanisława Bonieckiego a od 1843 r. do Andrzeja Bonieckiego. Pałac rozbudowany w 1879 r., następnie na początku XX w. dobudowano nowe kubatury. Po drugiej wojnie światowej zdewastowany pałac popadł w ruinę. Odbudowę i gruntowną przebudowę na potrzeby Domu Pomocy Społecznej ukończono w 1985 r. (m. in. rozebrano wówczas taras do ogrodu i dodane w końcu XIX w. krótkie skrzydła boczne). Późnoklasycystyczny. Murowany z cegły, otynkowany. Wzniesiony na skarpie zatem parterowy od frontu i piętrowy od ogrodu. Od frontu czterokolumnowy portyk toskański, zwieńczony trójkątnym szczytem, za portykiem balkon pierwszego piętra. Część środkowa elewacji ogrodowej rozczłonkowana pilastrami, w szczycie wizerynek Matki Boskiej z Dzieciątkiem. Gzyms podokapowy konsolkowy. Układ wnętrza dwutraktowy rozdzielony korytarzem. Dach czterospadowy, niski, kryty blachą. W otoczeniu pałacu na skarpie nadpilickiej oraz na zachód od pałacu park krajobrazowy z resztkami starodrzewu, przechodzący w las mieszany, stanowiący rezerwat „Tomczyce”.

Stan obiektu jest bardzo dobry.

Opodal pałacu nowe zabudowania Domu Pomocy Społecznej oraz spichlerz.

Spichlerz

Wzniesiony w I połowie XIX w. – murowany z cegły, tynkowany; na planie prostokąta, piętrowy, boniowany na narożach, z dachem dwuspadowym krytym blachą.

Brama wejściowa

Na teren zespołu pałacowo-parkowego prowadzi murowana brama wzniesiona ok. połowy XIX w.

Stan obiektów jest dobry.

Park

Park założony w XIX w. o pow. 3,14 ha. W parku usytuowany jest pałac późnoklasycystyczny z poł. XIX w. oraz spichlerz z poł. XIX w. (dawna siedziba Bonieckich). Obecnie mieści się tu Dom Opieki Społecznej. Drzewostan parkowy jest tu silnie przekształcony, brak w nim pomnikowych drzew. Na modrzewiu zaobserwowano gniazdo bociana białego (park b. zadbany, bocian oswojony).

Stan obiektu jest dobry.

Zespół wpisany do rejestru zabytków Nr 480/62 z dn.23.03.1962 r oraz 355/A/86 z dn. 04.11.1986 r. (park).

Uwaga: na rozwinięciu widokowym założenia pałacowo-parkowego od strony Pilicy wybudowano dysharmonizujący przestrzennie kubaturowy obiekt techniczny; poprawa strefy ekspozycji pałacu wymagałaby likwidacji obiektu (przeniesienia w inne niekolizyjne miejsce).

11. Zespół dworsko-parkowy w Ślepowoli.

Dwór

Dwór wzniesiony w połowie XVIII w.,

Wg danych informacji Urzędu Gminy i Miasta w Mogielnicy dwór wzniesiony w 1917 r. dla Stefana Grobickiego, w posiadaniu rodziny Grobickich do 1937 r., kiedy majątek kupili Kazimierz Witold i Stanisław Mikołaj Adam Malhomme'owie. Po drugiej wojnie światowej (w ramach reformy rolnej ?) przekazany Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w Brzostowcu, użytkowany jako mieszkania pracownicze, zdewastowany przez w/w lokatorów. Skomponowany w stylu zwanym „dworskowym”, murowany z cegły, otynkowany. Parterowy z mieszkalnym poddaszem, na planie prostokąta z trójosiową, wysuniętą ryzalitowo i zwieńczoną trójkątnym szczytem z herbem Trąby i napisem „A.D.MCMXVII” Od ogrodu pośrodku dwuosiowa wystawka, przy elewacji bocznej taras i kolumny tokańskie podtrzymujące niegdyś pergolę; w drugiej elewacji bocznej pośrodku otwarta sionka ze schodami na piętro. Układ wnętrza dwutraktowy, przekształcony, z sienią pośrodku, w której są schody na piętro. Dach mansardowy z facjatkami, kryty dachówką. Pozostałości parku krajobrazowego.

Obiekt jest silnie zdewastowany, wymaga rewitalizacji i modernizacji.

Park

Park Nr rej. 219/A/83, data wpisu 06.07.1983 r., (1173/A/75 z 22.05.1975 r.)

nr ewid.00ZK 7211 z XIX w. o powierzchni 4,8 ha. Dość dobrze zachowany drzewostan z licznymi pomnikowymi drzewami z obwodami: lipa 320 cm, jesion 320 cm, wiązy 300, 280 cm, sosna 200 cm (wiąz, lipa, sosna, jesion). Na obrzeżu parku staw. (Założenie parkowe zaniedbane).

Obiekt wymaga rewitalizacji.

Zespół dworsko-parkowy wpisany jest do rejestru zabytków Nr rej. 1173/A/75 z dn. 22.05.1975 r. i 219/A/83 z dn. 06.07.1983 r.

12. Dwór w Wodziejnej.

Dwór

Dwór wzniesiony w II połowie XIX w. W dwudziestolecie międzywojennym własność Jackowskich (w 1930 r. należał do Wacława Jackowskiego). Po 1945 r. zdewastowany popadł w ruinę. Od 1974 r. własność Orzechowskich. Odbudowany w latach 1975-1983 staraniem Elżbiety i Wojciecha Orzechowskich wg projektu architekta Feliksa Dzierżanowskiego. Klasycystyczny, murowany z cegły, otynkowany. Parterowy z

mieszkalnym poddaszem, częściowo podpiwniczony. Na planie prostokąta, siedmioosiowy, z portykiem o dwóch kolumnach tokańskich, zwieńczonych trójkątnym tympanonem w elewacji od strony podjazdu. Elewacja ogrodowa z jednoosiowymi pozornymi ryzalitami skrajnymi i trójosiowym, również pozornym ryzalitem środkowym rozczłonkowanym pozornymi ryzalitami tokańskimi i zwieńczonym murkiem attykowym. Układ wnętrz dwutraktowy z przedsionkiem, sienią i salonem na osi. Na lewo od sieni hall z klatką schodową na poddasze. W pomieszczeniach dworu stropy belkowane, Dach naczółkowy z facjatkami od frontu, kryty gontem.

Wpisany do rejestru zabytków Nr rej. 326/A/85 z dn. 07.11.1985 r

Stan obiektu jest bardzo dobry.

Wokół dworu ogród z basenem i różnymi odmianami świerków, żywotników i jałowców. Park dworski z XIX w., w którym drzewostan został przebudowany. Brak w nim pomnikowych drzew.

13. Zespół dworsko-parkowy w Dylewie.

Dwór

Dwór wzniesiony na przełomie XIX/XX wieku dla rodziny Jackowskich, w 1930 r. należał do Jerzego Jackowskiego. Skomponowany w duchu „stylu„dworkowego” o cechach baroku i klasycyzmu, dziś rzadko spotykanym. Zamierzony na planie prostokąta dziewięcioosiowy, z ośmiobocznymi alkierzami na narożach i czterokolumnowym portykiem tokańskim, w tzw. wielkim porządku (kolumny są wysokości dwóch kondygnacji) z barokowym tympanonem, nakryty łamanym dachem. Częściowo murowany z cegły, częściowo drewniany o konstrukcji słupowej, otynkowany. Parterowy, podpiwniczony, z mieszkalnym poddaszem i z piętrową częścią zaakcentowaną przez portyk. W elewacji ogrodowej trójboczny występ, na którym taras przed wystawką zwieńczoną barokowym szczytem (analogiczny występ i wystawka planowane w części zamierzonej). Układ wnętrza dwutraktowy z prostokątną sienią za portykiem, mieszczącą klatkę schodową z galerijką. Dach łamany, kryty dachówką. Dobrze zachowana pozostałość parku krajobrazowego. Z inicjatywy Marka Drewnowskiego organizowano w latach 1991-1994 najczęściej w niedzielę drugiej dekady sierpnia, w ramach programu międzynarodowego Festiwal Muzyczny im. Józefa Hofmana, w tym happeningi muzyczno-wokalne. Artyści wykonywali swój repertuar na tarasie dworku, rzadziej w budynku.

Stan obiektu jest bardzo dobry.

Park

Park XIX w., nr ew. 00ZK 7190, z XIX w. o pow. 13,22 ha. Przez teren parku przepływa strumień zasilający 3 stawy z brzegami i groblami obsadzonymi lipami, olszami, jesionami, wierzbą białą. W parku zachował się drzewostan z licznymi pomnikowymi drzewami (klony, lipy, topole, jesiony, dęby) oraz fragmenty alei grabowej i klonowej. Łącznie zarejestrowano tu 44 gatunki drzew i krzewów (kasztanowce, klony, olsze, brzozy, graby, jesiony, jabłonie, dęby, świerki, topole, grusze polne, grochodrzewy, wierzby, lipy, wiązy, modrzewie, głogi, forsycje, wiciokrzewy, suchodrzewy, jaśminowce, szakłaki, porzeczki alpejskie, bzy, śnieguliczki, leszczyny).W obrębie parku rosną pomnikowe drzewa z obwodami: klony 600 cm, 545 cm, 284 cm, 270 cm; lipy 360 cm, 320 cm, topola 390 cm, jesion 350 cm, dąb 285 cm. 1123/A/75 z 22.05.1975 r.

Stan obiektu jest dobry.

Zespół dworsko-parkowy wpisany do rejestru zabytków: dwór Nr rej. 1123/A/75 z dn. 22.05.1975 r i 49/A/80 dm. 07.05.1980 r., park Nr rej. 412/A z 21.09.1989 r.

14. Zespół pałacowo-parkowy w Koziętulach Nowych.

Pałac

Pałac powstał w II połowie XIX w. (prawdopodobnie na początku lat siedemdziesiątych XIX wieku), wzniesiony staraniem Feliksa Roztworowskiego, później wielokrotnie przekształcany i ostatecznie ukształtowany po 1901 r. Od 1876 r. własność Waleriana Baczyńskiego, od 1878 r. należał do Jan i Marii z hr. Łubieńskich małż. Górskich, od 1901 r. do ich syna Mariana Józefa Ludwika Franciszka, od 1910 r. do Marcina Jana Leszczyńskiego. Decyzją Wojewódzkiego Urzędu Ziemskiego w Warszawie z dnia 25 września 1946 r. przejęty wraz z majątkiem na rzecz skarbu państwa. Po 1946 r. zmieniony na mieszkania pracownicze i biura miejscowego PGR. Murowany z cegły, otynkowany, boniowany na narożach, o cechach renesansu francuskiego. Nieregularny na wydłużonym planie, składa się z szerokiej prostokątnej części parterowej i przylegającej do niej wąskiej, również prostokątnej części piętrowej. Podpiwniczony, z mieszkalnym poddaszem. Pośrodku elewacji frontowej części parterowej znajduje się ryzalit mieszczący główne wejście, zwieńczony malowniczym szczytem z herbem Leszczyńskich „Awdaniec”. Od ogrodu pośrodku części parterowej – duży otwarty taras, przy lewym boku – przybudówka. Układ wnętrz dwutraktowy, wielokrotnie przekształcany, z sienią pośrodku części parterowej, w sieni schody wiodące na mieszkalne poddasze. Dachy czterospadowe kryte blachą, tylko nad przednim fragmentem części piętrowej dach mansardowy. Wokół pałacu resztki parku krajobrazowego.

Wśród przekształconych i zdewastowanych zabudowań gospodarczych duży budynek gorzelnii z datą 1916 i monogramem **JL** (Jan Leszczyński, używający zawsze drugiego imienia), spichlerz murowany z IV ćwierci XIX w. (obecnie obora) i murowana chlewnia wzniesiona ok. 1935 r. (niewpisane do rejestru zabytków).

Obiekt zdewastowany wymaga renowacji i modernizacji.

Park

Park nr ew. 00ZK 5619 z XIX w. o pow. 4,0 ha. W parku dwór w stylu neorenesansowym. Od strony południowej i zachodniej rozciągają się dwa stawy. W drzewostanie parkowym dość zróżnicowanym aczkolwiek zniszczonym (olsze, klony, kasztanowce, brzozy, jesiony, modrzewie, sosny, topole, dęby, czeremchy, robinie, wierzby, lipy, wiązy, świerki, głogi) wyróżnia się pomnikowa lipa o obwodzie 360 cm oraz aleja złożona z 45 kasztanowców. Obiekt wymaga rewitalizacji.

Zespół pałacowo-parkowy wpisany do rejestru zabytków Nr rej. 548/A/97 z dn. 17.01. 1997 r.

15. Kolej wąskotorowa Grójec – Nowe Miasto nad Pilicą.

Kolej wąskotorowa, biegnąca z Warszawy-Wilanowa przez Piaseczno i Grójec do Nowego Miasta nad Pilicą była budowana w latach 1898-1924. Funkcjonowała na terenie gminy Mogielnica przez 79 lat. W gminie Mogielnica znajdował się odcinek o długości np. 22 km. Na obszarze gminy Mogielnica funkcjonowały przystanki: Kozietyły Nowe, Mogielnica (w sołectwie Górki-Izabelin), Jastrzębia, Stryków-Świdno, Słepowola i Brzostowiec. Budowę kolejki rozpoczęto w 1898 r., odcinek do Mogielnicy do użytku oddano w 1915 r., w 1917 r. uruchomiono przewozy pasażerskie – w 1920 r. do Mogielnicy, a w 1924 do Nowego Miasta nad Pilicą. Regularnych połączeń pasażerskich zaniechano w 1988 r., do 1996 r. dokonywano jeszcze przewozów towarowych. **Szlak kolejowy i budynki stacyjne mają charakter zabytkowy – kolej o całkowitej długości 72 km i rozstawieniu szyn 100 cm wpisano w 1994 r. do rejestru zabytków województw radomskiego i warszawskiego a obecnie mazowieckiego, jako Grójecka Kolej Dojazdowa – przestrzenny układ komunikacyjny 1892-1925, Nr rej.540/A/94 z dnia 30. 05. 1994r. oraz 1586-A z 17. 05. 1994r.** W 1998 r. powstało Towarzystwo Restauracji Grójeckiej Kolei Wąskotorowej. Na przejeździe odcinku Piaseczno-Grójec w 2009 r. uruchomiono przewozy (głównie dla celów turystycznych), majątek i torowisko jest własnością powiatu piaseczyńskiego. Planowane jest przywrócenie ruchu towarowego oraz uruchomienie szynobusu spalinowego i ruchu do Nowego Miasta nad Pilicą (po naprawie torowiska na trasie przejazdu przez drogę). Zakłada się, że pociąg ma być wykorzystany do przewozów młodzieży do szkół i pracowników do pracy – wykazano, że jest to rozwiązanie tańsze i wygodniejsze, niż gimbusy.

Stan zachowania torowiska dostateczny, budynki stacyjne wymagają renowacji i modernizacji.

16. Ośrodek obrzędowo-kultowy w Otałążce.

Do zabytków o najwyższym znaczeniu dla gminy Mogielnica należy także zaliczyć stanowisko archeologiczne w Otałążce, które zaliczono do najciekawszych stanowisk kultowych w Polsce. W starożytności ogromne znaczenie w wierzeniach miał kult wód, z którym jest związane sanktuarium nad Mogielanką, odkryte podczas kopania torfu w 1961 r. W trakcie trwających od 1964 r. przez 10 lat badań pod kierunkiem W. Bendera wyłoniła się całość założenia świątynnego. Tak opisują je w wydanej w 1994 r. pozycji pt. „Radomskie – alfabet wykopalisk” autorzy: „...Dla podziału ośrodka na dwie części o odmiennych funkcjach wykorzystano zakole rzeki. W części prawobrzeżnej odkryto kamienny krąg otaczający kopiec z głazów oraz paleniska z potłuczonymi naczyniami i kośćmi zwierząt hodowlanych, pozostałości uczt rytualnych (?). Fragmenty naczyń były wrzucane do rzeki w jednym miejscu jako ofiara dla bóstw. Po drugiej stronie rzeki odsłonięto kolisty kopiec kamienny ze śladami po dwóch słupach, być może idolach, czyli wyobrażeniach ówczesnych bogów. Kopiec mógł być prymitywnym ołtarzem. Przy wschodnim krańcu kopca znaleziono m.in. fragment drewnianego koła od wozu, 4 zastrzone tyczki, być może włócznie, kości zwierząt i ułamki naczyń. Mogło być to kolejne miejsce składania ofiar w bagnie. Od ołtarza prowadziła na wschód przez grząski teren, kładka, obok której odsłonięto konstrukcje ze słupów i kołków tworzących jakby narożnik kojca. Umieszczono w nim naczynia gliniane, jedno drewniane. Obok, na skupisku gałęzi i palików leżał żelazny nożyk w zachowanej, drewnianej oprawie. Znaleziono również 8 naczyń, w których, według odkrywcy, mogło być składane pożywienie przeznaczone dla bóstw. Na końcu kładki stała interesująca konstrukcja zwana rusztem. Wewnątrz owalnej ściany wyznaczonej przez kołki i słupy były złożone smukłe tyczki, niektóre zastrzone. Być może była to ofiara zastępcza, w której tyczki naśladowały oszczepy i włócznie. Podobne ofiary znane są z bagien w Danii. Koło rusztu dokonano odkrycia najbardziej spektakularnego zabytku, brązowej zapinki w kształcie płynącej kaczki, bardzo rzadkiego znaleziska, datowanego na V w. n.e. Fibula i ceramika znaleziona w środku pozwoliła ustalić chronologię całego sanktuarium na koniec okresu wpływów rzymskich. Można przypuszczać, iż założycielami ośrodka była większa wspólnota terytorialna o wykształconej religii, w której wielkie znaczenie miał kult wód i bóstw z nimi związanych”.

Obiekt należy do kręgu kultury Przeworskiej, datowany jest na młodszy okres rzymski.

- A – rejon palenisk
- B – bruki kamienne
- C – skupisko znalezisk przy brzegu rzeki
- D – kopiec kamienny
- E – obiekt ze słupami
- F-G – skupisko znalezisk wśród szczątków drewna
- H – kładka
- J – konstrukcja rusztowa
- K – pień dębu
- L – ślady po słupach
- M – prazeka
- N – ławy
- P – krąg kamienny

Źródło: Radomskie – alfabet wykopalisk, wyd. Radomskie Towarzystwo Naukowe, 1994

Otałążka, plan sanktuarium

Lokalizacja „sanktuarium” w Otałążce w obrębie prawnie chronionego zespołu przyrodniczo-krajobrazowego „Dolina Mogielanki” stwarza niepowtarzalne możliwości wyeksponowania zabytku i uatrakcyjnienia walorów turystycznych tego rejonu gminy.

5. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.

Po przeprowadzeniu analizy SWOT na temat ochrony dziedzictwa kulturowego w gminie Mogielnica wyciągnięto stosowne wnioski.

Mocne strony:

- występowanie na terenie gminy cennych i unikatowych obiektów historyczno-kulturowych;
- interesujące układy urbanistyczno-architektoniczne (m. in. zabytkowy układ urbanistyczny miasta Mogielnica);
- pokrycie planami miejscowymi całego obszaru miasta Mogielnica;
- wytyczenie nowych terenów pod zabudowę jednorodzinną (osiedle Izabelin),
- wolne, atrakcyjne tereny do inwestowania w bazę turystyczno-noclegową;
- znaczna liczba obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków;
- bardzo atrakcyjne przyrodniczo i kulturowo tereny dla rozwoju turystyki (w tym wodnej – np. spływy Pilicą);
- istnienie strony internetowej www.moja-pilica.pl

- urządzenie i doinwestowywanie terenów rekreacyjnych nad rzeką Mogielanką, umożliwiające organizację imprez masowych i zagospodarowanie czasu wolnego użytkowników indywidualnych;
- remont i rewitalizacja kluczowych dla miasta obiektów (ratusz, strażnica) oraz głównych przestrzeni publicznych: Plac Dół, Plac Poświętne, ulica Żabia.
- organizowane doroczne imprezy, jak np. „Wiosna Mogielnicka”, Dzień Ziemi;
- działalność kulturalna prowadzona przez Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury, w tym działalność zespołu folklorystycznego, orkiestry dętej i turnieje sportowe.

Szanse:

- rewitalizacja wybranych miejsc na terenie miejscowości i gminy Mogielnica;
- odbudowa obiektów zabytkowych;
- świadomość bogatej historii miasta i gminy Mogielnica;
- uwzględnianie zagadnień z zakresu ochrony zabytków w dokumentach programowych gminy;
- uwzględnianie zagadnień z zakresu ochrony zabytków w miejscowych planach zagospodarowania obszarów gminy;
- rezerwy wolnych terenów pozwalających na wzmocnienie funkcji rozwojowych Mogielnicy i układu osiedleńczego gminy;
- podnoszenie świadomości społecznej w wyniku edukacyjnej funkcji środowiska kulturowego;
- budzenie świadomości ekologicznej i kulturowo-historycznej mieszkańców (np. Dzień Ziemi);
- angażowanie funduszy prywatnych w pracach związanych z ochroną zabytków (współpraca z obecnymi właścicielami zabytków);
- finansowanie prac konserwatorskich ze środków gminnych;
- możliwości pozyskiwania środków dla regionalnych programów ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej;
- udostępnianie obiektów atrakcyjnych turystycznie.

Słabe strony.

- zły stan techniczny części obiektów zabytkowych;
- zakłócenie pierwotnego układu przestrzennego przeskalowanymi obiektami mieszkalnictwa wielorodzinnego z okresu PRL, obcego miejscowej tradycji;
- brak archeologicznych i historyczno-architektonicznych programów badawczych na terenie gminy;
- niewystarczająca promocja turystyczna gminy;
- brak oznaczeń informacyjnych prowadzących do zabytków;
- pojawienie się dysharmonizujących przestrzennie inwestycji kubaturowych na obszarach objętych ochroną konserwatorską oraz w strefach ekspozycji widokowej (brak konsekwencji w utrzymywaniu linii zabudowy, realizacja przeskalowanych obiektów użyteczności publicznej, np. zespołu szkolnego przy ul. Krakowskie Przedmieście / Nowomiejskiej);
- odpływ ludności, szczególnie osób młodych – z uwagi na mało atrakcyjny rynek pracy i braki ofercie edukacyjno-kulturalne.;

Zagrożenia:

- degradacja zabytków, w tym znacznej ilości obiektów drewnianych, dobiegających okresu utraty walorów użytkowych i technicznych;

- degradacja układu urbanistycznego Mogielnicy w wyniku wzrastającego natężenia ruchu samochodowego, szczególnie na drodze wojewódzkiej nr 728, przebiegającej przez centrum zabytkowego układu miejskiego Mogielnicy (brak obwodnicy);
- niski poziom świadomości społecznej odnośnie wartości obiektów zabytkowych i ich znaczenia dla rozwoju gminy;
- zbyt wolne tempo rewitalizacji wybranych obszarów w gminie Mogielnica;
- koszty zachowania zdegradowanych zabytków i zabudowy oraz konieczność ponoszenia znacznych nakładów na rewitalizację obiektów zabytkowych;
- spiętrzenie wydatków związane ze złym i bardzo złym stanem obiektów zabytkowych zagrożonych destrukcją;
- utrata wartości przestrzennych i kulturowych układów przestrzennych i zabudowy w przypadku zaniechania działań naprawczych, co spowodowałoby zmniejszenie atrakcyjności turystycznej gminy;
- wzrost kosztów renowacji i konserwacji obiektów zabytkowych;
- niedostatek środków publicznych na rewitalizację;
- brak zabezpieczeń przeciwpożarowych i przeciwwłamaniowych w części obiektów zabytkowych;
- brak potencjalnych inwestorów;
- brak rozbudowanej promocji turystycznej gminy Mogielnica;
- niekontrolowane akcje inwestycyjne – niewłaściwie przeprowadzone pod względem konserwatorskim remonty i modernizacje budynków oraz budowa nowych niezgodnie z lokalną tradycją.

7. Założenia programowe

Sporządzenie ogólnej charakterystyki zasobu zabytków znajdujących się na terenie gminy ma na celu określenie obiektów i zespołów, które należy chronić i otoczyć opieką.

Skuteczna opieka nad zabytkami wymaga od samorządu nie tylko wiedzy, dotyczącej wartości zabytków zlokalizowanych na obszarze gminy, lecz także dostrzegania występujących problemów i reagowania na pojawiające się zagrożenia.

7.1. Priorytety, kierunki działań i zadania gminnego programu opieki

Priorytet I

- Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania

Zadania:

- Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy (w ramach opracowanego planu remontów).
- Opracowanie długofalowego, uwzględniającego kompleksowość działań planu remontów obiektów zabytkowych, znajdujących się w zasobach komunalnych.
- Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością gminy;
- Rewaloryzacja zespołów zabytkowej zieleni (w tym gminnych parków i skwerów).
- Dofinansowanie prac rewaloryzacyjnych przy obiektach niebędących własnością gminy w postaci stosownej uchwały dotyczącej dotacji na prace remontowo-konserwatorskie przy zabytkach nieruchomości.
- Rewaloryzacja zabytkowych obiektów poprodukcyjnych (przemysłowych i hodowlanych) z możliwością ich adaptowania do nowych funkcji.

- Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą (montaż instalacji przeciwpożarowej i alarmowej, zabezpieczeń przeciw włamaniom, znakowanie i ewidencjonowanie zabytków).
  - Opracowanie planu systematycznych kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach komunalnych.
  - Nawiązanie współpracy z Muzeum Wsi Radomskiej lub innymi skansenami w celu przenoszenia zabytków na etapie zamierzeń dotyczących wymiany zabudowy (w szczególności drewnianej).
- Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne.

Zadania:

- Określenie zasad i konsekwentne ich wdrażania w zakresie umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych.
  - Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy zespołach zieleni: gminnych parkach i skwerach.
  - Iluminacja najcenniejszych zabytków gminy.
- Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Zadania:

- Współpraca z urzędami pracy w zakresie prowadzenia bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających na terenach objętych ochroną.
- Szkolenie osób bezrobotnych w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną.
- Wspieranie utrzymania na rynku pracy zanikających rzemiosł i zawodów (np. przez realizację Hallandzkiego Modelu Konserwacji Zabytków, w myśl zasady „ratować zabytki, ratować pracę, ratować rzemiosło”).
- Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach budownictwa drewnianego, oferujących wypoczynek i rozrywkę (regionalne potrawy, zwyczaje i tp. oparte na miejscowych tradycjach).

Priorytet II:

Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

Kierunki działań:

- Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego.

Zadania:

- Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, szczególnie obszarów, na których zlokalizowane są obiekty zabytkowe (założenia pałacowo-parkowe i dworsko-parkowe).
- Weryfikacja ustaleń obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego w zakresie ustaleń związanych z ochroną i opieką nad zabytkami – w nawiązaniu do Gminnego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami.

- Wdrażanie zapisów programów rewitalizacji, studiów widokowo-krajobrazowych, studiów historyczno-urbanistycznych, katalogów typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego w realizacji zagospodarowania przestrzennego.
  - Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną, określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (głównie z zakresie wysokości zabudowy, jej charakteru i funkcji).
  - Walka z samowolami budowlanymi.
  - Ochrona terenów ekspozycji widokowej (panoram i sylwet) oraz przedpoli widokowych wsi o wartościach kulturowych.
  - Likwidacja elementów zagospodarowania dysharmonizujących przestrzennie (w szczególności w sąsiedztwie obiektów zabytkowych i w ich strefach ekspozycji).
- Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy.

Zadania:

- Opracowanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru o cechach parku kulturowego, obejmującego fragment doliny Pilicy wraz ze skarpią nadpilicką, rozciągającego się od Świdna do rezerwatu „Tomczyce”.
  - Wystąpienie do wojewódzkiego konserwatora zabytków z wnioskiem o wpisanie do rejestru zabytków cennych obszarów i obiektów zabytkowych.
  - Nawiązanie ściślejszej współpracy z Muzeum Wsi Radomskiej w sprawie przenoszenia zdekapitalizowanych obiektów tradycyjnego budownictwa, charakterystycznego dla gminy Mogielnica, szczególnie drewnianego (stworzenie lub uzupełnienie enklawy „zabudowy małomiasteczkowej”).
  - Wsparcie próby reaktywowania wystawy plenerowej w dawnej pracowni-ogrodzie Franciszka Strynkiewicza z organizacją izby pamięci mogielnickiego rzeźbiarza;
  - Wykorzystanie na szerszą skalę i podtrzymanie inicjatywy Marka Drewnowskiego w zakresie propagowania muzyki Józefa Hofmana i ewentualnie innych polskich muzyków współczesnych w obiektach zabytkowych gminy Mogielnica, w tym np. w obiektach sakralnych lub wnętrzach pałacowych i plenerach parkowych (Świdno, Dylew).
  - wyeksponowanie unikatowego stanowiska archeologicznego w Otałążce i ewentualne wykorzystanie do organizacji imprez związanych z wodą (typu „Wianki”).
- Ochrona układów ruralistycznych na obszarach wiejskich.

Zadania:

- Poprawa ładu przestrzennego wsi oraz zapobieganie rozpraszaniu osadnictwa poprzez:
  - ochronę historycznie ukształtowanego układu dróg, historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych oraz relacji przestrzennych pomiędzy zespołami zabytkowej zabudowy;
  - wypełnianie zabudową wolnych działek budowlanych w obszarach centrów wsi oraz historycznych siedlisk w zgodzie z historyczną kompozycją danego układu i gabarytami oraz formą architektoniczną tworzącej go zabudowy;
  - wyznaczenie w planach miejscowych nowych terenów pod zabudowę na zasadzie kontynuacji historycznych siedlisk,

Priorytet III.

Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja.

Kierunki działań:

- Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy.

Zadania:

- Udostępnienie informacji o zabytkach gminy na stronie internetowej gminy.
- Utworzenie gminnego systemu informacji i promocji (bazy danych) środowiska kulturowego.
- Opracowanie mapy zabytków gminy, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego.

- Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym.

Zadania:

- Organizowanie szkoleń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego i udział w nich.
- Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych.
- Inicjowanie i organizowanie obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa w gminach.
- Wydawanie i wspieranie publikacji (w tym folderów promocyjnych, przewodników), poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy.
- Popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach, a także zagospodarowaniu obszarów oraz terenów cennych kulturowo, przyrodniczo i krajobrazowo.
- Organizowanie konkursów na najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego.
- Ustanowienie i przyznawanie nagrody za osiągnięcia w upowszechnianiu i ochronie kultury materialnej gminy (w tym prac magisterskich i dyplomowych).
- Opracowanie cyklu szkoleń wraz z materiałem poglądowym, skierowanych do właścicieli. Współwłaścicieli i przedstawicieli wspólnot mieszkaniowych, mających na celu promowanie standardów w zakresie rewaloryzacji i remontowania obiektów zabytkowych oraz możliwości pozyskiwania funduszy na ten cel, a także sprawnego zarządzania nimi.
- Wprowadzenie i upowszechnianie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji szkolnej i przedszkolnej poprzez organizowanie i wspieranie zajęć.

- Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych, związane z przygotowanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym.

Zadania:

- Prowadzenie monitoringu i weryfikacji obiektów uwzględnionych w gminnej ewidencji zabytków (z zastosowaniem komputerowej bazy danych).
- Wykonywanie prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, badania historyczno-architektoniczne, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego).
- Finansowanie wykonania inwentaryzacji architektoniczno-konserwatorskiej zagrożonych obiektów zabytkowych.

- Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej.

Zadania:

- Opracowanie szlaków turystycznych (np. pieszych, konnych, rowerowych, samochodowych, wodnych) wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego.
- Utworzenie i modernizacja elementów infrastruktury służącej funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej.
- Wprowadzenie zintegrowanego systemu informacji wizualnej (np. za pomocą tablic informacyjnych) obejmującego zasoby i wartości dziedzictwa kulturowego gminy.

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Zakłada się, że zadania określone w gminnym programie opiek nad zabytkami będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- instrumentów prawnych – wynikających z przepisów ustawowych (np. uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, budowa parków kulturowych, wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych np. wojewódzkiego konserwatora zabytków);
- instrumentów finansowych (m. in. finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych);
- instrumentów koordynacji (m. in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego i tp., współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami);
- instrumentów społecznych (m. in. poprzez działania edukacyjne, promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami);
- instrumentów kontrolnych (m. in. aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego).

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

W ramach priorytetu I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy:

Kryteria oceny:

- poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansowa zrealizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz liczba obiektów poddanych rewaloryzacji w ramach tych programów,
- wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom,
- zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi,
- inne w miarę potrzeb.

W ramach priorytetu II: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego.

Kryteria oceny:

- poziom (w %) objęcia terenu gminy wykonanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba utworzonych parków kulturowych,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,
- liczba wniosków o uznanie obiektów i obszarów za pomniki historii,
- zakres pracy z organizacjami pozarządowymi,
- inne w miarę potrzeb.

W ramach priorytetu III: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służące budowaniu tożsamości.

Kryteria pceeny:

- liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego),
- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, koncertów, działań edukacyjnych na terenie gminy,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych, konnych, wodnych,
- liczba opracowanych, wydanych wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników),
- liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej,
- liczba osób zwiedzających regionalne placówki pamięci i inne instytucje typu muzealnego,
- liczba szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego,
- inne w miare potrzeb.

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Informacje o zasadach i kryteriach dotyczących możliwości pozyskiwania środków finansowych na zadania związane z ochroną i opieką nad zabytkami znajdują się na podanych niżej stronach internetowych.

- Mazowiecki Wojewódzki konserwator Zabytków – www.mwzkz.pl (dotacje)
- informacje dotyczące programu operacyjnego „Promesa Ministra Kultury” – www.nkidn.gov.pl
- informacje dotyczące programu operacyjnego „Dziedzictwo kulturowe” – www.mkidn.gov.pl
- informacje dotyczące programu operacyjnego „Rozwój Infrastruktury Kultury” – www.mkidn.gov.pl
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Infrastruktura i środowisko 2014-2020” w obszarze: „Ochrona Dziedzictwa Kulturowego i Rozwój Zasobów Kultury” – www.pois.gov.pl
- Informacje dotyczące programów operacyjnych „regionalne programy operacyjne – www.rpo.mazowia.eu
- informacje dotyczące programu operacyjnego „Kapitał ludzki” – www.mrr.gov.pl
- informacje dotyczące programu operacyjnego „Europejska współpraca terytorialna” – www.mrr.gov.pl
- informacje dotyczące programu operacyjnego „Fundusz dla organizacji pozarządowych” – www.fundusznngo.pl

- informacje dotyczące możliwości finansowania przy wykorzystaniu ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym – www.partnerstopublicznoprywatne.onfo/ustawa_ppp.php
- informacje dotyczące możliwości pozyskania środków finansowych w ramach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich – www.ksow.gov.pl
- Informacje dotyczące możliwości pozyskania środków finansowych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich w latach 2014-2020 (Rozwój i Odnowa Wsi) – www.minrol.gov.pl

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Realizacja i finansowanie przez gminę Mogielnica zadań z zakresu ochrony zabytków na lata 2022 - 2025 .

Lp.	Rodzaj zadań	Przewidywany koszt przedsięwzięcia w zł
1	2	3
1	Przeprowadzenie prac remontowo – konserwatorskich, osuszenie fundamentów w budynku Ratusza w Mogielnicy	150 000,00zł
2	Przeprowadzenie prac remontowo – konserwatorskich, elewacja na kościele parafialnym w Michałowicach	800 000,00zł

Ponadto realizacja zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami opierać się będzie na systematycznie pozyskiwanych środkach zewnętrznych.

W realizację zadań, wynikających z Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami będą zaangażowani właściciele obiektów – osoby prywatne oraz stowarzyszenia i placówki kulturalno-oświatowe funkcjonujące na terenie gminy (biblioteka, świetlice, szkoły).

12. Zadania z zakresu ochrony zabytków zrealizowane w latach 2017-2020

W ramach realizacji Programu wykonano następujące prace remontowe w obiektach wpisane do rejestru zabytków:

1. Remont dachu Kościele pw. św Floriana w Mogielnicy , realizacja 2018 rok przekazana dotacja 500 000,00 zł.

W 2019 roku podjęto uchwały w sprawie przekazania dotacji na remonty zabytków:

1. Uchwała Nr XV/69/2019 Rady Miejskiej w Mogielnicy z dnia 4 czerwca 2019 roku w sprawie udzielenia dotacji dla Parafii Rzymskokatolickiej pw. Św. Floriana Męczennika w Mogielnicy – wysokość dotacji 49 516,51 zł na konserwację i restaurację obrazów cyklu Drogi Krzyżowej w Kościele pw. Św. Trójcy w Mogielnicy.
2. Uchwała Nr XV/70/2019 Rady Miejskiej w Mogielnicy z dnia 4 czerwca 2019 roku w sprawie udzielenia dotacji dla Parafii Rzymskokatolickiej pw. Wszystkich Świętych w Michałowicach – wysokość dotacji 90 000,00 zł na konserwację witraży i wymianę stolarki okiennej Kościoła w Michałowicach.
3. Uchwała Nr XV/71/2019 Rady Miejskiej w Mogielnicy z dnia 4 czerwca 2019 roku w sprawie udzielenia dotacji dla Parafii Rzymskokatolickiej pw. Wszystkich Świętych w Michałowicach – wysokość dotacji 100000,00 zł na wymianę konstrukcji i pokrycia kopuł wież Kościoła w Michałowicach.

12. Bibliografia.

1. Narodowa Strategia Kultury na lata 2004 – 2020
2. Strategia Rozwoju Województwa mazowieckiego do roku 2030 (
3. Strategia Rozwoju Powiatu Grójeckiego na lata 2018 – 2023
4. Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Mogielnica na lata 2015 - 2025
5. Studium uwarunkowań i kierunków rozwoju gminy Mogielnica, 1999
6. Obowiązujące Miejscowe plan zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta Mogielnica.
6. Gminny program opieki nad zabytkami – poradnik metodyczny, Warszawa 2008
7. Dokumentacja historyczno-urbanistyczna miasta Mogielnica, opr. mgr Elżbieta Hryniak, Radom 1981, PKZ Kielce, egz. w PSOZ Radom
8. Olaczek Romuald, Siedliska marginalne w systemie klasyfikacji gruntów i problem użytków ekologicznych /w/ Użytki ekologiczne w krajobrazie rolniczym, wyd. CPBP 1990
9. Osuchowska Magdalena, Zbiorowiska roślinne doliny Pilicy od Domaniewic do ujścia, wyd. radom 1995
10. /pod red/ Wojciecha Twardowskiego i Grażyny Kabza, Radomskie – alfabet wykopalisk. Przewodnik archeologiczny, wyd. Radomskie Towarzystwo Naukowe, 1994
11. Chmielewski Sławomir, Rozpoznanie walorów przyrodniczych gminy Mogielnica, 1994/1995
12. Strony internetowe
  - gmina@mogielnica.pl
  - <http://pl.wikipedia.org/wiki/GminaMogielnica>
  - http://pl.wikipedia.org/wiki/Piaseczy%C5%84ska_Kolej_W%C4%85skotorowa
  - <http://www.kolejka-piaseczno.com/pol/historia.php>
  - www.okolica.wgr.pl
  - www.grojec.pl
  - www.moja-pilica.pl
  - www.mogielnica.pl

13. Załączniki tekstowe

UCHWAŁA Nr XII/61/2019
Rady Miejskiej w Mogielnicy
z dnia 12 kwietnia 2019 r.

w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych lub znajdujących się na obszarze Gminy i Miasta Mogielnica

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9, art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r.

o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. 1990 Nr 16 poz. 95 ze zm) art. 81 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. 2003 nr 162 poz. 1568 z późn. zm.)

Rada Miejska w Mogielnicy uchwala, co następuje:

§ 1

Uchwała określa zasady udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach nieruchomych i ruchomych wpisanych do rejestru zabytków, położonych lub znajdujących się na terenie Gminy i Miasta Mogielnica

§ 2

1. Z budżetu Gminy i Miasta Mogielnica mogą być udzielane dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym lub znajdującym się na terenie Gminy i Miasta Mogielnica, posiadającym wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

2. Dotacja celowa na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach może obejmować nakłady konieczne na prace w zakresie określonym w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

3. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie nakładów koniecznych na wykonanie prac lub robót określonych w ust. 2, które wnioskodawca zamierza wykonać w roku złożenia wniosku lub w roku następującym po roku złożenia tego wniosku.

§ 3

O dotację ubiegać się może osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie.

§ 4

1. Dotacja z budżetu Gminy i Miasta Mogielnica, w zakresie określonym w § 2 ust. 2, może być udzielona w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.
2. Dotacja może być również udzielona do wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie prac lub robot, o których mowa w § 2 ust. 2 w przypadku:
  - 1) jeżeli stan techniczny zabytku wynikający ze zdarzeń losowych wymaga niezwłocznego podjęcia prac interwencyjnych;
  - 2) jeżeli zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich.
3. Łączna kwota dotacji udzielonych ze środków publicznych tj. z budżetu Gminy i Miasta Mogielnica i innych źródeł publicznych na dofinansowanie prac lub robót przy zabytku, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

§ 5

1. Wniosek o udzielenie dotacji powinien zawierać:
  - 1) imię, nazwisko, miejsce zamieszkania wnioskodawcy lub nazwę, siedzibę i adres jednostki organizacyjnej będącej wnioskodawcą,
  - 2) dane zabytku ujęte w decyzji o wpisie do rejestru zabytków,
  - 3) tytuł prawny wnioskodawcy do zabytku,
  - 4) zakres i rodzaj prac lub robót, na które ma być udzielona dotacja i termin ich wykonania,
  - 5) harmonogram i kosztorys przewidywanych prac lub robót budowlanych ze wskazaniem źródeł finansowania, w tym także informacja o wysokości środków własnych wnioskodawcy,
  - 6) wysokość wnioskowanej kwoty dotacji,
  - 7) informację o środkach publicznych przyznanych z innych źródeł na prace lub roboty objęte wnioskiem oraz informację o ubieganiu się o takie środki u innych organów mogących udzielić dotacji.
2. Do wniosku należy załączyć:
  - 1) decyzję o wpisie zabytku do rejestru zabytków obiektu, którego dotyczą prace lub roboty,

- 2) dokument potwierdzający posiadanie przez wnioskodawcę tytułu prawnego do zabytku,
- 3) pozwolenie mazowieckiego wojewódzkiego konserwatora zabytków na przeprowadzenie prac lub robót objętych wnioskiem,
- 4) pozwolenie na budowę, o ile wymaga tego charakter prowadzonych prac,
- 5) kosztorys inwestorski lub ofertowy prac lub robót określonych we wniosku,
- 6) dokument poświadczający prawo osoby/osób, wskazanej/wskazanych we wniosku do reprezentowania wnioskodawcy, składania oświadczeń woli i zaciągania w jego imieniu zobowiązań, w tym finansowych,
- 7) aktualny odpis z właściwego rejestru, w przypadku podmiotów tam zarejestrowanych,
- 8) dokumentację fotograficzną zabytku ukazującą jego stan zachowania.

3. Wzór wniosku o udzielenie dotacji stanowi załącznik Nr 1 do niniejszej uchwały.

4. W przypadku, o którym mowa w § 7 uchwały wnioskodawca, niezależnie od zawarcia we wniosku danych określonych w § 5 ust. 1 i załączenia dokumentów wymienionych w § 5 ust. 2, dołącza do wniosku zaświadczenia i informacje, o których mowa w § 7 pkt. 1 i 2.

§ 6

Wnioskodawcy, o którym mowa w § 4, będącym pojedynczym przedsiębiorstwem tzw. pojedynczym organizmem gospodarczym, może być przyznana dotacja, o której mowa w § 3, stanowiąca pomoc de minimis zgodnie, z przepisami rozporządzenia Komisji (UE) nr 1407/2013 z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy de minimis (Dz. Urz. UE L, Nr 352/1 z dnia 24.12.2013 r.) oraz rozporządzenie Komisji (UE) nr 1408/2013 z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy de minimis w sektorze rolnym (Dz. Urz. UE L 352 z 24.12.2013, str. 9, z późn. zm.);

§ 7

Wnioskodawca będący pojedynczym organizmem gospodarczym, ubiegający się o przyznanie dotacji, stanowiącej pomoc de minimis lub pomoc de minimis w rolnictwie lub rybołówstwie wraz z wnioskiem o udzielenie dotacji, określonym w § 5, zobowiązany jest przedłożyć:

- 1) wszystkie zaświadczenia o pomocy de minimis, pomocy de minimis w rolnictwie oraz pomocy de minimis w rybołówstwie, jakie otrzymał w roku, w którym ubiega się o pomoc oraz w ciągu dwóch poprzedzających go lat podatkowych albo oświadczenie o wielkości pomocy de minimis, pomocy de minimis w rolnictwie oraz pomocy de minimis w

rybołówstwie, jakie otrzymał w okresie, albo oświadczenie o nieotrzymanej takiej pomocy w tym okresie,

- 2) informacje niezbędne do udzielenia pomocy de minimis lub pomocy de minimis w rolnictwie lub rybołówstwie, dotyczące w szczególności wnioskodawcy i prowadzonej przez niego działalności gospodarczej oraz wielkości i przeznaczenia pomocy otrzymanej w odniesieniu do tych samych kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą, na pokrycie których ma być przeznaczona pomoc de minimis lub pomoc de minimis w rolnictwie lub rybołówstwie, zgodnie z zakresem i wzorem określonym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 29 marca 2010 r. w sprawie zakresu informacji przedstawianych przez podmiot ubiegający się o pomoc de minimis (Dz. U. Nr 53 poz. 311, z późn. zm.) albo w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 11 czerwca 2010 r. w sprawie informacji składanych przez podmioty ubiegające się o pomoc de minimis w rolnictwie lub rybołówstwie (Dz. U. Nr 121, poz. 810).”.

§ 8

1. Wnioski, o których mowa w § 5 składa się do Burmistrza Gminy i Miasta Mogielnica, w terminie do dnia 30 września roku poprzedzającego rok kalendarzowy, w którym dotacja ma być udzielona.
2. Termin, o których mowa w ust. 1 nie ma zastosowania w przypadku ubiegania się o dotację na prace interwencyjne wynikające z zagrożenia zabytku lub zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową
3. O dacie złożenia wniosku decyduje data wpływu do Urzędu Gminy i Miasta Mogielnica.
4. Złożenie poprawnego pod względem formalnym wniosku o dotację nie jest równoznaczne z jej przyznaniem i nie gwarantuje również przyznania dotacji we wnioskowanej wysokości.

§ 9

1. Złożone wnioski podlegają sprawdzeniu pod względem formalnym przez właściwą merytoryczną komórkę organizacyjną Urzędu Gminy i Miasta Mogielnica.
2. Komórka organizacyjna, o której mowa ust. 1 sporządza opinie merytoryczne do wniosków i przedkłada je Burmistrzowi Gminy i Miasta Mogielnica.

§ 10

1. Dotacje, na wniosek Burmistrz Gminy i Miasta Mogielnica przyznaje Rada Miejska w Mogielnicy w formie uchwały, w której określa się:
  - 1) beneficjenta,

- 2) wykaz prac lub robót, na wykonanie których przyznano dotację,
  - 3) kwotę przyznanej dotacji.
2. Przy ustaleniu wysokości przyznawanych dotacji uwzględnia się środki finansowe zaplanowane na ten cel w budżecie Gminy i Miasta Mogielnica na dany rok.
  3. Uchwała, o której mowa w ust. 1 stanowi podstawę do zawarcia umowy z beneficjentem.

§ 11

Rozliczenie dotacji, zwrot dotacji niewykorzystanej lub wykorzystanej niezgodnie z przeznaczeniem następuje w trybie i na zasadach określonych w ustawie o finansach publicznych.

§ 12

Uchwała, o której mowa w § 10 ust. 1 podlega publikacji w Biuletynie Informacji Publicznej i na tablicy ogłoszeń Urzędu Gminy i Miasta Mogielnica.

§ 13

Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Gminy i Miasta Mogielnica.

.....
Wnioskodawca

**Burmistrz Gminy i Miasta Mogielnica
ul. Rynek 1
05-640 Mogielnica**

**WNIOSEK
o udzielenie w ..... roku
dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku
wpisanym do rejestru zabytków,
znajdującym się na terenie Gminy i Miasta Mogielnica**

NAZWA ZADANIA, KTÓREGO DOTYCZY WNIOSEK	
<i>(należy podać rodzaj prac, nazwę zabytku, adres zabytku, a dla zabytków ruchomych miejsce ekspozycji lub przechowywania)</i>	
I. DANE O WNIOSKODAWCY	
1. OSOBA FIZYCZNA	
Imię i nazwisko	
Adres <i>(miejscowość, kod pocztowy, ulica)</i>	
NIP	
Nr telefonu i adres e-mail	
2. OSOBA PRAWNA	
Pełna nazwa wnioskodawcy	
Siedziba <i>(miejscowość, kod pocztowy, ulica)</i>	
Forma organizacyjno-prawna wnioskodawcy <i>(należy wpisać właściwe: np. stowarzyszenie, fundacja, kościół lub związek wyznaniowy, podmiot prowadzący działalność gospodarczą wpisany do rejestru przedsiębiorców)</i>	
NIP	
REGON	

Aktualny odpis z właściwego rejestru, w przypadku podmiotów tam zarejestrowanych	
Osoba upoważniona do reprezentowania wnioskodawcy oraz składania oświadczeń woli i zaciągania w jego imieniu zobowiązań, w tym finansowych	
Imię i nazwisko	
Stanowisko	
Nr telefonu i adres e-mail	
3. KONTO BANKOWE WNIOSKODAWCY	
4. TYTUŁ DO WŁADANIA ZABYTKIEM	
<i>własność/użytkowanie wieczyste/dzierżawa/inne*</i>	
<i>*należy wpisać właściwe</i>	
Nr Księgi Wieczystej	
II. DANE O ZABYTKU	
1. Nazwa zabytku	
2. Nr w rejestrze zabytków	
3. Data wpisu do rejestru zabytków	
4. Krótki opis zabytku – czas powstania, przebudowy, etc.	
5. Opis stanu zachowania zabytku	
III. SZCZEGÓŁOWE INFORMACJE O PLANOWANYCH PRACACH LUB ROBOTACH	
A. ZAKRES RZECZOWY PRAC LUB ROBÓT	

B. UZASADNIENIE CELOWOŚCI WYKONANIA PLANOWANYCH PRAC LUB ROBÓT			
1. Uzasadnienie konieczności przeprowadzenia prac lub robót w zabytku			
2. Uzasadnienie znaczenia historycznego, artystycznego lub naukowego zabytku			
C. INNE INFORMACJE DOTYCZĄCE REALIZACJI ZADANIA /Fakultatywnie/			
IV. UZYSKANE POZWOLENIA			
<i>Rodzaj pozwolenia</i>	<i>Nazwa organu</i>	<i>Numer dokumentu</i>	<i>Data wydania</i>
Pozwolenie na przeprowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy			

zabytku			
Pozwolenie na budowę, o ile wymaga tego charakter prowadzonych prac			

V. PRZEWIDYWANE KOSZTY REALIZACJI PRAC LUB ROBÓT ORAZ ŹRÓDŁA ICH FINANSOWANIA

<i>Źródła finansowania*</i>	<i>Rodzaj prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych</i>	<i>Kwota brutto (zł)</i>	<i>Udział w całości kosztów (%)</i>
Kwota, o którą ubiega się Wnioskodawca z budżetu Gminy			
Środki własne Wnioskodawcy			
Środki pozyskane z budżetu samorządu województwa mazowieckiego			
Środki pozyskane z budżetu Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków			
Środki pozyskane z budżetu MKiDN			
Inne źródła (wskazać jakie)			
Ogółem			

* jeżeli Wnioskodawca ubiega się o dotację, w rubryce przy nazwie właściwego podmiotu należy wpisać „tak”, w przeciwnym przypadku wpisać „nie”

<i>Lp.</i>	<i>Nazwa załącznika</i>	<i>Tak*</i>
1.	Decyzja o wpisie zabytku do rejestru zabytków <i>(wraz z załącznikami, jeżeli decyzja takie posiada)</i>	
2.	Aktualny dokument potwierdzający posiadanie przez Wnioskodawcę tytułu prawnego do nieruchomości	
3.	Pozwolenie Mazowieckiego Wojewódzkiego konserwatora Zabytków na przeprowadzenie prac lub robót objętych wnioskiem	
4.	Decyzja – pozwolenie na budowę <i>(gdy jest ona wymagana przepisami prawa)</i>	
5.	Dokument poświadczający prawo osoby/osób, wskazanej/wskazanych we wniosku do reprezentowania Wnioskodawcy, składania oświadczeń woli i zaciągania w jego imieniu zobowiązań, w tym finansowych	
6.	Oświadczenie woli organu wspólnoty mieszkaniowej dot. zasadności realizacji wnioskowanego zadania	
7.	Kosztorys inwestorski lub ofertowy prac lub robót budowlanych podpisany przez Wnioskodawcę	
8.	Dokumentacja fotograficzna obrazująca stan zabytku lub jego części, przy której realizowane będą prace objęte wnioskiem, w tym przynajmniej jedno zdjęcie przedstawiające cały zabytek.	

* Dołączenie załącznika należy potwierdzić postawieniem znaku „X” w rubryce „Tak”. W przypadku, gdy Wnioskodawca nie jest zobowiązany do załączenia określonego dokumentu w rubryce należy wpisać „nie dotyczy”.

UWAGA!

Kopie wszystkich załączonych dokumentów powinny być potwierdzone za zgodność z oryginałem przez osobę upoważnioną do reprezentowania Wnioskodawcy lub organ wydający oraz opatrzone datą.

<p>Mogielnica, dn. ....</p> <p>.....</p> <p style="text-align: right;">Podpis Wnioskodawcy lub osoby upoważnionej do składania oświadczeń woli w imieniu</p> <p>Wnioskodawcy</p>
--

14. ZAŁĄCZNIKI GRAFICZNE

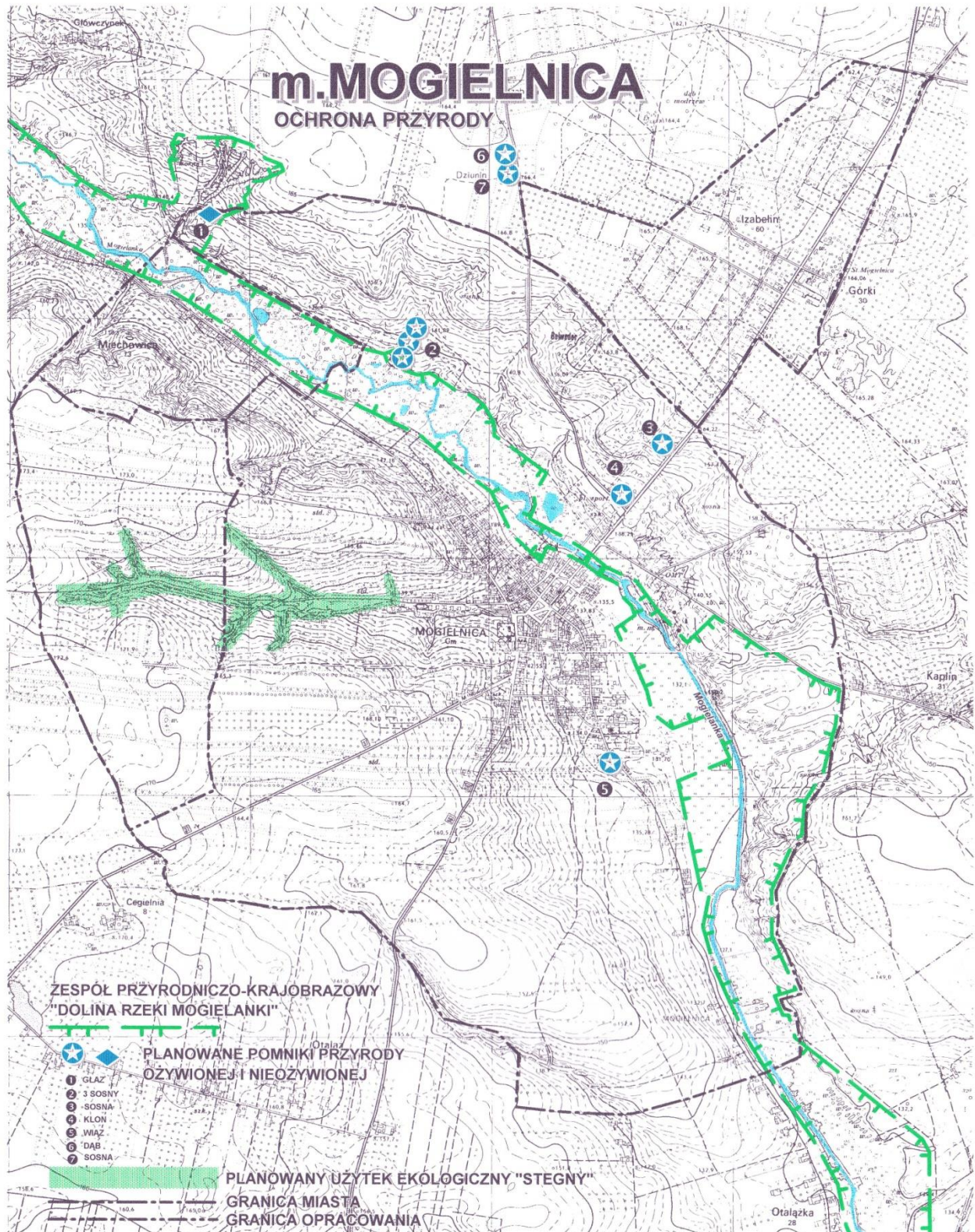
Załącznik graficzny nr 1 Park krajobrazowy Dolnej Pilicy (projektowany)

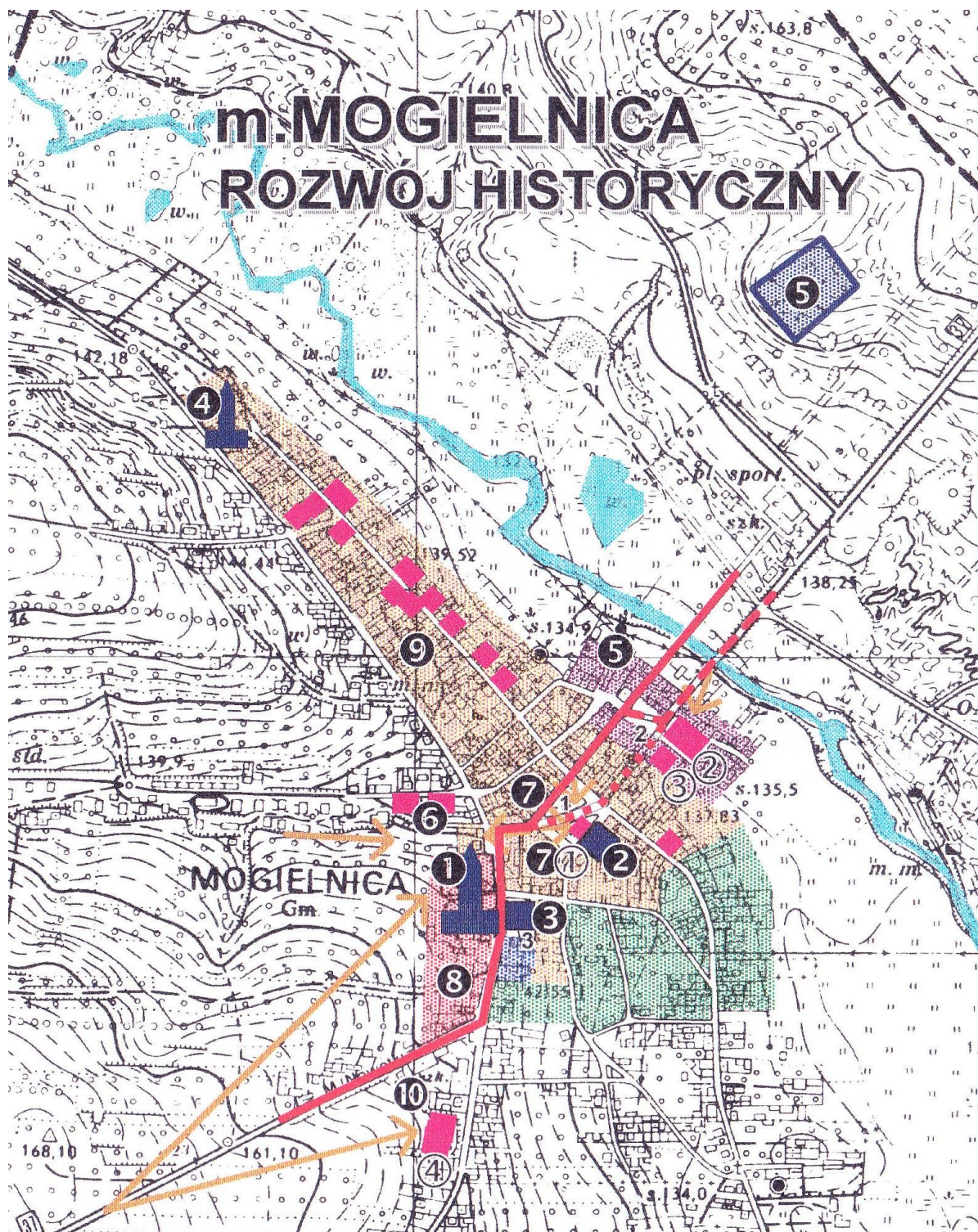
Załącznik graficzny nr 2 - Prawne formy ochrony przyrody – miasto Mogielnica

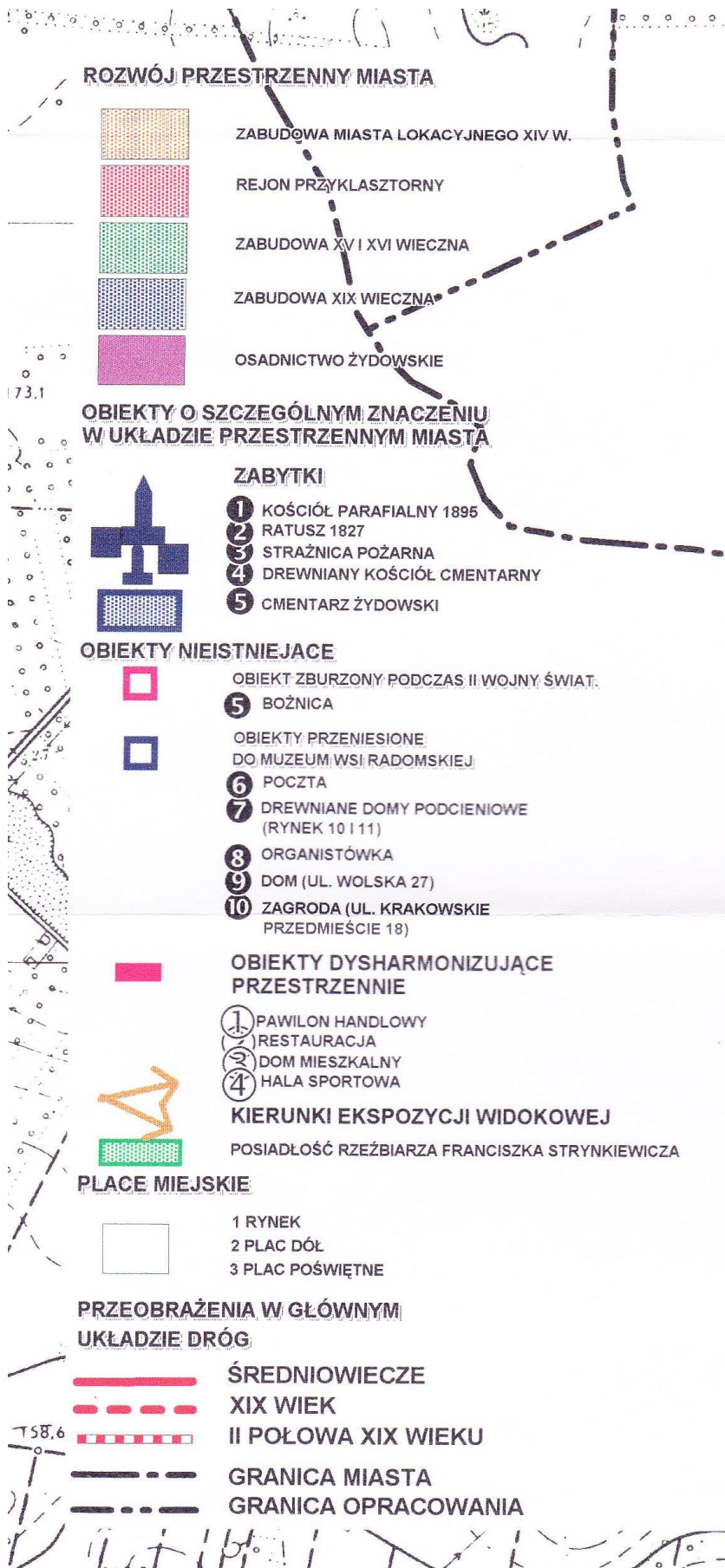

Załącznik graficzny nr 3 - Układ urbanistyczny miasta Mogielnica wpisany do rejestru zabytków pod nr rej. 860 z 06.07.1970 r.

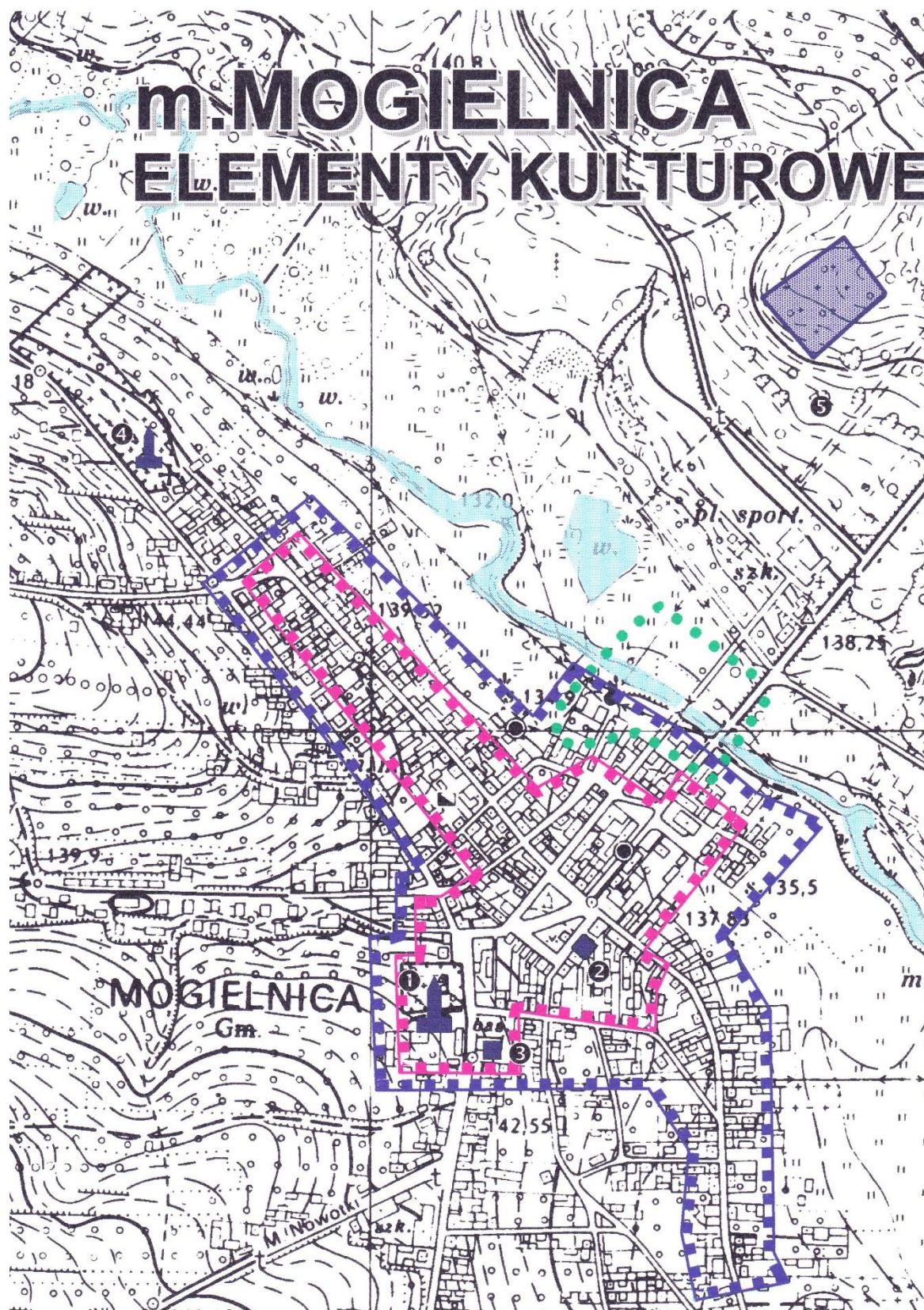

Załącznik graficzny nr 5 - Zabytki o największym znaczeniu dla gminy

1. Układ urbanistyczny miasta Mogielnica wpisany do rejestru zabytków pod nr rej. 860 z 06.07.1970 r.

2. Obiekt: Kościół parafialny pw. św. Floriana .

Data powstania: 1892-1895, wg. projektu arch. Władysława Marconiego.

Miejscowość, adres:

Mogielnica, ul. Poświętne 12,
Stan zachowania, uwagi; bardzo dobry.

Informacja o wpisie do rejestru zabytków:
Nr rej. 109/34/A/57 z 08.11.1957r. i
90/A/81 z dn. 13.03.1981

Właściciel i użytkownik: Parafia Rzym.-
Kat. w Mogielnicy, ul. Poświętne 12, 05-
640 Mogielnica

3. Obiekt: Ratusz w pierzei rynku,

Data powstania: wybudowany w końcu XVIII w. wg projektu arch. Szymona Bogumiła Zuga, z fundacji Klementyny z Kozietulskich Halickiej.

Miejscowość, adres:

Mogielnica, Rynek br 1

Stan zachowania: dobry.

Informacja o wpisie do rejestru zabytków:
Nr rej. 484/A/62 z dn. 23.03.1962 r. i
118/A z dn. 07.07.1981.

Właściciel i użytkownik: Urząd Gminy i
Miasta w Mogielnicy, Rynek 1, 05-640
Mogielnica.

4. Obiekt: Strażnica pożarowa.

Data powstania: 1925r.

Miejscowość, adres:

Mogielnica, ul. Poświętne nr 13.

Stan zachowania: dobry.

Informacja o wpisie do rejestru zabytków:

Nr rej. 424/A/90 z dn. 14.02.1990 r.

Właściciel i użytkownik: Ochotnicza Straż Pożarna w Mogielnicy, ul. Poświętne 11, 05-640 Mogielnica

5. Obiekt: Kościół pw. św. Trójcy wraz z terenem cmentarza.

Data powstania: XVIII wiek.

Miejscowość, adres: Mogielnica, cmentarz przy ul Wolskiej

Stan zachowania: dobry

Informacja o wpisie do rejestru zabytków: Nr rej. 108/34/A/57 z dn.08.11.1957 r. i 89/A/81z dn. 15.03.1981r. Cmentarz niewpisany di rej. – wymieniony w wykazie WKZ.

Właściciel i użytkownik: Parafia Rzym.-Kat. W Mogielnicy, ul. Poświętne 12, 05-640 Mogielnica

6. Obiekt: cmentarz żydowski.

Data powstania: na przełomie XVIII/XIX wieku.

Miejscowość, adres; **Mogielnica, ul. Polesie.**

Stan zachowania: zdewastowany po 1939 r., obecnie restaurowany.

Informacja o wpisie do rejestru zabytków: Nr rej. 526/A/92 z dn. 08.04.1992 r

Właściciel i użytkownik: Gmina Wyznaniowa Żydowska, ul. Stefana Banacha 5, 02-591 Warszawa

7. Obiekt: kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych wraz z terenem cmentarza .

Data powstania: z przełomu XVIII/XIX wieku

Miejscowość, adres: **Michałowice**

Stan zachowania: bardzo dobry.

Informacja o wpisie do rejestru zabytków: Nr rej. 483 z 23.03.1962 r. i 88/A/81z dn. 15.03.1981 r.

Właściciel i użytkownik: Parafia Rzym-Kat. W Michałowicach, Michałowice, 05-640 Mogielnica.

8. Obiekt: dwór wraz z parkiem.

Data powstania: I połowa XIX wieku.

Miejscowość, adres: **Jastrzębia Stara.**

Stan zachowania: dobry

Informacja o wpisie do rejestru zabytków:

Nr rej. 60/A/80 z dn. 19. 11.1980 r.

Właściciel i użytkownik: Małgorzata Wasilewska, Maciej Wasilewski, Jastrzębia Stara 9A, 05-640 Mogielnica

9. Obiekt: zespół pałacowo-parkowy, w skład którego wchodzi pałac, stróżówka, spichlerz oraz park.

Data powstania: XIX w.

Miejscowość, adres: **Świdno**, 05-640

Mogielnica

Stan zachowania: dobry.

Informacja o wpisie do rejestru zabytków
Nr rej. 86/A/62 z 23.02.1962 r. i 157/A/82 z
dn. 16.03.1982 r.

Właściciele: Jacek Rusak, ul. Nowa 4, 05-420 Józefów; Małgorzata Stachowicz-Rusak, ul. M. Sobczaka 42, 01-492 Warszawa; Przemysław Bernadzki, ul. Powstańców Śląskich 85/107. 01-466 Warszawa; Katarzyna Konnak-Bernadzka, ul. S. Kunickiego 59, 01-492 Warszawa.

10. Obiekt: Zespół pałacowo-parkowy, w skład którego wchodzi: pałac, spichlerz, brama wejściowa, park.

Data powstania: Pałac wzniesiony np. połowy XIX w.

Miejscowość, adres: **Tomczyce**. 05-640
Mogielnica

Stan zachowania: bardzo dobry.

Informacja o wpisie do rejestru zabytków:
Nr rej. 480/62 z 23.03.1962 r. oraz
355/A/86 z 04.11.1986 r. (park).

Właściciel, użytkownik: Starostwo
Powiatowe w Grójcu, ul. J. Piłsudskiego
59, 05-600 Grójec.

11. Zespół dworsko-parkowy.

Data powstania: poł. XVIII w.

Miejscowość, adres: **Ślepowola**, 05-640
Mogielnica

Stan zachowania: Budynek w złym stanie
technicznym, park zdewastowany.

Informacja o wpisie do rejestru zabytków:
Nr rej. 1173/A/75 z 22.05.1975 r. i
219/A/83 z dn. 06.07.1983 r.

Właściciel, użytkownik: Skarb Państwa (d.
Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w
Brzostowcu; Dwór użytkowany przez kilku
lokatorów jako mieszkania pracownicze).

12. Obiekt: Dwór.

Data powstania: Wzniesiony w II połowie XIX w. po 1945 r. zdewastowany, odbudowany w latach 1975-1983.

Miejscowość, adres: **Wodiczna**.

Stan zachowania: bardzo dobry (po odbudowie przez nowych właścicieli).

Informacja o wpisie do rejestru zabytków: dwór Nr rej. 326/A/85 z dn. 07.11.1985 r (park nie objęty wpisem, ochrona w ramach statusu parku)

Właściciel i użytkownik: Elżbieta Orzechowska, Wodiczna 12, 05-640 Mogielnica.

13. Zespół dworsko-parkowy.

Data powstania: na przełomie XIX/XX wieku.

Miejscowość, adres: **Dylew**, 05-640 Mogielnica

Stan zachowania: Bardzo dobry; część środkowa i prawe skrzydło odbudowane w latach 1991-1994. Z lewego skrzydła zachowały się tylko fundamenty, na których zamierzonej budowy nie rozpoczęto.

Informacja o wpisie do rejestru zabytków: dwór Nr rej. 1123/A/75 z dn. 22.05.1975 r. i 49/A/80 z dn. 07.05.1980 r., park 412/A z 21.09.1989 r.

Właściciel i użytkownik: Anna i Bogdan Drewnowscy, Dylew 40, 05-640 Mogielnica

14. Zespół pałacowo-parkowy.

Data powstania: II poł. XIX w.

Miejscowość, adres: **Kozietuły Nowe**, 05-640 Mogielnica

Stan zachowania: obiekt zdewastowany, do rewaloryzacji.

Informacja o wpisie do rejestru zabytków: pałac i park Nr rej. 548/A/97 z dn. 17.01. 1997 r. Własność: Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa, Oddział Terenowy w Warszawie, Plac Bankowy 2. 00-095 Warszawa.

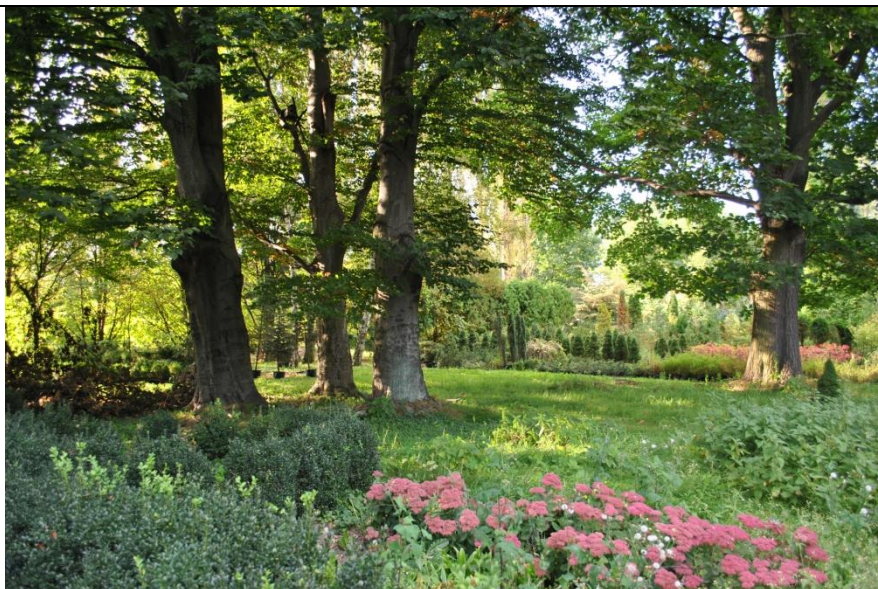

15. Borowe park dworski z XIXw (nr ew. 00ZK 7185). Objęty ochroną w ramach statusu parku.

16. Wodziczna – park dworski z przebudowanym drzewostanem. Ochrona j.w.

Załącznik graficzny nr 6 – Krzyże, figury, kapliczki.

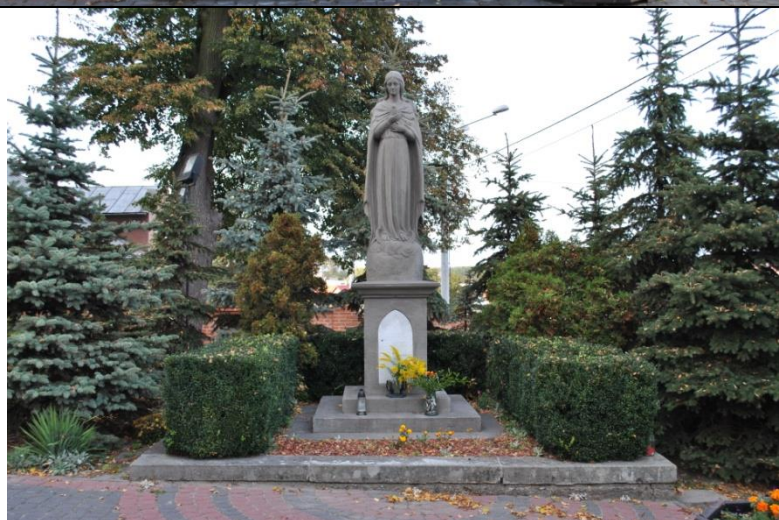
1. Obiekt: pomnik Jezusa Frasobliwego autorstwa prof. Franciszka Strynkiewicza
Data powstania: poł. XXw.
Miejscowość, adres: **Mogielnica**, u zbiegu ul. Krakowskie Przedmieście i Nowomiejskiej
Stan zachowania: bardzo dobry.
Informacja i wpisie do rejestru zabytków: brak.

2. Obiekt: Pomnik Jana Pawła II
Data powstania: 2000r.
Miejscowość, adres: **Mogielnica**, przy kościele św. Floriana.
Stan zachowania: bardzo dobry.
Informacja i wpisie do rejestru zabytków: brak.

3. Obiekt: Figura Matki Boskiej
Data powstania: 15 sierpień 1948 r.
Miejscowość **Mogielnica**
Stan zachowania: bardzo dobry.
Informacja i wpisie do rejestru zabytków: brak.

4. Obiekt: Kapliczka mur.

Data powstania: XIXw. Przebudowana ok. 2005r.

Miejscowość, adres: **Borowe**, na skraju parku podworskiego

Stan zachowania: rozebrana, wybudowa, na miejscu starej nowa z klinkieru.

Informacja o wpisie do rejestru zabytków: brak.

Stan przed rozebraniem kapliczki

Stan obecny

5. Obiekt: Kapliczka

Data powstania: XIXw.

Miejscowość, adres: **Borowe**, przy domu

Stan zachowania: dobry.

Informacja o wpisie do rejestru zabytków: brak.

6. Obiekt: Kapliczka przydrożna

Data powstania: XIXw.

Miejscowość, adres: **Borowe**, przy drodze do Grójca

Wzniesiona jako wotum dziękczynne

Stan zachowania: dobry.

Informacja o wpisie do rejestru zabytków: brak.

7. **Obiekt: Kapliczka murowana**
Data powstania: XIXw.
Miejscowość, adres: **Cegielnia**,
Stan zachowania: dobry.
Informacja o wpisie do rejestru
zabytków: brak.

8. **Obiekt: Kapliczka murowana**
Data powstania: koniec XIXw.
Miejscowość, adres: **Dębnowola**,
Stan zachowania: dobry.
Informacja o wpisie do rejestru
zabytków: brak.

9. **Obiekt: Kapliczka murowana**
Data powstania: pocz. XXw.
Miejscowość, adres: **Dylew**,
Stan zachowania: dobry.
Informacja o wpisie do rejestru
zabytków: brak.

<p>10. Obiekt: Kapliczka murowana Data powstania: I poł . XIXw. Miejscowość, adres: Dziarnów, Stan zachowania: dobry. Informacja o wpisie do rejestru zabytków: brak.</p>		
<p>11. Obiekt: Kapliczka drewniana Data powstania: I 30-te XXw. Miejscowość, adres: Kozietuły Nowe, Stan zachowania: ruina. Informacja o wpisie do rejestru zabytków: brak.</p>		
<p>12. Obiekt: Figura NMP Data powstania: 1854. Miejscowość, adres: Michałowice, Stan zachowania: dobry. Informacja o wpisie do rejestru zabytków: brak.</p>		

13. **Obiekt: Kapliczka przydrożna murowana**

Data powstania: XIXw.
Miejscowość, adres: **Otałuż**,
Stan zachowania: dobry.
Informacja o wpisie do rejestru zabytków: brak.

14. **Obiekt: Kapliczka murowana**

Data powstania: XIXw.
Miejscowość, adres: **Otałużka**,
Stan zachowania: dobry.
Informacja o wpisie do rejestru zabytków: brak.

15. **Obiekt: Kapliczka murowana**

Data powstania: XIXw.
Miejscowość, adres: **Otałużka**,
Stan zachowania: dobry.
Informacja o wpisie do rejestru zabytków: brak.

16. **Obiekt: Kapliczka murowana**

Data powstania: XIXw.
Miejscowość, adres: **Popowice**,
Stan zachowania: dobry.
Informacja o wpisie do rejestru zabytków: brak.

17. **Obiekt: Krzyż przydrożny**

Data powstania: 1934.
Miejscowość, adres: **Wężowiec**,
Stan zachowania: dobry.
Informacja o wpisie do rejestru zabytków: brak.

18. **Obiekt: Kapliczka murowana**

Data powstania: pocz. XXw.
Miejscowość, adres: **Wodziczna**,
Stan zachowania: dobry.
Informacja o wpisie do rejestru zabytków: brak.

19. Obiekt: Kapliczka murowana

Data powstania: pocz. XXw.
Miejscowość, adres: **Wólka Gostomska**,
Stan zachowania: dobry.
Informacja o wpisie do rejestru zabytków: brak.

20. Obiekt: Figura M. Boskiej z inskrypcją

Data powstania: XXw
Miejscowość, adres: **Tomczyce**,
przy głównej drodze przez wieś,
po północnej stronie.
Stan zachowania: Dobry
Informacja i wpisie do rejestru zabytków: brak.

